UNIVERSITY OF
EASTERN FINLAND

Kirsi Hiltunen

Voitontavoittelua lapsuudella?

-Yksityisen varhaiskasvatuksen kuvaustapa

maakuntalehti Karjalaisessa 2019–2021.

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO

Filosofinen tiedekunta

Kasvatustieteen Pro gradu -tutkielma

Toukokuu 2023

Itä-Suomen yliopisto, Filosofinen tiedekunta
Kasvatustieteiden ja psykologian osasto
Kasvatustieteen ja aikuiskasvatustieteen asiantuntijakoulutus, kasvatustiede
Hiltunen, K.: Voitontavoittelua lapsuudella? Yksityisen varhaiskasvatuksen tarina Karjalaisessa 2019–2021
Opinnäytetutkielma, 68 sivua
Tutkielman ohjaaja: Risto Ikonen
Toukokuu 2023

TIIVISTELMÄ

Asiasanat: yksityinen varhaiskasvatus, markkinoistuminen, voitontavoittelu, palveluseteli, laatu, yksityiset ketjupäiväkodit, pienet yksityiset palveluntuottajat, diskurssianalyysi

Tämän tutkielman tarkoituksena on tarkastella maakuntalehti Karjalaisen artikkeleiden valossa yksityisen varhaiskasvatuksen todellisuutta. Analyysin teen diskurssianalyysiin nojautuen. Keskityn aineistossa selontekoihin, joista aineiston tulkintarepertuaarit muodostuvat. Tarkoituksena on myös tuoda esiin yksityinen varhaiskasvatus -termin sisältämä toimijoiden moninaisuus sekä pohtia, onko aineiston puheessa yksiäänisyyden piirteitä.

Tutkimusaineistoni muodostivat yksityiseen varhaiskasvatukseen liittyvät 13 artikkelia. Voitontavoittelukiellosta varhaiskasvatuksessa uutisoitiin heinäkuussa 2019, mikä on aineiston aikajanallinen alkupiste. Voitontavoittelukielto ei saanut lainvoimaisuutta ja siitä uutisoitiin syyskuussa 2021, niinpä päätän aineiston aikajanan vuoden 2021 loppuun.

Tutkielman keskeisiksi tuloksiksi muotoutuivat palvelusetelin, voitontavoittelun ja laadun tulkintarepertuaarit. Nämä olivat aineistoni keskeisiä yksityisen varhaiskasvatuskulttuurin jaettuja jäsennystapoja. Keskeisimmäksi näistä muotoutuu voitontavoittelun tulkintarepertuaari. Se pitää sisällään sekä markkinoistumisen mahdollistaneen palvelusetelin, että laadun tulkintarepertuaarit. Ilman palvelusetelin käyttöönottoa ei toimijoiden ketjuuntuminen ja suuri kasvu olisi toteutunut. Laadulla puolestaan yritetään raamittaa voitontavoittelua aineistossa. Ketjuuntuneita päiväkoteja syytetään selonteoissa voitontavoittelusta laadun kustannuksella. Laadun tulkintarepertuaarissa toteutetaan jo varhaiskasvatusmarkkinoiden keskeistä pelkoa, jossa voittoa tehdään laadun kustannuksella, kun korvaus saadaan joka tapauksessa. Selontekoja aineiston toimijoista annettiin eniten ketjupäiväkoteihin liitettävässä puheessa.

Yksityisestä varhaiskasvatuksesta puhuttiin aineistossa yleiskäsitteellä, jota ei määritelty millään tavoin. Kaikkien toimijoiden äänet eivät päässeet kuuluviin, mutta yleiskäsitteen varjolla mediatekstien luoma sosiaalinen todellisuus yhdistyy helposti koskemaan kaikkia alan toimijoita. Työtätekevien yrittäjien päiväkodit, ammatinharjoittajat ja perhepäivähoitajat kohtaavat ketjupäiväkotien luoman sosiaalisen todellisuuden ennakkoluuloina yksityistä varhaiskasvatusta kohtaan. Tässä tutkielmassa tuo puhe muodostui voitontavoittelukeskeiseksi. Näillä perustein puheella voidaan katsoa olevan myös leimaavuuden piirteitä.

Jatkotutkimusaiheina kuulumattomien äänten tarinaa voisi etsiä laajemminkin mediasta. Mielenkiintoista olisi myös tutkia yksityisiä palveluntuottajia sitovien sääntökirjojen moninaisuutta, koska ne ovat kuntakohtaisia. Yksityinen varhaiskasvatus on murrosvaiheessa, joten sen tulevaisuusnäkymät kuntien päätöksenteossa olisi myös ajankohtainen näkökulma.

University of Eastern Finland, Faculty
School of Educational Sciences and Psychology
Institute of Educational Science
Hiltunen, K.: Making profit on childhood? The story of private early childhood education in Karjalainen 2019-2021.
Thesis, 68 pages
Thesis Supervisor: Risto Ikonen
May 2023

ABSTRACT

Key words: private early childhood education, marketing, profit seeking, service voucher, quality, private chain day-care centers, small private service providers, discourse analysis

The purpose of this thesis is to examine the reality of private early childhood education in the light of articles from the provincial newspaper Karjalainen. The analysis is based on discourse analysis. In the material, I focus on the acts of telling, from which the interpretation repertoires are formed. The purpose is also to bring out the multiplicity of actors included in the term "private early childhood education" and to consider whether there are features of stigmatization in the speech of the material.

My research material consisted of 13 articles related to private early childhood education. The ban on profit-seeking in early childhood education was reported in July 2019, which is the chronological starting point of the material. The profit-seeking ban did not gain legal force and it was reported in September 2021, so I end the material timeline at the end of 2021.

The main results of the thesis were the interpretation repertoires of the service voucher, the pursuit of profit and quality. These were the central ways of structuring the private early childhood education culture in my material. The middle-most of these is the interpretive repertoire of the pursuit of profit. It contains both the service voucher that enabled its marketing and the interpretation repertoires of quality. Without the introduction of the service voucher, the chaining of operators and the great growth would not have been realized. Quality, on the other hand, tries to frame the pursuit of profit in the material. Chained day-care centers are accused in the reports of profit-seeking at the expense of quality. The interpretation repertoire of quality already implements the central fear of the early childhood education market, where profit is made at the expense of quality. Reports about the actors in the material were given most in the speech related to chain day-care centers.

In the material, private early childhood education was referred as a general concept, which was not defined. The voices of all actors could not be heard, but under the guise of a general concept, the social reality created by media texts is easily combined to affect all actors in the field. Day care centers for working entrepreneurs, professionals and family day-care workers face the social reality created by chain day care centers as prejudices towards private early childhood education. In this thesis, that speech became focused on the pursuit of profit. On these grounds, the speech can also be considered to have characteristics of stigmatization. As topics for further research, the story of unheard voices could be searched for more widely in the media. Interesting study would be the multiplicity of rule books binding private service providers. Private early childhood educations future prospects would also be a current perspective to research for.

Sisällys

Tiivistelmä

1 JOHDANTO ... 2

2 POLKU KOHTI VARHAISKASVATUSTA ... 5

2.1 Johdatus lapsuuden ja kasvatuksen historiaan ... 5
2.2 Varhaiskasvatuksen muotoutuminen osaksi palvelujärjestelmää ... 7

3 YKSITYINEN VARHAISKASVATUS ... 9

3.1 Katsaus yksityisen varhaiskasvatuksen historiaan ... 9
3.2 Rahoitusmuodot ... 12
3.3 Toimintamuodot ... 16

4 TUTKIELMAN TOTEUTUS ... 18

4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset ... 18
4.2 Aineisto ja sen rajaaminen ... 18
4.3 Aineiston luenta ... 21

4.3.1 Media ... 21

4.3.2 Sosiaalinen konstruktionismi ... 22

4.3.3 Diskurssianalyysi ja tulkintarepertuaarit ... 23

4.3.4 Selonteot ja kerronnallisuus ... 25

4.4 Aineiston analyysi ... 28
4.5 Tutkimuksen luotettavuus ... 30

5 TULOKSET ... 32

5.1 Palvelusetelin tulkintarepertuaari ... 32
5.2 Voitontavoittelun tulkintarepertuaari ... 40
5.3 Laadun tulkintarepertuaari ... 47

6 TULOSTEN YHTEENVETOA ... 55

7 POHDINTA ... 60

8 LÄHTEET ... 63

1 JOHDANTO

Pohjoismaiseen varhaiskasvatukseen ja koulutukseen on kohdistunut viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana vahva markkinoistumisen ja yksityistämisen kehitys. Markkinoistumisen määrittelen julkisen sektorin toimintatavan muutokseksi, jossa yritysmaailmasta tutut toimintatavat ovat juurtuneet osaksi julkisen sektorin toimintaa. Juho Saari kirjoittaa artikkelissaan (2017) käynnissä olevasta hyvinvointiyhteiskunnan muutoksesta. Tällä hetkellä hyvinvointivaltio ja markkinayhteiskunta hakevat uutta valtatasapainoa. Hyvinvointivaltion institutionaalisten rakenteiden toimintaympäristö on muuttumassa markkinamekanismeihin perustuvaksi. Hyvinvointiyhteiskunta on uuden laadullisen muutoksen edessä 2020-luvulle saavuttaessa. Tämän muutoksen vanavedessä myös universalismin ideaan nojautunut varhaiskasvatus joutuu kohtaamaan uudenlaisen tulevaisuuden.

Tutkielman tarkoituksena on tutkia maakuntalehti Karjalaisen mediateksteissä muotoutuvaa yksityisen varhaiskasvatuksen sosiaalista todellisuutta sosiaalisen konstruktionismista käsin. Kasvatustieteellinen tutkielmani on luonteeltaan laadullinen ja analyysi tapahtuu diskurssianalyysin keinoin englantilaiseen tutkimustraditioon nojaten. Analyysin kohteena on kirjoitettu teksti. Luon katsauksen siihen, miten yksityisestä varhaiskasvatuksesta puhutaan ja millaisiksi tulkintarepertuaareiksi tuo puhe muotoutuu. Tarkastelen, millaisin selonteoin noiden tulkintarepertuaarien sosiaalista todellisuutta rakennetaan ja kenen kertomana.

Laadusta tinkiminen voitontavoittelun vuoksi johti Suomessa vanhustenhoidon puolella selviin laiminlyönteihin. Palveluntuottajista nousi otsikoihin Esperi Care ja Attendo, jotka ovat ketjuuntuneita monikansallisessa omistuksessa olevia hoivapalveluyrityksiä. Mediassa puhuttiin laadun puutteista vanhustenhoidossa Esperi Caren ja Attendon tapauksissa laajemminkin. (kts.mm. HS 2.2.2019; iltalehti.fi 23.1.2019 ja 24.1.2019; mtvuutiset.fi 29.1.2019; yle.fi 28.1.2019 ja 6.2.2019.) Julkisessa keskustelussa oli hetkeä aiemmin nostettu esiin päiväkotiketjujen tekemät miljoonavoitot keltaista lehdistöä myöten. Touhula- ketjun yrityssaneeraus ja useiden kymmenien päiväkotien lakkauttaminen ympäri Suomen nousi vahvasti julkiseen keskusteluun. Opetusministeri Li Andersson otti kantaa yksityisen varhaiskasvatuksen voitontavoitteluun ja hallitus laittoikin vi-

reille selvityksen mahdollisuuksista sen rajoittamiselle. Asiasta uutisoitiin Karjalaisessa heinäkuussa 2019. Aikajana tutkielmalle alkaa tästä artikkelista ja päätän sen vuoden 2021 loppuun, koska syyskuussa julkaistiin, ettei voitontavoittelukielto tule saamaan lainvoimaisuutta tällä hallituskaudella. Aineisto koostuu kolmestatoista artikkelista.

Yksityistä varhaiskasvatusta on Suomessa tutkittu verrattain vähän. Tutkimuksen kohteena ovat olleet muun muassa yksityisen varhaiskasvatuksen johtajuus (Mäntyjärvi, Viljamaa & Puroila 2022; Sarka 2022; Ilmarinen 2020), lapsen kehityksen ja oppimisen tuen muodot yksityisessä vahaiskasvatuksessa (Karvinen 2021), yksityisen varhaiskasvatuksen palvelun tuottamisen ja pedagogisen laadun valvonta (Vilpponen 2019), sekä liiketoimintasuunnitelma yksityiselle päiväkodille (Alastaro & Mantsinen 2019). Markkinoistuvia varhaiskasvatuspalveluja on sivuttu yksityisten palveluiden näkökulmasta (Valkonen, Pesola & Brunila 2021), kannattavuuden ja lapsen aseman diskursseissa Touhulan yrityssaneerauksessa (Jormanainen 2021), kandidaattitutkielmassa vanhempien asenteista varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen markkinoistumiseen (Lehtonen 2019), sekä palveluseteliviestinnässä kuntien verkkosivuilla (Raunio, 2021).

Tämän tutkielma kannalta keskeiseksi nousee Ruutiaisen (2022) väitöskirja, jossa tutkitaan, voidaanko varhaiskasvatuspalvelujen markkinoistuminen ja yksityistyminen tulkita liukumaksi universalistisen järjestelmän sisällä, vai siitä pois. Ruutiaisen mukaan osa varhaiskasvatuksen perustana olleista universalistisista arvoista on korvaantunut uusliberalismin valinnan vapauteen, yksilön vastuuseen ja taloudellisuuden tehokkuuden liittyvillä ajatuksilla. Myös kysymys tasa-arvosta nousee esiin väitöskirjassa ja tutkimuksen pohjalta herää huoli yksityistämiskehityksen johtamisesta lasten elinpiirien eriytyvyyteen jo varhaislapsuudesta. Yksityistymiskehitystä ja sen avulla kasvatusinstituutioihin hiipiviä yritystalouden arvoja ovat puolestaan tutkineet Valkonen, Pesonen & Brunila (2021). He nostavat artikkelissaan esiin myös yksityisten päiväkotien määrän ja laadun muutokset. Palvelut ovat liukumassa ketjuuntuneiden kansainvälisten sijoitusyhtiöiden omistamien palveluntuottajien käsiin. Kansainvälisessä keskustelussa yksityisestä varhaiskasvatuksesta puhutaan voitontavoittelun (Penn 2014, Brennan, Cass, Himmeweit & Szebehely 2012, Adamson & Brennan 2014) sekä laadun (Brennan & al. 2012, Penn 2011, Cleveland & Krahinsky 2009) näkökulmista.

Olen seurannut yksityisessä varhaiskasvatuksessa tapahtunutta kasvua ja muutosta viimeisen kahdenkymmenen vuoden ajan toimien pienen yksityisen päiväkodin työtätekevänä yrittäjänä

yksikköä johtaen. Matkallani olen kokenut yksityisen varhaiskasvatuksen aseman muutokset varaventtiilistä jonkinlaiseksi osaksi lapsiperheiden palveluja. Tie on ollut mutkainen, kuoppainen ja kivinen. Pienet yksiköt ovat joutuneet pitämään puoliaan ja hakemaan oikeuksiaan alisteisesta asemasta käsin. Yksityinen varhaiskasvatus on etsinyt arvostustaan ja paikkaansa lapsiperheiden palvelujärjestelmässä läpi kokemieni vuosikymmenten. Yksityisestä varhaiskasvatuksesta puhuttaessa kaikenlaiset palveluntuottajat on kytketty yhden termin 'yksityinen varhaiskasvatus' alle. Kansainvälisissä artikkeleissakin puhutaan voittoa tuottavista (for-profit) ja voittoa tavoittelemattomista (non-profit) yksiköistä. Tämä tekee pienistä työtätekevien yrittäjien päiväkodeista väliinputoajia. Heidät käsitellään samassa kategoriassa voimakkaasti kasvuun ja voitontavoitteluun nojaavien ketjupäiväkotien kanssa. Kokemukseni mukaan yleinen puhe yksityisestä varhaiskasvatuksesta on ollut vuosien varrella ennakkoluuloista ja epätietoista. Näistä lähtökohdista on neuvotteluyhteyden muodostamiseksi päättäjiin saanut tehdä ahkerasti töitä.

Neuvotteluasema koki muutoksen valtakunnallisten päiväkotiketjujen astuessa areenalle. Nykyisin jo kansainvälisten sijoitusyhtiöiden omistamat päiväkotiketjut toivat uudenlaiset kuviot niin päätösten tekemiseen kuin neuvotteluihin. Monen asian yhteydessä puhuttiin päiväkotiketjujen suulla. Tuo ääni leimattiin yksityisen varhaiskasvatuksen puheeksi-suuksi-mielipiteeksi yleisestikin. Tällä hetkellä kolmella suurimmalla ketjulla on 36 prosenttia yksityisistä päiväkodeista, mutta 84 prosentilla yksityisistä palveluntuottajista on vain yksi päiväkoti. Unohtamatta tietenkään perhepäivähoitajia. Siksi tutkielman aiheen valinta oli helppo. Mielenkiinto kohdistui yksityisen varhaiskasvatuksen puheeseen.

Päästäkseen paremmin kiinni yksityisestä varhaiskasvatuksesta tällä hetkellä käytävään keskusteluun on tarkasteltava yksityisen varhaiskasvatuksen muotoutumista osaksi julkista varhaiskasvatusta. Ensin tarkastelen niitä kulttuurihistoriallisia ja yhteiskuntapoliittisia olosuhteita, joiden vuoksi varhaiskasvatus on olemassa nykyisenlaisenaan. Näihin taustoihin paneudun luvussa kaksi. Luku kolme kuvaa yksityisen varhaiskasvatuksen muotoutumista osaksi varhaiskasvatuksen palvelujärjestelmää historiallisesti, yksityisen varhaiskasvatuksen kasvun mahdollistaneen rahoituksen sekä sen eriytyneiden toimijoiden näkökulmista. Luvut neljä ja viisi käsittelevät aineistoa, sen analyysiä sekä tuloksia. Luvut kuusi ja seitsemän toimivat tuloksien yhteenvetona ja mahdollisesti esiin nousevien jatkotutkimusaiheiden pohdintana.

2 POLKU KOHTI VARHAISKASVATUSTA

Ymmärtääkseen paremmin nykypäivän yksityistä varhaiskasvatusta ja siitä käytävää puhetta, on tutustuttava ensin varhaiskasvatuksen varhaisvaiheisiin niin Suomessa kuin Euroopassakin. Käsittääkseen yksityisen varhaiskasvatuksen kulttuurista muotoutumista varhaiskasvatuksen sisällä on luotava lyhyt kulttuurihistoriallinen katsaus lapsuuteen, kasvatukseen ja päivähoidon historiaan. Sen lisäksi ympärille on hahmoteltava vallinneita yhteiskuntapoliittisia olosuhteita.

2.1 Johdatus lapsuuden ja kasvatuksen historiaan

Vanhimmat viittaukset institutionaaliseen varhaiskasvatukseen ja lapsuuteen omana ajanjaksonaan, voidaan jäljittää aina antiikin suurin filosofeihin Platoniin (427–347 eaa.) ja Aristoteleeseen (394–322 eaa.) saakka. (Ojala 1993, 11; Onnismaa 2010, 21.) Platon hahmotteli eräänlaisen lastentarhan ja Aristoteles määritteli lapsuuden päättyvän seitsemän vuoden iässä.

Lapsuuden ja varhaiskasvatuksen historia nivoutuvat vahvasti toisiinsa. Molempiin kuuluu vahvana osana kasvatus. Ihminen on pienestä pitäen ollut, ja on läpi elämänsä, kasvatuksen kohde. Lapsuuden historia on ollut julma ja monivaiheinen. Lapsi on pitkään nähty heikkona ja väheksyttynä olentona. Lapsuus taas on nähty välttämättömänä välivaiheena matkalla kohti aikuisuutta ja tuottavaksi yhteiskunnan jäseneksi. Lapsenmurhat ja lasten hylkääminen olivat yleisiä keinoja omien epäonnistumisten purkamiselle aina 1400-luvulle saakka. (Salminen & Salminen 1986, 6–7.) Vasta Comeniuksen (1592–1670) aikoihin 1600-luvulla alettiin kiinnittää huomiota lasten kasvattamiseen. Comenius julkaisi oppaan lasten kotikasvatuksesta, sekä useita kasvatuksen oppikirjoja. (Alaranta 2017, 24.) Aries (1962, 109) toteaakin, että tämän aikakauden voidaan katsoa myös aloittaneen lapsuuden ajanjakson kunnioittamisen.

Valistuksen ajan alkaessa alettiin kääntyä kohti lapsen sisimpää. Pyrkimyksenä oli kuitenkin fyysistä kurinpitoa säästämättä nujertaa lapsen tahto. Yhä enenevässä määrin kaikki tämä tapahtui kasvatuksen nimissä. (Salminen & Salminen1986, 7–8.) 1700-luvun lopussa alkoi lopulta orastaa tietoisuus lapsen toiminnallisuuden merkityksestä lapsen kehitykselle. Teollistuvan tuotannon ja industrialismin syntyvaiheessa 1700–1800-luvun taitteessa alettiin kiinnittää huomiota myös lastenhoitoon. Taloudellisen kasvun turvaamiseksi naisten työssäkäynti lisääntyi ja työpäivien venyessä 14–15 tuntisiksi jäivät lapset heitteille. Lapset myös työskentelivät tehtaissa heitteillejätön

ehkäisemiseksi. Ongelman ratkaisemiseksi perustettiin puhtaasti sosiaalihuollollisia hoitolaitoksia, joiden tehtävänä oli huolehtia kehräämöissä ja kutomoissa lapsityövoimana käytettyjen köyhien perheiden lapsista. (Ojala 1993, 14–15.) Kasvatuksellista ja opetuksellista lähestymistapaa alettiin toteuttaa myös Englannissa ”naisten kouluissa” ja ”pikkulasten kouluissa” sekä Alankomaissa ”äidinkouluissa”. Friedrich Fröbelin (1782–1852) ansiosta 1800- luvulla lastentarhapedagogiikan syntymisen myötä, lapsuus sai sille kuuluvaa huomiota. Toiminnan ja kasvatuksen lähtökohdaksi nousi lapsi. Pikkulasten kouluja perustettiin Pohjoismaihin 1800-luvun alkupuoliskolla. Suomeen ensimmäinen pikkulastenkoulu perustettiin 1839 Kokkolaan (Alaranta 2017, 29–30). Pikkulasten koulut olivat lastentarhojen edeltäjiä niin Euroopassa kuin Suomessakin.

Fröbel aloitti ajatuksillaan suuren lapsuuden historian muutoksen. Muutos alkoi Fröbelin näkemyksestä leikin merkityksestä olennaisena osana lapsuutta, kasvatuksen toteuttamista lapsen tarpeista käsin ”lapsen ehdoilla” sekä hänen kokonaisvaltaisesta kasvatusnäkemyksestään. Hän uskoi lapsen luovaan ajattelukykyyn sekä lapseen ihmisenä ja tahtovana persoonana. Samaan aikaan kehityspsykologinen tutkimus ja teorianmuodostus alkoivat irtaantua psykologiasta omaksi alakseen ja yhteys varhaiskasvatukseen oli jo tuolloin läheinen. (Alaranta 2017, 25–29; Salminen & Salminen1986, 7, 14–22; Ojala 1993, 16–18, 24.)

Lapsuuden ajan kehityspsykologinen tutkimus keskittyikin lapsen ulkoiseen käyttäytymiseen, lapsen henkisen maailman ja minäkuvan kehittymiseen, sosiaaliseen vuorovaikutukseen sekä lapsen ajattelun ja päättelykyvyn varhaiskehityksen lainalaisuuksiin ja erityispiirteisiin. Ulkoisen käyttäytymisen keskeiset kehityspsykologit olivat amerikkalainen Arnold Gesell (1880–1961), Charlotte (1893–1974) ja Karl (1916–1963) Bühler ja Hildergard Hetzer (1899–1991). Lapsen henkisen maailman keskeiset tutkijat olivat psykoanalyytikot Sigmund Freud (1856–1939) ja hänen tyttärensä Anna Freud (1895–1982), sekä Annan oppilas Erik H. Erikson (1902–1994). Anna ja Sigmund Freud toivat teoriassaan esiin varhaisen tunne-elämän merkityksestä koko myöhemmälle kehitykselle ja minän kehittymiselle. Erikson huomioi teoriassaan myös sosiaalisen vuorovaikutuksen. Aikakauden ehkä merkittävimmäksi kehityspsykologiksi on nostettu sveitsiläinen Jean Piaget (1896–1980). Hän löysi havaintojensa avulla lapsen ajattelun ja päättelykyvyn varhaiskehityksen lainalaisuudet ja erityispiirteet. (Salminen & Salminen1986, 7, 14–22; Ojala 1993, 16–18, 24, 33–137.) Näiden kehityspsykologian suurten nimien tutkimustyön ansiosta alettiin kiinnostua lapsen sisäisestä ajattelumaailmasta, sosiaalisesta käyttäytymisestä ja mahdollisuuksista kasvatuksen avulla vaikuttaa näihin molempiin.

Fröbel nimesi perustamansa instituutiot laitoksen ja koulun sijaan lastentarhoiksi. Ensimmäisen lastentarhan hän perusti Saksaan vuonna 1839. (Salminen & Salminen1986, 7, 14–22.) Suomeen ensimmäisen lastentarhan perusti Uno Cygnaeus (1810–1888) vuonna 1861 Tammisaareen. (Alaranta 2017, 34.) Hänen ajatuksenaan oli perustaa lastentarha osaksi Jyväskylässä toimivaa opettajien valmistavan seminaarin yhteyteen, mutta se kohtasi vastustusta. Jyväskylässä lastenseimi ja lastentarha aloittivat 1863. (Ojala 1993, 16–18, 24; Ruutiainen 2022, 22.)

2.2 Varhaiskasvatuksen muotoutuminen osaksi palvelujärjestelmää

Suomessa lastentarhojen synty sijoittuu Ikosen, Tähtisen & Hilpelän (2021, 4) kuvaamaan yhteiskunnalliseen kauteen, jolloin työväen liike ja naisasianliike pyrkivät vahvistamaan päätöksenteosta syrjässä olevien kansanosien poliittista ja yhteiskunnallista asemaa. Julkisen vallan tarjoamalta kasvatukselta alettiin samoihin aikoihin vaatia ulottamista kaikkiin kansankerroksiin ja muuttamista ajan vaatimuksia paremmin vastaavaksi. Uno Cygnaeus edusti ajatusta kasvatuksen lisäämistä säätyyn katsomatta kaikille suomalaislapsille koulutuksella, sekä katsoi, että kotikasvatusta voitiin parantaa kouluttamalla äitejä ja lastenhoitajia. Uudistusmieliset eurooppalaiset ajatukset lastentarhasta ja kansankoululaitoksesta kohtasivat vastarintaa perinteisiin nojaavassa yhteiskunnassa. (Salminen & Salminen 1986, 90–93, 99–101; kts. myös Ojala 1993, 23–24.) Hänen edistyksellisiin ajatuksiinsa kuului myös naisten kouluttaminen.

Cygnaeuksen kuoltua hänen aloittamat uudistukset lopahtivat kannatuksen puutteeseen. Hänen jalanjälkiinsä astui Hanna Rothman (1856–1920), joka perusti Helsinkiin pohjoismaiden ensimmäisen köyhien perheiden lapsille tarkoitetun kansanlastentarhan 1888. (Alaranta 2017, 36–38; Halttunen 2009, 35; Ojala 1993, 26.) Fröbeliläiset opit yhdistivät Rothmanin Elizabeth Alanderin kanssa ja heidän työnsä loi suomalaisen lastentarhatyön pedagogiikan perustan. (Salminen & Salminen 1986, 102–106.) Heidän uudistusmieleiset ajatuksensa ja aktiivinen toimintansa lastentarhan rahoittamiseksi loivat pohjan lastentarhatoiminnalle, joka oli tuossa vaiheessa vielä useimmiten yksityistä toimintaa. Rahoitusta haettiin yksityisiltä henkilöiltä ja yrityksiltä, joiden myöntämine varojen turvin toiminta voitiin ylipäätään perustaa.

Sotien jälkeisessä Suomessa jälleenrakennettiin, sekä alettiin rakentamaan hyvinvointiyhteiskunnan perusteita. Tämä oli voimakasta yhteiskuntarakenteiden muutosaikaa. Luokkiin jakautunut

yhteiskunta oli vaiheittain muuttumassa sosiaalisiin oikeuksiin ja kansalaisuuteen nojaavaksi hyvinvointivaltioksi. (Saari 2017, 479.) Maalta muutettiin kaupunkeihin ja naiset menivät kodin ulkopuolelle töihin. Tämä loi tarpeen päivähoitopaikoille. Päivähoidosta tuli yksi yhteiskuntapolitiikan keino järjestää suomalaisen yhteiskunnan oloja tarkoituksenmukaisesti. Päivähoitopalvelun ideologian synty on ollut vahvasti työvoima- ja sosiaalipoliittinen. (Alila & Kinos 2014, 8; Ruutiainen 2022, 22.) Vastatessaan työvoimapolitiikan tarpeisiin, vaikutti järjestelmän syntyminen yhteiskunnan talouskasvuun.

Laki lasten päivähoidosta (36/1973) tuli voimaan 1973, joka voimaan tullessaan loi perustan nykymuotoiselle päiväkotitoiminnalle ja varhaiskasvatukselle. (Halttunen 2009, 36–37.) Lain voimaan tullessa luovuttiin termistä lastentarha ja otettiin käyttöön termi päivähoito. Päivähoito oli pitkään työvoimapoliittisten suhdanteiden heiteltävänä. Päivähoito ja varhaiskasvatus on kuulunut sosiaalihuollon ja sittemmin sosiaali- ja terveydenhuollon hallinnon alaisuuteen lähes vuosisadan. Sosiaalihuolto on luonut päivähoidolle toimintakontekstin ideologisesti, lainsäädännöllisesti sekä ohjauksellisesti. (Alila & Kinos 2014, 8–13.) Siirrolla opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuuteen 2013 alettiin rakentamaan varhaiskasvatuksesta osaa lapsen opetukselliselle polulle ja pudottamaan hartioilta sosiaalihuollollista leimaa.

Viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana on kunnallisen palvelujärjestelmän sisään rakentunut yksityisten ja erikoistuneiden varhaiskasvatuspalvelujen markkinat. Taustalla on pohjoismaisen hyvinvointimallin rinnalle 1990-luvulta alkaen muotoutuneesta uusliberalistisesta ajattelusta ja julkisesti tuotettujen palveluiden markkinoistumisesta. Seuraavassa luvussa paneudutaan tarkemmin yksityisen varhaiskasvatuksen muotoutumiseen ja määrittelyyn sen rahoituksen sekä erilaisten palveluntuottajien näkökulmista. (Alila & Kinos 2014, 8–9, 16; Ruutiainen, Alasuutari & Karila 2018; Ruutiainen 2022.)

Kuvasin tässä luvussa ne lapsuuteen liitettävät keskeiset ajattelutapojen muutokset, joiden avulla lapsuus sai sille kuuluvan arvostuksen omintakeisena ajanjaksonaan. Kehityspsykologien valaistessa lapsen sisäistä kehitystä, vallinneet yhteiskunnalliset ja kulttuuriset olosuhteet loivat alustaa päiväkotien muodostumiselle. Fröbelin ja Cygnaeuksen tarmokkaan työn ansioista päiväkotitoiminta pääsi aluilleen myös Suomessa. Lyhyen historiansa aikana on varhaiskasvatusta ohjannut vahva sosiaalihuollollinen leima. Tultaessa uudelle vuosituhannelle julkinen varhaiskasvatus sai seurakseen yksityisiä toimijoita. Noihin toimijoihin paneudumme seuraavaksi.

3 YKSITYINEN VARHAISKASVATUS

Yksityinen varhaiskasvatus aloittanut lastentarhatoiminnan ja kulkenut julkisen varhaiskasvatuksen rinnalla läpi varhaiskasvatuksen vuosikymmenten. Ympäröivät yhteiskunnalliset muutokset ovat kiinnittäneet sen tiukemmin osaksi kunnallista palveluperhettä. Osasyynä ilmiölle on toiminut yksityisessä varhaiskasvatuksessa tapahtunut rahoituksellinen muutos. Tuo muutos on luonut alustan nykymuotoiselle yksityiselle varhaiskasvatukselle, sen markkinoistumiselle sekä voimakkaalle kasvulle.

3.1 Katsaus yksityisen varhaiskasvatuksen historiaan

Ennen varhaiskasvatusta on käytössä olleet termit lasten seimi, pikkulastenkoulu, lastentarha ja päivähoito. Lasten seimissä hoidettiin alle vuoden ikäisiä sylilapsia. Määriteltäessä yksityistä varhaiskasvatusta on siis ensin määriteltävä varhaiskasvatus. Ojala (1993, 9–10) määrittelee käsitettä varhaiskasvatus suoraan englanninkielisestä termistä ”early childhood education” juontuvaksi, monissa kielissä esiintyvän ’esikoulukasvatuksen’ sijaan. Varhaiskasvatuksesta ei kuitenkaan voida puhua ilman päivähoito-termiä. Alilan & Kinoksen (2014, 14) selvityksessä päivähoitokäsite viittaa tilanteeseen, jossa lapsesta huolehditaan, hoidetaan ja hoivataan vanhempien työ- tai opiskelupäivän ajan. Päivähoidon katsotaankin käsittävän hoitojärjestelmää ja varhaiskasvatuksen päivähoidon sisältöä eli hoitoa, kasvatusta ja opetusta kuvaavaksi käsitteeksi. Ojala (1993, 9–10) määrittelee kielellisesti päivähoitoon liittyvät termit (lastentarha, lasten seimi) saaneen vaikutteita eurooppalaisesta sekä saksalaisesta kielestä ja kulttuurista. Varhaiskasvatuksen määrittely tapahtuu aina suhteessa aikaan, paikkaan ja kulttuuriin. Yksi tärkeä varhaiskasvatuksen määrittäjä on oppivelvollisuuskoulu ja säädetty koulunkäynnin alkamisen alaikäraja. Vasta tällöin voidaan määrittää pakollinen koulu ja sitä edeltävä esikoulu ja varhaiskasvatus.

Varhaiskasvatus on mielletty pitkään julkisesti tuotetuksi palveluksi sen historian vuoksi. Alila ja Kinos (2014, 8–9) kuvaavat sen juurien ulottuvan teollistumisen ja kansakoulujärjestelmän synnyn vaiheisiin. Lastentarhatoiminta oli saanut alkunsa yksityisten toimijoiden ja rahoittajien avustuksella jo ennen vuosisadan vaihdetta. Palvelut oli tuotettu yksityisesti aina vuonna 1936 voimaan tulleeseen lastensuojelulakiin saakka, joka oli keskeinen käännekohta yksityisten kääntymisessä

julkisesti tuotetuksi palveluksi. Siinä määriteltiin lasten päivähoidon järjestäminen kuntien vastuulle ”valtion viranomaisten johdon ja valvonnan alaisena”. Valtion tehtäväksi määriteltiin myös kasvatuslaitosten ylläpitäminen. (Alaranta 2017, 104–105.)

Varsinainen päivähoidon palvelujärjestelmä rakennettiin kuitenkin vasta sotien jälkeisenä kautena, yhteiskunnallisen jälleenrakentamisen ja hyvinvointiyhteiskunnan perusteiden luomisen aikana. Tässä prosessissa maatalous menetti asemansa keskeisenä työllistäjänä, perheet muuttivat enenevässä määrin kaupunkeihin ja työ koki murroksen. Äidit lähtivät kodin ulkopuolelle töihin, joka synnytti tarpeen päivähoitopaikoille. (Ruutiainen 2022, 22.) Päivähoitopalvelujen syntymisen ideologia on vastannut työvoima- ja sosiaalipoliittisiin, sekä lastensuojelullisiin tarpeisiin. Järjestelmän kehitys edes auttoi yhteiskunnan talouskasvua ja edisti naisten työhön osallistumista ja opiskelumahdollisuuksien luomista. Samoihin aikoihin perustettiin lastenseimiä, lastentarhoja sekä pikkulasten hoidon neuvonta-asemia yksityisten järjestöjen, tehtaiden ja kaupunkien toimesta. Ensimmäinen lastenseimi perustettiin Helsinkiin 1861. Lastenseimissä hoidettiin alle vuoden ikäisiä sylilapsia. (Alaranta 2017, 33.) Seimitoiminnan perustajiksi ja ylläpitäjiksi on raportoitu yhdistyksiä, pelastusarmeija, kaupunkilähetys sekä yksityishenkilöitä ja teollisuuslaitoksia.

Alaranta (2017, 33, 36–38) kuvaa fröbeliläisten oppien kiinnittymistä osaksi varhaiskasvatuspalveluja. Vuonna 1908 ”Hanna Rothmanin ja Elizabeth Alanderin laitokset”-nimisen säätiön omistamassa Ebeneser- talossa toimi lastenseimi, lastentarha koululaisten päiväkoti ja Lastentarhaseminaari Eben-Eser. Tämän katsotaan olleen myös ensimmäinen yhdistyksen ylläpitämä yksityinen päiväkoti. Jo aiemmin perustettujen lasten seimienkin taustalta löytyyj järjestöjä ja yksityishenkilöitä. Tämä yhteiskunnallinen murros on ollut keskeinen myös nykylapsuuden historiassa. (Ojala 1993, 26, 29; Salminen & Salminen 1986, 102–106; Välimäki & Rauhala 2000.) Lastentarhojen määrällinen kasvu oli hidasta aina 1940-luvulle saakka ja sotien aikaan kasvu pysähtyi kokonaan.

Päivähoitolaissa (36/1973) määriteltiin päivähoidon toimintamuodoiksi päiväkoti, perhepäivähoito ja leikkitoiminta. Varhaiskasvatus-käsitteen alkuperä paikantuu 1970-luvun alkuun. Tuolloin termi on ollut epävirallisessa käytössä Suomen lastentarhanopettajaksi opiskelevien liitossa, sekä virallisesti 1974 Varhaiskasvatuksen henkilökunnan koulutuskomitean työn kuluessa. Varhaiskasvatuksella tarkoitettiin vielä 1980-luvulla sekä kasvatusinstituutioissa että kodeissa tapahtuvaa kasvatus- ja opetustoimintaa. Matkalla varhaiskasvatus määrittyi tieteenalaksi, oppiaineeksi ja

käytännön kasvatustyöksi. Nykyisin varhaiskasvatus määritellään uudistuneessa varhaiskasvatuslaissa (540/2018) lapsen suunnitelmalliseksi ja tavoitteelliseksi kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaksi kokonaisuudeksi, jossa painottuu pedagogiikka. Varhaiskasvatuksen katsotaan olevan yhteiskunnan palvelujärjestelmän tarjoamaa ammatillista hoitoa, kasvatusta ja opetusta. Matkan varrelle varhaiskasvatus-termiä on määritelty Sosiaali- ja terveysministeriön (2002) valtioneuvoston periaatepäätöksessä varhaiskasvatuksen linjauksista, sekä tämän pohjalta vuonna 2005 laadituissa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. (Alila & Kinos 2014, 14–15.)

Suomalaisessa yhteiskunnassa päivähoidon kysynnän ja tarjonnan tasapaino, sekä varhaiskasvatuksen kehittäminen lapsen oikeuksista käsin 1980-luvulla, aurasi tietä universalistiselle ajattelutavalle subjektiivisesta päivähoito-oikeudesta. Varhaiskasvatuksessa oli vuonna 1996 tavoitteena antaa kaikille lapsille tasapuolinen mahdollisuus päivähoitopalveluihin. Päivähoitopaikkojen puutteen vuoksi paikat myönnettiin aluksi sosiaalisin perustein. (Ruutiainen 2022, 22.) Käännyttäessä 2000-luvulle uusliberalistinen ajattelu, jonka siemenet Patomäen (2007, 12) mukaan Harri Holkerin hallitus (1987–1991) oli kylvänyt valtionhallinnon varoivaisen liikelaitostamisen avulla, alkoi näkyä selvemmin julkisessa päätöksenteossa ja päivähoitojärjestelmässä.

Uusliberalistisen ajattelun avulla yksityiset päiväkodit tulivat osaksi varhaiskasvatuspalveluja. Tällöin yksityiset päiväkodit olivat pääsääntöisesti pieniä yrityksiä ja voittoa tavoittelemattomia yhdistysten ylläpitämiä päiväkoteja. Uusliberalismin ajattelun hiipiessä vahvemmaksi osaksi institutionaalista päätöksentekoa yleistyi markkinatalousajattelu, taloudellisuus ja tehokkuus, jotka avasivat näkemään varhaiskasvatuksen investointina ja kilpailutekijänä. (Alila & Kinos 2014, 16; Stalsberg 2021, 13–16.) Kunnat halusivat tarjota markkinamekanismien mukaisesti enemmän valinnanvaraa palveluperheeseensä, joka johti yksityisen palveluntuotannon lisäämiseen. Yksityisen palveluntuotannon lisääminen toi kunnalle säästöjä, palvelun tuottamisen kustannusten siirtyessä yksityisille. (Ruutiainen, Alasuutari & Karila 2018, 442; Ruutiainen 2022 13–17.) Tämä kehitys on korostanut valinnan vapauden merkitystä ja asiakkaan asemaa.

Yksityistä varhaiskasvatusta kuuluu samojen lakien, säädösten ja velvoitteiden alaisuuteen julkisesti tuotettuja varhaiskasvatuspalveluja kanssa. Varhaiskasvatuslaki (540/2018) määrittää yksityisen varhaiskasvatuksen palveluksi, jonka tuottaa yksityinen henkilö, yhteisö tai säätiö taikka julkisyhteisön perustama liikeyritys korvausta vastaan liike- tai ammattitoimintaa harjoittamalla. Kunta määrittää palveluntuottajaksi hyväksymisen ehdot, sekä palvelusetelin arvon (Laki sosiaali-

ja terveydenhuollon palvelusetelistä 569/2009). Kunta voi myös asettaa palveluntarjoajalle toiminnan sisältöön ja laatuun liittyviä velvoitteita ennen palveluntuottajaksi hyväksymistä. (Lahtinen & Selkee 2016, 28–29.) Nämä ehdot sovitaan kuntakohtaisessa sääntökirjassa. Palvelutuottajalla on tämän vuoteen alkuun asti ollut ilmoitusvelvollisuus toiminnan aloittamisesta siihen kuntaan, jossa toiminta alkaa, mutta vuoden 2023 alusta toiminnan aloittaminen muuttui luvanvaraiseksi uusimman hallitusohjelman selvityksen tuloksena (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, §44).

Tullakseen osaksi yhteiskunnan palvelujärjestelmää on yksityinen varhaiskasvatus tarvinnut taakseen muutoksen kasvatuskäsityksissä, lapsuuden itseisarvon tunnustamisen, teollistumisen luomat työpaikat ja päivähoitojärjestelmän luomisen lainsäädöntöineen. Markkinoistuminen taas on tarvinnut avukseen nykyisen uusliberalistisen ajattelutavan uppoutumisen yhteiskunnallisiin rakenteisiin. Yksityisen varhaiskasvatuksen markkinoitumisen mahdollisti muuttuneet rahoitusmuodot, joihin sukelletaan seuraavaksi.

3.2 Rahoitusmuodot

Valtatasapainon etsiminen hyvinvointivaltion ja markkinayhteiskunnan välillä ulottui myös varhaiskasvatukseen. Pohjan yksityisen varhaiskasvatuksen markkinoistumiskehitykselle loivat ostopalvelusopimusten mahdollistuminen 1980-luvulla, voitontavoittelukiellon poistaminen 1982, sekä valtionosuusjärjestelmien muuttaminen 1993. Valtionosuusjärjestelmän muutoksella lisättiin kuntien autonomiaa, joka loi kannustimen säästävään politiikkaan.

Yksityistä varhaiskasvatusta rahoitetaan kolmella tavalla. Nämä muodot ovat yksityisen hoidon tuki, palveluseteli ja ostopalvelusopimukset. Näistä rahoitusmuodoista voimakkaimmin osuuttaan on nostanut palveluseteli. (Ruutiainen, Alasuutari & Karila 2018, 441–442.) Jormanainen (2021, 74) toteaakin palveluseteliä käyttävien kuntien määrä olevan edelleen kasvussa, joten palvelusetelillä tuotetun varhaiskasvatuksen piirissä olevien lasten määrä kasvaa yhä.

Ruutiainen, Alasuutari ja Karila (2018, 441–442) jakavat yksityisen varhaiskasvatuksen tuet suoraan päiväkodeille maksettaviksi tarjontapuolen tai perheille myönnettäviksi kysyntäpuolen tuiksi. Tarjontapuolen tukia ovat olleet ostopalvelusopimukset ja yksityiselle palveluntarjoajalle myönnetyt starttirahat. Kysyntäpuolen tukia ovat yksityisen hoidon tuki ja palveluseteli. Kysyntäpuolen tuista yksityisen hoidon tuessa on kiinteä ja tulosidonnainen osa. Tämän lisäksi monessa

kunnassa maksetaan kuntalisää, joka on joko tulosidonnainen tai kiinteä summa. (Forsell & työryhmä 2019, 35.) Toisen kysyntäpuolen tuen, palvelusetelin, myöntää kunta ja se voi olla kiinteä tai tulosidonnainen tukimuoto. Kunta määrittää palvelusetelin kattoarvon sääntökirjassa, jota hyväksytyt palveluntuottajat sitoutuvat noudattamaan. Palvelusetelissä palveluntuottaja perii vanhemmilta varhaiskasvatuksen asiakasmaksulain mukaisesti määritellyn omavastuuosuuden, joka muodostuu tulosidonnaisesti. (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä 569/2009; Laki varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista 1503/2016.) Kunta siis maksaa palveluntuottajalle korkeintaan määritellyn kattoarvon, josta vähennetään huoltajien omavastuuosuus. Omavastuuosuuden palveluntuottaja perii huoltajilta. Molemmissa kysyntäpuolen tukimuodoissa raha seuraa perhettä, joka mahdollistaa vapaan palvelun valinnan ja vaihtamisen. Valinta tapahtuu kaupungin hyväksymistä palveluntuottajista, jonka ajatellaan lisäävän kilpailua palveluntuottajien kesken. (Kallio 2007, 239–240; Naumann 2011, 39.)

Palvelusetelin arvo määritellään kunnallisessa sääntökirjassa ja sen arvo vaihtelee kunnittain. Kunnan hankkiessa palvelun palveluntuottajalta sitä velvoitetaan varmistumaan siitä, että hankitut palvelut ovat vastaavaa tasoa kuin kunnallisella toimijalla (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, §5). Kunta hyväksyy yksityisen palveluntuottajan palvelusetelijärjestelmään kuntakohtaisessa sääntökirjassa määritellyin hyväksymiskriteerein. Palveluntuottajalle määritellään sääntökirjassa velvollisuuksia, oikeuksia ja vaatimuksia. Palveluntuottaja sitoutuu noudattamaan sääntökirjan ehtoja tullessaan hyväksytyksi palvelusetelillä toteutettavan palvelun tuottajaksi. Samalla hän hyväksyy palvelusta maksettavan setelin arvon. Lisäksi palveluntuottajaksi hyväksymisen ehtoja määritellään palvelusetelilaissa (569/2009) sekä varhaiskasvatuslaissa (540/2018).

Suomeen on luotu omanlaisensa kvasi- eli näennäismarkkinat palvelusetelijärjestelmän avulla, jota käytettään muuallakin kuntasektorilla, kuten esimerkiksi vanhustenhuollossa. Kvasimarkkinat ovat muotoutuneet maihin, joissa julkiset palvelut, kuten esimerkiksi terveydenhoito ja koulutus rahoitetaan ja tuotetaan valtion monopolilla ilmaiseksi tai lähes ilmaiseksi kuluttajille. Le Grand (2011, 80–89) määrittelee kvasimarkkinat sellaiseksi julkisen palvelun muodoksi, jossa kunnan järjestämisvelvollisuuden alaista palvelua tuottaa joukko keskenään kilpailevia itsenäisiä palveluntarjoajia, joiden toiminnan valtio rahoittaa ja joiden väliltä niiden käyttäjällä on vapaan valinnan mahdollisuus. Kvasi- markkinat tuovat keskusteluun eettisiä näkökulmia, joita käydään tällä hetkellä myös yksityisen varhaiskasvatuksen saralla. Huolenaiheena ei niinkään ole palveluntuot-

tajien välille muodostuvat kilpailuolosuhteet, vaan se etteivät palveluntuottajat rahoita toimintaansa omista varoistaan käsin, vaan sen rahoittavat veronmaksajat. Tästä näkökulmasta voitontavoittelu nähdään hankalana eettisenä kysymyksenä. Se voi myös johtaa tilanteeseen, jossa kysyntään vastataan vaihtamalla palvelun laatu palvelun tehokkuuteen, koska korvaus tuotetusta palvelusta saadaan joka tapauksessa. (kts. myös Naumann 2011, 39; Valkonen, Pesola & Brunila 2021, 229.) Suomessa voitontavoittelun rajaamisen selvittäminen on kirjattu pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelmassa (Valtioneuvosto 2019, 169).

Palveluseteli on otettu Suomessa käyttöön 1.8. 2009 alkaen, jolloin Laki sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä astui voimaan. Tilastotietoa seteliä käyttävien määrästä on kertynyt vuodesta 2015 alkaen. Vuodesta 2015 vuoteen 2019 on palvelusetelillä järjestettävän varhaiskasvatuksen määrä tuplaantunut. Palvelusetelillä on tuolloin tuotettu 13 prosenttia kaikista varhaiskasvatuspalveluista. Suomen 295 kunnasta yksityisiä varhaiskasvatuksen palveluntuottajia on 169 (57 %) kunnassa. Näistä 155 kunnassa oli käytössä Kelan yksityisen hoidon tuki ja 68 kunnassa palveluseteli. Kelan yksityisen hoidon tuki ja palveluseteli voivat olla kunnassa käytössä yhtä aikaa. (Säkkinen & Kuoppala 2020, 7,9.)

Taulukko 1: Yksityisen hoidontuella, palvelusetelillä ja ostopalveluna tuotettuihin palveluihin osallistuneiden määrällinen kehitys 2015–2021 (%-jakauma). (Säkkinen & Kuoppala 2021; Vipunen 2021a ja b, mukaillen.)

	2015	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**	**2020**	**2021**
kelan yksityisen hoidon tuki	17234 (7,1 %)	16338 (6,7 %)	15587 (6,3 %)	14239 (5,7 %)	12924 (5,1 %)	11462 (4,7 %)	9285 (4,1 %)
palveluseteli	15514 (6,4 %)	18383 (7,6 %)	23449 (9,4 %)	27847 (11,1 %)	31856 (12,6 %)	31201 (12,7 %)	31446 (13,7 %)
yksityinen ostopalvelu	7021 (2,9 %)	6199 (2,5 %)	5685 (2,3 %)	5233 (2,1 %)	4478 (1,8 %)	4317 (1,8 %)	2856 (1,2 %)

Taulukko 1: havainnollistaa palvelusetelin voimakkaan kasvun rahoitusmuotona. Osuuden vähentymistä on selkeimmin tapahtunut kelan yksityisen hoidon tuessa ja ostopalvelussa. Rahoitusmuodot jakaantumista yksityisen varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa on selvitetty Riitakorven ja kollegoiden kunnille (n=217) teettämässä selvityksessä (Kuvio 1).

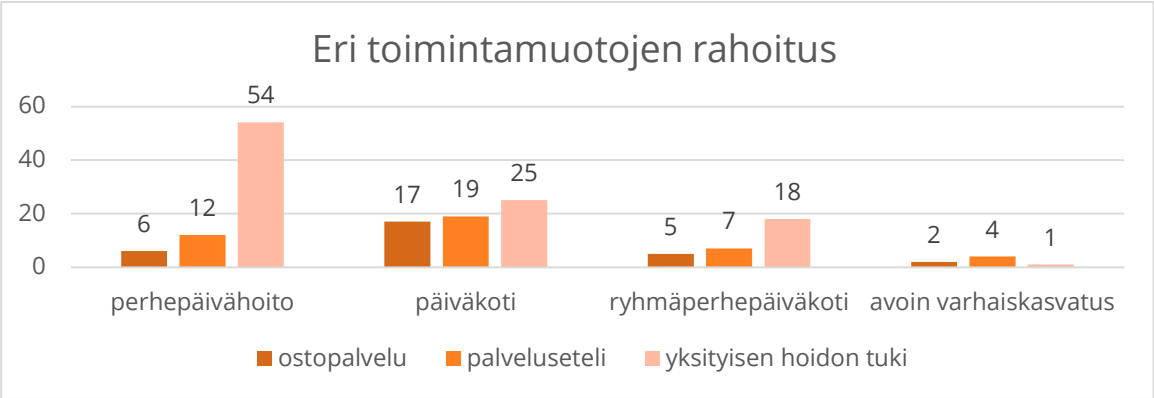

Kuvio 1: Kuntien tuottamat yksityiset palvelut eri rahoitusmuotojen prosenttiosuuksin (Riitakorpi &al. 2017, mukaillen)

Kuvio 1 näyttää vastanneiden kuntien prosenttiosuuksin, mitä palveluja kunnissa tuotetaan ostopalveluna, palvelusetelillä ja yksityisen hoidontuella. Yksityisen varhaiskasvatuksen toimintamuotoja käsitellään tarkemmin seuraavassa luvussa. Huomionarvoista kuviossa 1 on yksityisen hoidon tuen oleminen suurin rahoitusmuoto kaikissa toimintamuodoissa vuonna 2015.

Vuodesta 2021 samanlaista tilastollista tietoa rahoitusmuotojen jakautumisesta eri toimintamuotojen kesken ei ole saatavilla ainakaan vielä, mutta tieto löytyy toimipaikkojen määrästä jokaisessa rahoitusmuodossa. Tässä vertailussa palvelusetelin rahoituksella toimii 1086 toimipaikkaa ja yksityisen hoidontuella 1035. Palvelusetelistä on siis tullut kuntien yleisin yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen rahoitusmuoto. (Vipunen 2021c.)

Kunnat tukevat yksityistä varhaiskasvatusta vaihtelevasti, mutta palvelusetelin käyttöönotto on tuonut yksityisten palvelujen tarjoajiin niin määrällistä kuin laadullistakin muutosta. Määrällisesti yksityiseen varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten määrä kaikista varhaiskasvatukseen osallistuvista lapsista on kaksinkertaistunut viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana. Laadullisesti pienten alueellisten toimijoiden ja yhdistyspohjaisten toimijoiden rinnalle on tullut maanlaajuisesti toimivia ja ulkomaisessa omistuksessa olevia yrityksiä. Vuoden 2019 yksityisistä palveluntuottajista noin puolet oli yritysmuotoisia ja noin puolet yhdistystaustaisia. Noista palveluntuottajista 84 % (393) omistaa vain yhden päiväkodin. Ketjumuotoisista toimijoista kolmella oli kullakin yli 60 päiväkotia. Suurimmalla palveluntuottajalla oli 177 päiväkotia. (Kallio 2007, 239–240; Repo, Vlasov & Leikkola 2019; Riitakorpi, Alila & Kahiluoto 2017; Ruutiainen, Alasuutari & Karila 2018, 442.)

3.3 Toimintamuodot

Yksityistä varhaiskasvatuspalveluja tuotetaan perhepäivähoitona, ryhmäperhepäivähoitona, päiväkotitoimintana, sekä avoimena varhaiskasvatuksena. Yksityistä varhaiskasvatusta tuottavat yritykset, yhdistykset ja säätiöt sekä yksityiset ammatinharjoittajat (kuvio 2). Järjestäjien yritysmuodot vaihtelevat toiminimestä osakeyhtiöihin. Termin 'yksityisen varhaiskasvatuspalvelun tuottaja' alle mahtuu siis hyvin monimuotoisia palveluntuottajia. Yksityisistä palveluntuottajista on tehty tutkimusta ja selvityksiä varsin vähän. Ensimmäinen kattava valtakunnallinen selvitys Varhaiskasvatuksen yksityiset palvelut tehtiin 2015 (Riitakorpi, Alila & Kahiluoto 2017. 17–18).

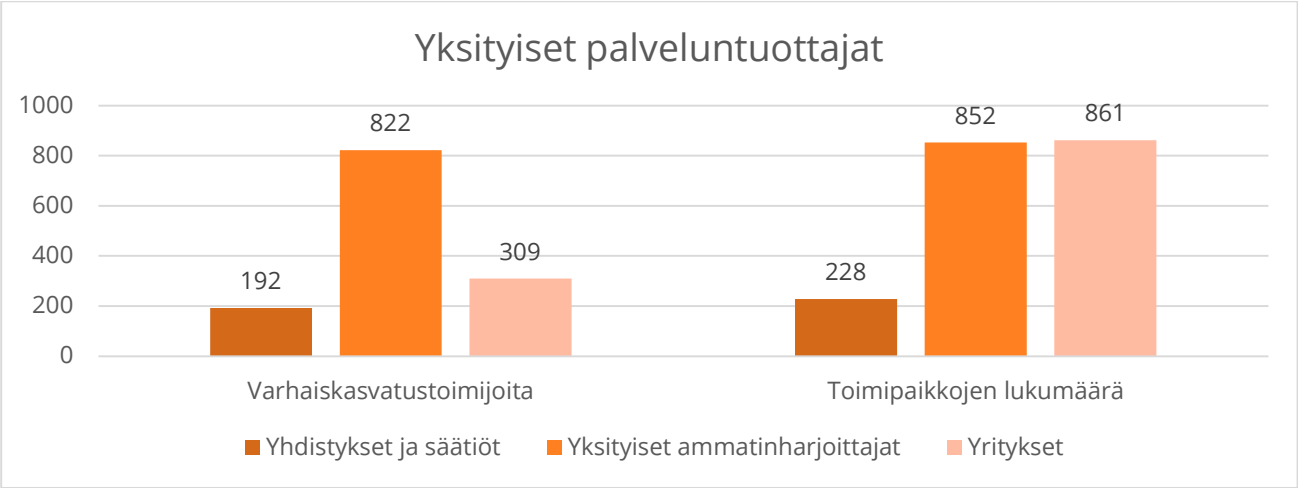

Kuvio 2: Yksityisten toimijoiden yritysmuodot ja toimipaikkojen lukumäärä vuonna 2021 (Vipunen 2021c)

Kuviosta kaksi huomaa, että yksityisen varhaiskasvatuksen toimijoissa vuonna 2021 on eniten yksityisiä ammatinharjoittajia. Ammatinharjoittajien joukossa on paljon perhepäivähoitajia, ryhmäperhepäiväkoteja ja pieniä työtätekevien yrittäjien yksiköitä. Vaikka ammatinharjoittajia on yli tuplasti enemmän yrityksiin nähden, on toimipaikkojen lukumäärää verratessa yrityksillä niitä piirun verran enemmän. Vasta tarkasteltaessa toimipaikkoihin sisältyviä varhaiskasvatuspaikkojen lukumäärää nähdään yritysmuotoisten palveluntuottajien olevan suurin (kuvio 4).

Yksityisen varhaiskasvatuksen yleisimmät toimintamuodot ovat päiväkoti, perhepäivähoito ja ryhmäperhepäivähoito. Yksityiset palveluntuottajat tarjoavat myös esiopetusta, avointa varhaiskasvatusta, sekä vuorohoitoa. Vuonna 2015 Riitakorven ja kollegoiden (2017) tekemän selvityksen mukaan yleisin yksityisenä tuotettu palvelumuoto oli perhepäivähoito, jota toteutettiin kunnissa ryhmäperhepäivähoidon kanssa kunnissa eniten yksityisen hoidon tuella. Vuonna 2021 (Vipunen

2021c) perhepäivähoito on toiseksi yleisin toimintamuoto, päiväkodin noustessa yleisimmäksi toimintamuodoksi (kuvio 4). (Riitakorpi, Alila & Kahiluoto 2017, 17–18; Repo, Vlasov & Leikola 2019).

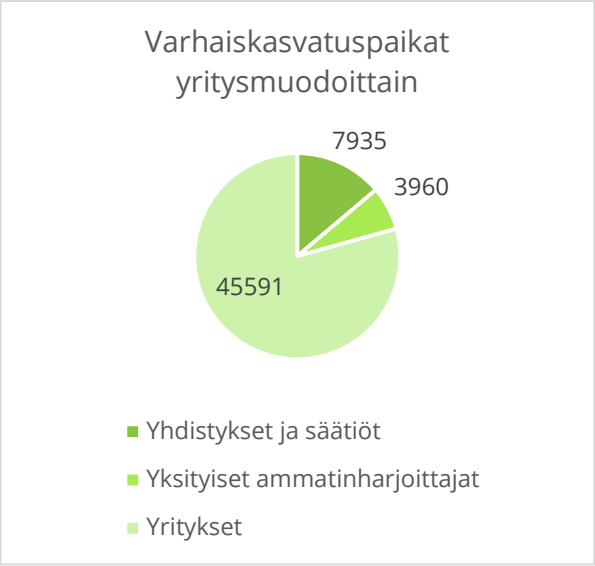

Kuvio 3: Varhaiskasvatuspaikat yritysmuodoittain

(Vipunen 2021c)

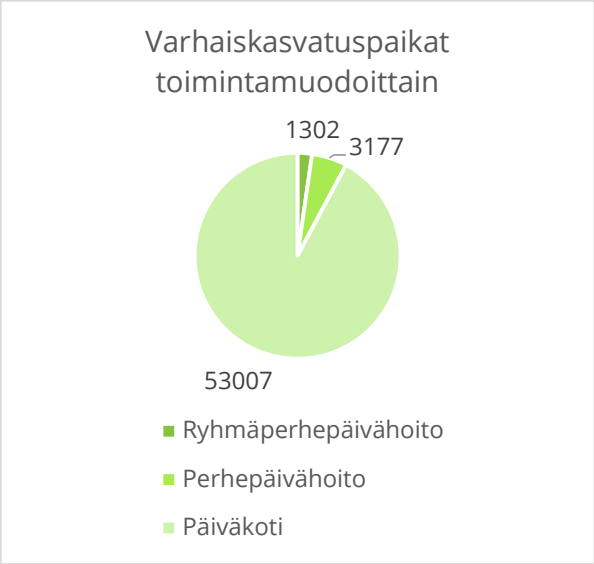

Kuvio 4: Varhaiskasvatuspaikat toimintamuodot-

tain (Vipunen 2021c)

Kuvion 3 varhaiskasvatuspaikojen tarkastelussa selviää, että enemmistö yksityisistä varhaiskasvatuspaikoista tuotetaan yritysjohtoisesti. Kuviosta 4 selviää, että 92 % yksityisesti tuotetuista varhaiskasvatuspaikoista sijaitsee päiväkodeissa.

Yksityisten varhaiskasvatuksen palveluntuottajia toimi Revon, Vlasovin ja Leikkolan (2019) mukaan hieman yli puolessa kunnista. Päiväkotimuotoisia toimipaikkoja oli kaikkiaan 3617, joista yksityisiä oli 993 (27,5 %). Tuolloin suurimmalla tuottajalla oli 177 päiväkotia ja kolmella suurimmalla 356, joka vastaa 35,9 prosenttia kaikista yksityisten palveluntuottajien määrästä. (Ruutiainen 2022, 12.) Yksityisen palveluntuotannon voidaan siis huomata keskittyneen päiväkotiketjuille. Yksityisistä palveluntuottajista 55 % oli yrityspohjaisia ja 45 % yhdistyspohjaisia vuonna 2019. Palvelusetelin osuus rahoitusmuodoista yleisin ja se on tuplaantunut vuodesta 2015. (Säkkilä & Kuoppala 2020, 4.)

4 TUTKIELMAN TOTEUTUS

4.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tutkia yksityisestä varhaiskasvatuksesta sanomalehdessä tuotettua puhetta. Tarkoituksena on selvittää millaisen tarinan ja kenen kertomana se muodostaa. Kiinnitän huomioitani siihen pääsevätkö kaikenlaiset yksityisen varhaiskasvatuksen äänet kuuluviin sekä siihen onko muodostuvassa tarinassa yksiäänisyyden piirteitä. Tutkimuskysymyksiä muotoiltaessa on tärkeää huomioida tutkimustehtävän ja tutkimuskysymysten tarkka rajaus (Tuomi & Sarajärvi 2018). Tältä pohjalta tutkimuskysymykset muotoutuivat seuraaviksi:

1. Millaisin tulkintarepertuaarein puhutaan yksityisestä varhaiskasvatuksesta?
2. Millaiseksi kuvaukseksi yksityinen varhaiskasvatus muotoutuu noiden tulkintarepertuaarien pohjalta?

4.2 Aineisto ja sen rajaaminen

Aloitin aiheen ja aineistoon tutustumisen oman mielenkiintoni siivittämänä. Ura yksityisen päiväkodin yrittäjänä herätti mielenkiinnon siihen, miten mediassa puhutaan yksityisestä varhaiskasvatuksesta. Mielenkiinto kohdistui mediaan sen näkyvyyden ja mielipiteitä muokkaavan roolin vuoksi. Julkisessa keskustelussa riepoteltu yksityinen varhaiskasvatus kaipasi paikallisempaa lähestymistapaa. Paikallisuus täsmentyi maakuntalehtitasolle. Tätä reittiä myöten tutkimuskohteeksi valikoitui maakuntalehti Karjalaisen artikkelit.

Aineiston muodostavat Karjalaisen artikkelit yksityisestä varhaiskasvatuksesta. Artikkeleista kaksi on lähtöisen saman kirjoittajan kynästä. Artikkeleista yksi on lyhyt mielipidekirjoitus, joka luennassa poistui aineistosta (F). Yksi artikkeleista on kolumni ja loput artikkeleista ovat tarkempaa kuvaa, jostakin yksityisen kasvatuksen ilmiöstä tai toimijasta piirtäviä artikkeleita. Aineistoni sisältää 1682 palstariviä. Pisin artikkeli sisälsi 424 palstariviä ja lyhin 24 palstariviä. Viittaan aineistonäytteissäni aineistoon artikkelin kirjaimella, jolla ilmaisen taulukon kaksi mukaisesti, milloin julkaistusta artikkelista on kysymys. Artikkeleiden sijoittuminen lehden eri osioihin oli vaihtelevaa.

Aineiston ja aiheen rajaukseen vaikutti päättötyön aiheen hahmottelun aikoihin virinnyt keskustelu vanhuspalveluissa tapahtuneiden yksityisten hoivapalveluyritysten laiminlyönnit. Yksityisesti tuotettujen vanhuspalveluiden ympärille muotoutui voitontavoittelukeskustelu, jossa voittoa tuotettiin sijoitusyhtiöiden omistajille laadun kustannuksella. Aihe jäi kaihertamaan taustalle, varsinkin kun suunnilleen samoihin aikoihin uutisoitiin ketjupäiväkotien tekemistä miljoonaluokan voitoista.

Pohdiskellessani aineiston rajaamista aloitin aineiston etsimisen Karjalaisen omalla hakutoiminnolla heidän Kaiku-arkistostaan. Alkuajatuksena oli, että tutkisin yksityisen varhaiskasvatuksen puhetta sen rajuimman kasvun aikakaudelta eli 2010-luvulta lähtien, rajaten sen nykyhetkeen. Haku ei tuottanut kuin 35 tulosta aikavälillä 2010–2021 ja joista relevantteja artikkeleita oli vain viisi. Oli huomioitava, että terminologia on muuttunut matkan varrella. Aiemmin on puhuttu yksityisestä päivähoidosta, jolla tuloksia tuli 63. Näitä aineistoja lukiessa paljastui kuitenkin, että joukossa oli enimmäkseen epärelevantteja artikkeleita. Hakusanoja muokatessani huomasin, että yksityisen varhaiskasvatuksen artikkelit löytyvät Kaiku-arkistosta hakusanan varhaiskasvatus alta.

Ongelmaksi nousikin varhaiskasvatussanalla tehdyn haun tuottama suuri artikkeleiden määrä. Arkistohaku tuotti 943 tulosta. Oli selvää, että rajausta on tehtävä enemmän. Lyhensin aikaa puoleen eli vuosiin 2016–2021, sillä vaikka kasvu oli alkanut 2010-luvulla, oli kasvu suurinta juuri noina vuosina. Silloin haku varhaiskasvatuksella tuotti 457 osumaa. Rajaus oli vieläkin liian laaja. Yksityinen varhaiskasvatus haulla 2016–2021 tuli tuloksia 17. Näistä relevantteja artikkeleita oli 9. Määrä tuntui pieneltä verraten sitä varhaiskasvatushaun tuloksiin. Aloin pohtia Karjalaisen hakukoneen täsmällisyyttä, sekä miten rajaisin aineistoa vielä tarkemmin.

Samaan aikaan mieleeni kampesi se kaihertanut ajatus voitontavoittelusta, joka lopulta antoi ajallisen rajauksen aineistolleni. Vanhuspalveluiden yksityisten toimijoiden laiminlyönnit johtivat pohdintaan voitontavoittelukiellosta myös yksityisen varhaiskasvatuksen osalta. Nostin kulmakiveksi uuden hallituksen opetus- ja kulttuuriministeri Li Andersonin artikkelin yksityisen varhaiskasvatuksen voitontavoittelun rajaamisesta. Artikkeli oli Karjalaisessa 6.7.2019. Artikkeleita manuaalisesti läpi käydessäni löysin myös rajaamisen päätepisteen. Voitontavoittelu ei saanut lainvoimaisuutta tällä hallistuskaudella ja siitä uutisoitiin syyskuussa 2021. Päätin siis tutkielman aineiston ajallisesti vuoden 2021 loppuun. Kävin tuolta ajalta läpi kaikki varhaiskasvatus haun hakutulokset manuaalisesti, jolloin relevantteja artikkeleita löytyi 13.

Esittelen aineiston alla olevassa taulukossa 2. Olen antanut jokaiselle artikkelille kirjaimen, johon viittaan tulosluvun tekstinäytteissä. Taulukossa esittelen myös artikkeleiden julkaisupäivät ja otsikot.

Taulukko 2. Aineiston artikkeleiden esiintyminen Karjalaisessa

	Julkaisu päivämäärä	Artikkelin otsikko/kirjoittaja
A	6.7.2019	Li Andersson lupaa rotia ryhmäkoon ylityksiin/ Minna Harmaala
B	22.2.2020	Päiväkotien maksualennus lomaviikoilta/ Marita Jalkanen
C	15.5.2020	Päiväkotijätti Touhula yrityssaneeraukseen.
D	27.5.2020	Yksityiset päiväkodit kärvistelevät koronatulessa- Touhula uhkaa sulkea Marjalan päiväkodin/ Olli Sorjonen
E	29.5.2020	Kolumni: Kuntien touhulointi kostautuu nyt/ Teemu Peltoniemi
F	10.6.2020	Yksityiset tarjoavat vaihtoehdon/ Katja Pantsu
G	8.7.2020	Päivähoidon palvelusetelin arvoa nostetaan. Varhaiskasvatus: Palveluseteliin tarvittiin kiireellisiä muutoksia/ Teemu Peltoniemi
H	16.10.2020	Syntyvyyden lasku varjeli kuntia nyt: Hoitopaikat täyttyvät nyt Joensuussa ja Kontiolahdella, mutta kysyntä ei räjähtänyt/ Marita Jalkanen
I	27.11.2020	Lapsia keväällä väliaikaisiin lisäryhmiin. Varhaiskasvatus: hoitopaikoista on Joensuussa pula. Taustalla lakimuutokset ja hoitajapula / Saija Kauhanen
J	19.2.2021	Joensuuhun uusi kristillinen päiväkoti. Vapaaseurakunta: Satavuotisjuhlat siirtyivät, mutta päiväkotiprojekti toi pandemian keskelle Riemun. / Heikki Arppi
K	13.3.2021	La-la-laulella saan, sano tere-tere-terve vaan. Yksityiset päiväkodit: Yksityisesti tuotetun palvelun määrä kasvaa. Teemalla erottaudutaan muista päiväkodeista/Eveliina Salomaa
L	4.9.2021	Opetusministeri Andersson: Yksityisen varhaiskasvatuksen voitontavoittelu ei etene / Erno Laisi
M	9.10.2021	Yksityisten päiväkotien raju nousu pysähtyi: Koronan rasittamat päiväkotiyritykset näkevät ongelmia palvelusetelijärjestelmässä / Markus Mattlar

4.3 Aineiston luenta

4.3.1 Media

Aineiston luentaa aloittaessa on ensimmäisenä huomioitava aineistoni koostuvan median uutisoinneista, mediateksteistä. Coultdry & Hepp (2017, 1–2) ovat tarttuneet sosiaalisen teorian määrittelyyn median sosiaalista todellisuutta muokkaavasta näkökulmasta käsin. He uudelleen määrittävät sosiaalista maailmaa (sisältäen 'sociality', 'socialization', 'social order', 'society') aloittaen periaatteesta, jonka mukaan 'sosiaalinen' luodaan teknologisesti välittyvänä prosessina sekä kommunikoinnin rakenteista lähtien että niiden läpi. Nämä molemmat luomistavat viittaavat siihen, jota olemme tottuneet kutsumaan mediaksi. Koska meidän yhdessä elävien ihmisten 'todellisuus' muodostuu sosiaalisessa prosessissa, on kysyttävä mitkä ovat seuraukset tuolle 'todellisuudelle', jos sosiaalinen itsessään on jo medioitu ('mediated'); eli muokattu ja muodostettu median välityksellä. Tätä näkökulmaa ei voi jättää huomioimatta varsinkaan tämän hetken mediaympäristössä, jossa kaikki tieto ja uutiset ovat kaikkien saatavilla nopeasti, taskussa olevan älypuhelimen ansiosta.

Media siis osallistuu sosiaalisen todellisuuden tuottamiseen artikkeleissa käyttämänsä kielen välityksellä. Median tuottamat uutiset tavoittavat ihmiset nopeasti ja sosiaalisen median verkostot tarttuvat nopeasti median provokatiivisesti kirjoittamiin uutisiin. Silti median tuottamat uutiset voidaan ottaa vastaan totuutena, kuten Jormanainen (2021) kuvaa gradussaan. Uutisoinnit muokkaavat mielipiteitä nopeatahtisesti ja sanomalehtiuutiset luokitellaan helposti jo eilisen uutisiksi. Sanomalehden kontekstissa on myös huomioitava taustalla vaikuttava markkinalogiikka ja voitontavoittelu, sekä omistussuhteet. Ne määrittävät sitä, kenen äänet pääsevät kuuluviin. Fairclough'n (2002, 60–62) mielestä mediassa pääsee ääneen poliittisesti ja yhteiskunnallisesti parhaassa asemassa olevat. Median pitäisi kuitenkin tuoda kuuluviin myös niitä ääniä, jotka ovat marginaalisia, vaiettuja ja kyseenalaistavia. Miten nämä marginaaliset näkökulmat muokkaavat ja rakentavat sosiaalista todellisuutta? Omassa tutkielmassani lähden etsimään noita huomiotta jääneitä ääniä, ehkä jopa vaiettuja. Huomioin luennassani, ettei tekstit tarjoa kokonaista kuvaa yksityisen varhaiskasvatuksen sosiaalisesta todellisuudesta, vaan vilkaisun siihen, millaisin tulkintarepertuaarein media on valinnut aiheesta puhua. Tekstejä ei voi myöskään irrottaa sitä ympäröivästä yhteiskunnasta ja siinä vallitsevista olosuhteista. Huomioitava myös on, että media tekee valintoja tuottamistaan uutisista.

4.3.2 Sosiaalinen konstruktionismi

Luennan lähtökohtana on todellisuuden sosiaalinen muodostuminen. Ajatus on lähtöisin sosiaalisesta konstruktionismista, joka ei muodosta yhtenäistä koulukuntaa, vaan se toimii sateenvarjokäsitteenä erilaisille 1980-luvulta alkaen kehitellyille tutkimusstrategioille. Sosiaalinen konstruktionismi on siis laaja tieteiden välinen suuntaus. Sosiaalinen konstruktionismi on tutkielmani tutkimuksellinen viitekehys, jonka mukaan sosiaalinen todellisuutemme rakentuu kielellisessä vuorovaikutuksessa.

Berger & Luckmann (1966, 15–16) tuo esille, että arkitieto, se, jota pidämme itsestään selvänä tietona kulttuurimme jäsenenä, tulee asettaa tutkimuksen kohteeksi. Heidän mukaansa jokaisessa kulttuurissa on olemassa oma tietovaranto, joka muotoutuu kulttuurisessa yhteiskunnassa, kielen välityksellä, sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Se tieto, joka on todellisuutta suomalaiselle kalastajalle, ei välttämättä ole sitä amerikkalaiselle pörssimeklarille. Tietoa on siis tutkittava kulttuurista sisältäpäin, että ymmärretään millainen tieto niissä, käsitetään itsestään selvänä.

Vivien Burrin (2015, 2–5) mukaan sosiaaliselle konstruktionismille ei ole olemassa vain yhtä määritelmää, jonka sisään kaikki vivahteet sopisivat. Hän määrittää sosiaalista konstruktionismia enemmänkin yhtenäisenä perheenä, jonka jokaisella jäsenellä on omat piirteensä. Yhden perheenjäsenen piirteillä ei voi kuvata koko perhettä. Hän kuvaa sosiaalista konstruktionismia Gergenin (1985) neljän avainolettamusten avulla, jotka perheenjäsenet omaavat. Nämä olettamukset ovat kriittinen suhtautuminen itsestään selvää tietoa kohtaan, historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut erityisyys, sosiaalisten prosessien tietoa ylläpitävä rooli sekä tiedon ja sosiaalisen toiminnan yhteenkuuluvuus.

Tutkielmani sosiaalisen konstruktionismin viitekehyksessä liikutaan median kuvaamassa sosiaalisesti rakentuvassa varhaiskasvatuksen todellisuudessa. Otan tutkielman analyysin kohteeksi maakuntalehti Karjalaisen puheessa tuotetun kulttuurisen arkitiedon yksityisestä varhaiskasvatuksesta. Ymmärrän varhaiskasvatuksen ja yksityisen varhaiskasvatuksen kulttuurista tietovarantoa sisältäpäin, yksityisen varhaiskasvatuksen yrittäjähistoriani avulla. Yksityinen varhaiskasvatus on osa varhaiskasvatuksen ja yhteiskunnallisten peruspalveluiden perhettä. Itsestään selvänä tietona on pidetty varhaiskasvatuksen tuottamista julkisena palveluna sen lainsäädännöllisen histo-

rian vuoksi. Varhaiskasvatusperheen uusin tulokas, yksityinen varhaiskasvatus, on kasvanut, uusliberalististen ajatusten tullessa osaksi yhteiskunnallista päätöksen tekoa. Tämä lähtökohta on aiheuttanut virittynyttä keskustelua yksityisen ja julkisesti tuotettujen palvelujen välille. Analysoin yksityiseen varhaiskasvatukseen liitettyä puhetta, jolla uusinnetaan sen sosiaalista todellisuutta.

4.3.3 Diskurssianalyysi ja tulkintarepertuaarit

Tutustuessani diskurssianalyysiin ja sen keskeisiin käsitteisiin kohtasin määritelmien monisyisen repertuaarin. Terminologinen määrittäminen osoittautui vaikeaksi ja olinkin sen kanssa hetken aikaa hukassa. Tämä voi osittain johtua siitä, että diskurssianalyysi on kehittynyt yhtäaikaisesti usealla tieteenalalla esimerkiksi psykologian, sosiologian, lingvistiikan, antropologian, filosofian ja median aloilla. Termiä ”diskurssianalyysi” onkin käytetty geneerisenä terminä kyseisten tieteenalojen tutkimuksessa, joka koskee kieltä ja sen sosiaalista ja kognitiivista sisältöä. (Potter & Wetherell 1987, 6–8.) Diskurssianalyysin historian katsotaan olevan vahvasti lingvistinen.

Diskurssianalyysin on sosiaalisen konstruktionismin analysointimuoto. Diskurssianalyysissä tutkitaan kielenkäyttöä ja merkitysvälitteistä toimintaa, jossa analysoidaan, miten yhteistä sosiaalista todellisuutta tuotetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä. Sosiaalinen todellisuus tehdään näkyväksi diskurssin välityksellä. (Berger & Luckmann 1966; Jokinen, Juhila & Suoninen 1993; Vaara & Laine 2006, 158–159; Pynnönen 2013,13.)

Diskurssianalyysi on liitetty usein postmoderniin ja poststrukturalistiseen filosofiaan. Diskurssi määritellään eri tieteenaloilla erilaisin vakiintunein määritelmin, esimerkiksi lingvistit näkevät sen kielenkäyttönä, psykologit kognitiona ja sosiologit sosiaalisena vuorovaikutuksena. Analysoinnin kohteena voivat olla kielellinen ilmaisu aina metadiskursseihin saakka. Metodit vaihtelevat yksityiskohtaisesta tekstianalyysista aina laajempien yhteiskunnallisten diskurssien tunnistamiseen. Diskursiivisessa tutkimuksessa on kyseenalaistettu perinteinen käsitys asenteista pysyvinä, sisäisiksi koodeiksi kirjautuneina mentaalisina rakenteina. Tutkimus keskittyy sen sijaan analysoimaan ihmisten vuorovaikutuksen kuluessa käyttämiä arvioita sisältäviä argumentteja. (Pynnönen 2013; kts myös Nikander 1997; Vaara & Laine 2006, 158–159.)

Tutustuin Remeksen (2004) avulla diskurssianalyysin tutkimusmenetelmien kolmeen koulukuntaan; ranskalaiseen, saksalaiseen ja brittiläiseen. Tutkielmani asettuu brittiläisen koulukuntaan

kirjoitetun tekstin (keskustelu) analysoinnin vuoksi. Tarkastelen, millaisia tulkintarepertuaareja yksityisen varhaiskasvatuksen diskurssin keskustelussa syntyy ja kuinka ne kommunikoivat yksityisen varhaiskasvatuksen kulttuurista. Itse hahmotan näiden termien väliset suhteet siten, että diskurssi on laajempi käsite kuin tulkintarepertuaari ja diskurssi sisältää tulkintarepertuaarit. Diskurssi ohjaa sitä, mitä me näemme maailmasta ja tässä tutkielmassa nimeän sen yksityiseksi varhaiskasvatukseksi. Tulkintarepertuaarin näen sosiaalipsykologi Wetherellin ja Potterin (1988, 169) tapaan diskurssianalyysin tulkintayksiköksi, analysoinnin välineeksi. Määrittelen tulkintarepertuaarin Wetherellin ja Potterin (1987, 146–155) käsitteen interpretative repertoires mukaan kulttuurisesti jaetuksi asioiden jäsennystavoiksi, joita on mahdollisuus ottaa käyttöön ja kommentoida eri tilanteissa. Käsite sisältää myös sosiaalisen todellisuuden moninaisen rakentumisen, jossa repertuaarit ovat keskenään kilpailevia merkityssysteemejä, jotka rakentavat maailmaa, sen prosesseja ja suhteita eri tavoin. Tulkintarepertuaari kuvaa diskurssin sisällä tapahtuvaa variaatioita. Tutkielman aineiston luennassa etsin niitä kielenkäytön variaatioita, joista muodostuu tulkintarepertuaarit.

Seuraavan kuvion muodostin ajatusteni pohjalta diskurssin, tulkintarepertuaarin, selontekojen ja maailman suhteesta. Tähän kuvioon kiteytyy myös vahvasti se, miten lähestyn aineistoa.

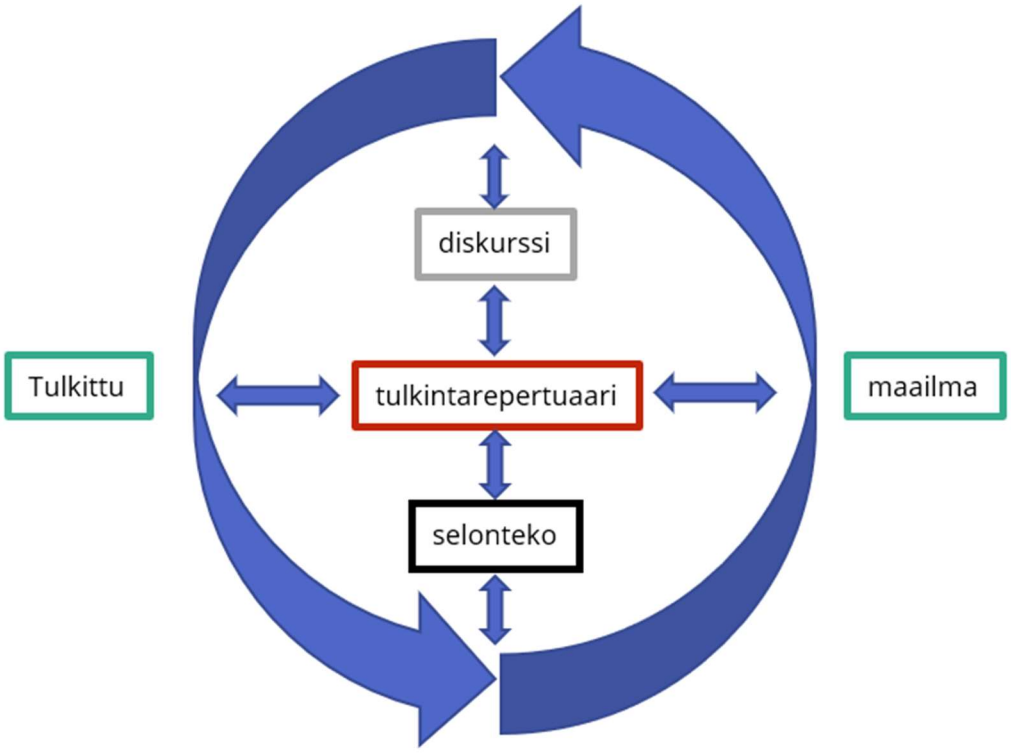

kuvio 4: Aineiston lähestymistapa

Kuviossa neljä kuvataan kuinka, selonteko on tapa tehdä toisille ymmärrettäväksi itseä ja maailmaa. Tutkielmassani selontekoja nähdään näytteissä, joilla muodostan tulkintarepertuaareja. Ne ovat eri edustajien puhetta yksityisen varhaiskasvatuksen diskurssissa. Tulkintarepertuaari on kulttuurisesti jaettuja asioiden jäsennystapoja, joita voidaan ottaa käyttöön ja kommentoida eri tilanteissa. Tulkintarepertuaarin käsite sisältää selontekoja ja on laajempi kuin selonteko. Diskurssin ollessa verrattain selkeä merkityssuhteiden kokonaisuus nimeän sen tutkielmassani yksityiseksi varhaiskasvatukseksi. Se sisältää kaikki löydetyt tulkintarepertuaarit selontekoineen. Kuvio toimii kehämäisesti. Selonteot muotoilevat tulkintarepertuaareja, tulkintarepertuaarit muotoilevat diskurssia ja diskurssi muokkaa tulkittua maailmaa. Tulkittu maailmaa taas pohjautuu diskursseihin, tulkintarepertuaareihin ja selontekoihin. Jokainen näistä myös yksinään muotoilee tulkittua maailmaa. Kuvion pohjautuu selontekojen luvussa esitettyyn Suonisen (1999, 20–21) kuvioon.

Tässä tutkielmassa diskurssianalyysin tutkimuskohteeksi nostetaan ne tavat, joilla toimijat kuvaavat yksityisen varhaiskasvatuksen ilmiöitä ja nimeävät niille syitä. Kielenkäyttö luo mielikuvia siitä, millainen yksityinen varhaiskasvatus on moraalisena toimijana; mitä sen katsotaan arvostavan ja pitävän outona sekä mitä se pitää itsestään selvänä. Toimija uusintaa kielenkäytöllään yksityisen varhaiskasvatuksen kulttuuria, tarjolla olevilla oman aikakautensa välineillä. Tässä tutkielmassa diskurssianalyysi nähdään Jokisen, Juhilan ja Suonisen (1993, 9–10) tavoin kielenkäytön ja muun merkitysväliteisen toiminnan tutkimukseksi, jossa analysoidaan yksityiskohtaisesta sitä, miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä. Tarkastelen nimettyjä syitä selontekoina, median artikkeleiden luomassa yksityisen varhaiskasvatuksen sosiaalisessa todellisuudessa. (Suoninen 1999, 18–19.)

4.3.4 Selonteot ja kerronnallisuus

Suonisen (1999, 20–21) esittämä kuvio aukaisi suuntaviivoja analysoinnilleni. Suoninen kuvaa John Shotterilta (1993, 36) mukaillun kuvion (kuvio 5) avulla kaksisuuntaista selontekojen annon ja maailman välistä suhdetta.

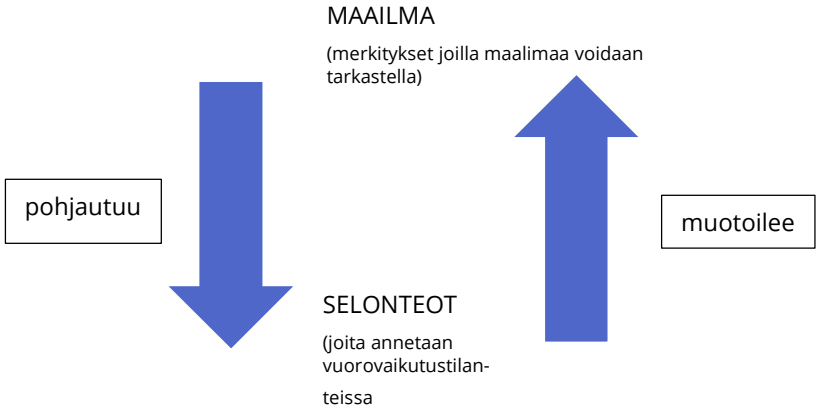

Kuvio 5: Selontekojen ja maailman välinen suhde (Suoninen 1999, 21).

Vaihdan kuvioon viisi Suonisen (1999, 21) ehdotuksen mukaisesti sanan maailma tilalle tulkintarepertuaarin, ja tarkastelen selontekoja, joita esiintyy löydettyjen kolmen tulkintarepertuaarin viitekehyksessä. Selonteon määrittelen tarkastelun kohteeksi otettavaksi kuvaukseksi (Suoninen 1999, 20). Diskurssin määrittelen Potterin ja Wetherellin (1987) tavoin sen laajassa muodossa tarkoittaen kaikenlaista puhuttua kanssakäymistä, muodollista ja epämuodollista, sekä kaikenlaista kirjoitettua tekstiä. Diskurssi muotoutuu keskustelussa ja se on verrattain eheä merkityssuhteiden kokonaisuus, joka rakentaa jo olemassa olevaa todellisuutta (Suoninen 1999, 21).

Diskurssianalyysin tarkastelun kohteeksi otetaan usein kuvauksia, joita nimitetään selonteoiksi. Suoninen (1999, 20–21) kuvaa selonteot tavaksi tehdä toisille ymmärrettäväksi omaa itseä ja maailmaa. Selonteot pohjautuvat niihin asioiden ymmärrettäväksi tekemisen tapoihin, merkityksiin, joita selonteon antaja ammentaa maailmasta. Samalla annettu selonteko myös muovaa sitä, millaiseksi maailma ymmärretään jatkossa. Suoninen (1999, 22) kuvaa selontekojen pitävän yllä kulttuurisia vaikutuksia kolmella tavalla. Ensinnäkin selonteot pitävät yllä niitä totunnaisia rakenteita, joiden noudattamista tai joista poikkeamista ne perustelevat. Toiseksi selonteot pitävät yllä diskursseja, joihin viittaavat tai vetoavat vakuuttaakseen yleisönsä. Kolmanneksi selonteot tuottavat monenlaisia vaikeasti pääteltävissä olevia symbolisia ja aineellisia seurauksia (kts myös Wetherell & Potter 1988). Näin selonteot ovat osallisina jaetun sosiaalisen maailman ja kulttuurin rakentumisessa.

Olemme yhteiskunnan jäseniä sisältäpäin, jossa toistuvat rutiinit ja kanssakäymisen tavat muodostavat normaalin. Normaalius luo puolestaan moraalisen järjestyksen. Tällä järjestyksellä luodaan kulttuurista tietoa siitä, miten eri tilanteissa tulee käyttäytyä. Kun joku rikkoo normaalia, moraalinen järjestys murtuu ja muodostuu ongelma. Tuo ongelma vaatii selonteon. Selonteko voi olla puolustava, oikeuttava tai syyttävä. (Juhila 2012, 131–135.) Selonteon lähtökohtana on Scottin ja Lymanin mukaan (1968) se, millaisia vastuita niihin kytkeytyy. Puolustava selonteko poistaa vastuuta oudosti käyttäytyvältä. Oikeuttava selonteko perustellaan moraalisesti ja syyttävä selonteko vastuuttaa toimijan.

Ihmistieteissä on perinteisesti tutkittu ongelmia. Ongelmien tutkiminen kytkeytyy tässä Juhilan (2012, 131–132) mukaan sellaisten tilanteiden, käyttäytymisen ja toimintojen analysointiin, joissa rutiineista ja moraalisesta järjestyksestä tavalla tai toisella irtaudutaan ja toimitaan poikkeavaksi tunnistetulla tavalla. Irtautuminen synnyttää odottamattomuutta ja ei-toivottuina pidettyjä asioita, jotka tulevat herkästi tunnistetuiksi ongelmiksi. Ongelman katsotaan olevan osallisten toiminnassaan tuottama ja tunnistama asia.

Varhaiskasvatus on kunnallisen järjestämisvastuun alaista toimintaa. Pidämme tätä vakiintuneena toimintatapana, koska tunnemme yhteiskunnan sisältä päin. Se sisältää vakiintuneita ja rutinoituneita kanssakäymisen tapoja, jotka muodostuvat normaaleiksi. Tällä normaaliudella yhteiskunnassa rakennetaan moraalista järjestystä. Tämä järjestys sisältää kulttuurisen tiedon siitä, miten eri tilanteissa tulee toimia ja käyttäytyä. Opetusministeri Li Andersson nimesi Karjalaisen artikkelissa 2019 yhdeksi ongelmaksi julkisin varoin kustannetulla varhaiskasvatuspalvelulla tuotetun voiton varhaiskasvatuspalveluja tuottavissa yrityksissä. Moraalinen järjestys oli murtunut. Tässä tutkimuksessa keskityn löytämään niitä selontekoja, joilla yksityisessä varhaiskasvatuksessa nimettyjä ongelmia puolustetaan, oikeutetaan ja syytetään. (Juhila 2012, 131–136.)

Tutkielmassani on mukana kerronnallisuus. Se heijastelee Gergenin (2004) narratiivisen tutkimusotteen painopistettä, joka on kielellisissä ja vuorovaikutuksellisissa käytännöissä. Pyrin nostamaan esiin ja analysoimaan paikallista ja tilannesidonnaista kielenkäyttöä ja sen sisältämiä säännönmukaisuuksia erilaisten selontekojen ja arkipäivän argumentaatioiden välityksellä. (Pälli & Lillqvist 2020, 375–376.) Tutkielmassani kerronnallisuus on mukana tutkimusten tulosten kokoamisessa. Kerron löytämieni selontekojen välityksellä sen kertomuksen, joka tulkintarepertuaarissa muodostuu. Käytän kertomusta myös tulosten yhteenvedossa.

4.4 Aineiston analyysi

Puusan (2020, 145–156) mukaan analyysin tarkoituksena on luoda aineistosta mielekäs kokonaisuus, jonka avulla on mahdollista tuottaa rikas ja perusteltu tulkinta sekä tehdä johtopäätöksiä tutkittavasta ilmiöstä. Analyysi pitää hänen kuvaamanaan sisällään sekä osien analyysiä, että synteesin laatimista niistä. Analyysivaiheeseen kuuluu luokittelu, erittely ja tiivistäminen. Omassa tutkielmassani aloitin aineiston lukemisen ennen tutkimuskysymysten lopullista muotoutumista. Oli selkeää, että haluaisin tutkia varhaiskasvatuksesta käytettyä puhetta ja pohdin paljon myös vähemmän kuultuja ääniä. Yhdeksi erittelyn lähtökohdista nousi se, että uutisoinneissa puhutaan usein yksityisestä varhaiskasvatuksesta yleiskäsitteellä. Tuon käsitteen alle jää hyvin monimuotoisia toimijoita yksityisen varhaiskasvatuksen saralta. Suurimmassa osassa tutkielmani artikkeleista yksityisellä varhaiskasvatuksella tarkoitettiin ketjuuntuneita valtakunnallisia ja kansainvälisiä toimijoita, vaikka yleiskäsitteenä oli yksityinen varhaiskasvatus. Erilaisten toimijoiden ääni näytti saavan vähän kuuluvuutta, vaikka lukijan mielessä asia helposti yhdistetään koskemaan kaikenlaista yksityistä varhaiskasvatusta.

Aineiston luennan ohella tutustuin yksityisestä varhaiskasvatuksesta kirjoitettuihin artikkeleihin sekä aiempaan tutkimukseen. Aineiston luokittelua aloin tehdä etsiessäni luennassa hahmotelmaa aineiston keskeisistä teemoista, joilla yksityisestä varhaiskasvatuksesta puhuttiin. Tieteenfilosofioihin tutustuessani oli piankin selvää, että lähestymistapa on sosiaalisessa vuorovaikutuksessa kielen välityksellä tapahtuvassa toiminnassa eli sosiaalinen konstruktionismissa. Sosiaalisen konstruktionismin analysointitapana pidetään diskurssianalyysiä. Se ei kuitenkaan tarjoa mitään valmista analysoinnin tapaa, vaan se on löydettävä itse. Tutkielmani analysointiyksiköiksi muodostuivat tulkintarepertuaarit ja niitä muokkaavat selonteot. Diskurssianalyysi haastoi ajattelua ja oikeanlaisien analysointitapojen ja -menetelmien löytämistä. (kts mm. Juhila 2012, Suoninen 1999, Wetherell & Potter 1988.)

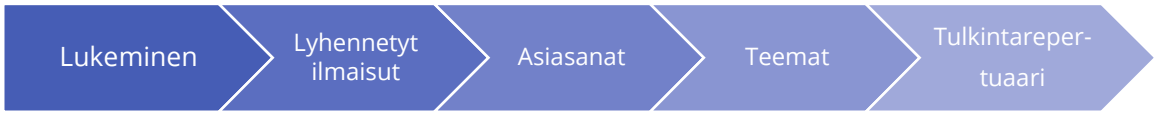

Kuvio 6: Aineiston analysoinnin prosessi

Kuviossa kuusi näkyy tutkielman analysoinnin prosessin luokittelu, erittely ja tiivistäminen. Tein ensin jokaisella artikkelille erikseen kuvion neljä ensimmäistä vaihetta. Kirjasin ylös muodostuneet teemat. Teemoittelun avulla sain esiin niitä keskeisiä puhetapoja ja käsitteitä, joilla yksityisen varhaiskasvatuksen todellisuutta luotiin. Seuraavassa vaiheessa aloin lukea ja tarkastella muotoutuneita teemoja koko aineistosta. Ensimmäisen kierroksen teemoista muotoutui toisen kierroksen asiasanoja. Luin prosessissa läpi teemoihin yhdistettyjä asiasanoja pystyäkseni nivomaan eri teemoja yhteen. Tätä yhdistämisen prosessia tapahtui useamman kierroksen ajan, kunnes pääsin kolmeen löytyneeseen tulkintarepertuaariin.

Seuraavassa taulukossa 3 esittelen, kuinka yksittäisten artikkeleiden teemat muodostivat seuraavan analysointikierroksen asiasanat. Tästä uusien kierrosten edetessä alkoi löytyä yläkäsitteitä eli teemoja, joista muodostui lopulta aineistoni laadun tulkintarepertuaari.

Taulukko 3: Laadun tulkintarepertuaarin muotoutuminen teemoittelulla

Asiasanat	Teemat	Tulkintarepertuaari
Ylisuuret ryhmäkoot	Laadun hallinta	LAATU
Opettajien työn kuormittavuus		
Pätevien opettajien saatavuus		
Pula varhaiskasvatuspaikoista		
Työn arvostus	Työn arvostus	
Palkkaus		
Pedagoginen painottuneisuus	Arvopohja	
Arvot		
Subjektiivisen varhaiskasvatus-oikeuden palautus	Rakennetekijät	
Lakimuutos		
Lasten ja kasvattajien välinen suhdeluku		
Yksityisen varhaiskasvatuksen luvanvaraisuus		
Voitontavoittelun kieltäminen		
Varhaiskasvatuksen osallistumisaste		

Aineisto jakautui tulkintarepertuaarien alle vain yhden artikkelin tippuessa pois aineistosta (artikkeli F). Tulkintarepertuaarien muotouduttua käänsin huomion niiden sisällä tuotettuun yksityisen varhaiskasvatuksen puheeseen, joka esitettiin ongelmina ja joihin annettiin selontekoja. Lähtö-

laukauksena toimi aloitusartikkelin voitontavoittelun rajaamisen selvittely, jossa määriteltiin selkeä moraalinen murtuma – veronmaksajien kustantama voitontavoittelu perinteisesti julkisesti tuotetulla palvelulla. Aloin lukea muodostuneiden tulkintarepertuaarien puhetta tarkemmin annettujen selontekojen näkökulmasta. Nuo selonteot alkoivat muodostaa kunkin tulkintarepertuaarin omaa kuvaustapaa. Näen tässä tutkielmassa selonteot pieninä kertomuksina, narratiiveina, joiden katson olevan yksi diskurssin muodostamisen rakenneosa.

Tässä työssä keskustelu käydään yksityisen varhaiskasvatuksen diskurssissa. Tutkielmassani tulkintarepertuaarit ovat niitä merkityksiä, joilla artikkeleissa luodaan yksityisen varhaiskasvatuksen todellisuutta, uusintaen diskurssia. Selonteot ovat niitä merkityksiä, joita annetaan yksityisen varhaiskasvatuksen vuorovaikutustilanteissa aineiston artikkeleissa ja joilla luodaan yksityisen varhaiskasvatuksen tarinaa eri äänin. (Suoninen 1999, 20–21; Remes 2004.)

4.5 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkielman luotettavuuden tarkastelu voidaan kietoa Puusan & Juutin (2020, 169–179) mukaan uskottavuuden, luotettavuuden ja eettisyyden kokonaisuudeksi. Uskottavuutta näytetään toteen oman tutkimusprosessin etenemisen kuvauksella ja valintojen perustelemisella. Tärkeää on myös tuoda esiin aineiston asianmukainen kerääminen ja analyysin huolellisuus. Nämä olen kuvannut luvuissa 4.2 aineisto ja sen rajaaminen, 4.3 aineiston luenta ja 4.4 aineiston analyysi.

Tutkielman luotettavuutta olen luonut muuan muassa perustelemalla aineiston analysointia teoreettisella viitekehyksellä, perustellen valintojani aineiston rajauksessa sekä perustellen tulkintarepertuaarien muodostumista selonteoin suorilla aineistonäytteillä. (Puusa & Juuti 2020, 169–179.) Luotettavuutta olen parantanut myös toimimalla Hakalan (2008, 206–207) teoksessaan kuvaan hyvän tieteellisen käytännön mukaan. Olen viitannut asianmukaisesti työssäni käytettyihin artikkeleihin ja lähdeteoksiin ja ne löytyvät lähdeluettelosta. Olen myös varmistanut, ettei lähdeluettelosta löydä turhia viittaamattomia lähteitä. Suorat lainaukset on osoitettu viittaamistavalla ja nimeämällä lainaukset näytteiksi. Tulosten muotoutumista olen vahvistanut puhenäyttein, osoittaakseni, ettei tulokset ole mielikuvitukseni tulosta. Olen myös nostanut esiin aiempaa tutkimusta antaen viittauksilla kunnian niille kuuluville. Edellä kuvatuilla keinoin olen myös pyrkinyt osoittamaan omien ennakko-oletuksien poistamisen. Lisäksi olen kirjoittanut auki oman koke-

mushistoriani yksityisen varhaiskasvatuksen yksikössä kahdenkymmenen vuoden ajalta. Tutkielmani perustuu brittiläiseen tutkimustraditioon, jossa tutkija tunnistaa kulttuurin tuntemukseensa nojautuen diskurssiin. Näin ollen koen kokemukseni olevan luotettavuutta lisäävä tekijä. Olen sisällä yksityisen varhaiskasvatuksen diskurssissa ja ymmärrän yksityisen varhaiskasvatuksen diskurssia tuottavat kielen sisältämät ainekset sisältä päin. Pitkän kokemukseni voidaan katsoa myös heikentävän tutkimuksen luotettavuutta. Kokemukseni myötä minun voidaan ajatella katsovan aineistoa vuosien mukanaan tuomien ennakkokäsitysten läpi. Olenhan muun muassa kokenut pienen työtätekevien yksikön yrittäjänä ketjupäiväkotien astumisen markkinoille. Lisätäkseni luottamusta läksin tutkielmani avulla selvittämään, mitä aineisto kertoo yksityisestä varhaiskasvatuksesta. Tarkastelen tässä tutkielmassa yksityisen varhaiskasvatuksen instituutiota sellaisena, kun se välittyy näistä aineistoksi valituista Karjalaisen teksteistä. Perustan analyysin suoriin aineistonäytteisiin.

Hirsjärvi, Remes & Sajavaara (1997, 27–30) kuvaavat jo tutkielman aiheen valinnan oleva opinnäytetyön tekijän eettinen ratkaisu. Aihetta valitessa vaakakupissa painavat omat kiinnostuksen kohteet, mutta myös aiheen yhteiskunnallinen kiinnostavuus ja merkittävyys. Yksityistä varhaiskasvatusta on tutkittu varsin vähän ja väitöskirjan markkinoistumista on tehnyt Suomessa ainoastaan Ruutiainen (2022). Markkinoistuminen on ilmiö, joka murentaa hyvinvointivaltion perustaa. Se on päätöksenteon rakenteisiin hiipinyt tapa edistää uusliberalistista ajattelua yleisemminkin yhteiskunnassa. Hallitusohjelmaankin kirjattu selvitys yksityisen varhaiskasvatuksen voitontavoittelun kieltämisestä luo tarpeen ajankohtaisiin haasteisiin vastaamiseen tutkimustiedon avulla. Tällä perustelen aiheenvalintani eettisyyttä. Tutkielmani aineisto on Karjalaisessa julkaistuja artikkeleita, joiden julkaisuun haastatellut ovat antaneet suostumuksensa. Henkilöt esiintyvät artikkeleissa omilla nimillään, jolloin katson heidän nimiään ja ammattejaan voitavan käyttää tutkimuseettinen neuvottelulautakunnan (2019) ohjeiden mukaisesti aiheuttamatta heille haittoja nimien julkaisusta.

5 TULOKSET

Analysoin yksityiseen varhaiskasvatukseen liittyvästä puheesta muotoutuvia tulkintarepertuaareja. Kuvaan tulkintarepertuaarien sisällä millaiset äänet pääsevät kuuluviin ja alustavasti pohdin, millaista kertomusta tulkintarepertuaareissa annetuin selonteoin yksityisestä varhaiskasvatuksesta muodostetaan. Käyn tulokset läpi kolmen nimeämäni tulkintarepertuaarin avulla. Nämä repertuaarit ovat palvelusetelin, voitontavoittelun ja laadun tulkintarepertuaari. Näytteissä viitataan puhujaan, ei tekstin kirjoittajaan.

5.1 Palvelusetelin tulkintarepertuaari

Palveluseteli on toiminut yksityisen varhaiskasvatuksen kasvun moottorina. Seuraavassa luvussa puhutaan yksityisestä varhaiskasvatuksesta voitontavoittelun selonteoin. Palveluseteliä ja voitontavoittelua on vaikeaa erottaa toisistaan, sillä voitontavoittelun mahdollistajana ja alkuun panijana on toiminut tämän tulkintarepertuaarin palveluseteli. Palveluseteli ja voitontavoittelu kulkevat toistensa taustalla, vaikkei sitä puheessa ääneen lausuttaisikaan.

Palvelusetelillä tarkoitetaan järjestämisvastuussa olevan hyvinvointialueen sosiaali- ja terveyspalvelun saajalle myöntämää sitoumusta korvata palvelujen tuottajan antaman palvelun kustannukset hyvinvointialueen ennalta määräämään arvoon asti. Palvelusetelissä raha seuraa perhettä ja se on tulosidonnainen rahoitusmuoto, joka maksetaan palveluntuottajalle. (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä 601/2022.) Määritelmä tulee esiin myös aineiston artikkelissa.

> Näyte 1
> Palveluseteli tarkoittaa rahasummaa, jonka kaupunki maksaa yksityiselle päiväkotiyrittäjälle yhdestä lapsesta, ja sen lopullinen suuruus määräytyy lapsen hoidossa viettämän tuntimäärän sekä perheen tulotietojen mukaan. G

Tässä tulkintarepertuaarissa paneudutaan tarkemmin palveluseteliin liitettävään puheeseen yksityisen varhaiskasvatuksen sosiaalisen todellisuuden rakentajana. Yliopiston väitöskirjatutkija Ville Ruutiainen kuvaa yksityisen varhaiskasvatuksen rahoitusmuotoja sekä yksityisen palveluntuotannon muotoutumista osaksi palvelujärjestelmää.

> Näyte 2
> Palvelusetelit ja Kelan myöntämän yksityisen hoidon tuki kuntalisineen ovat 2010-luvulla tulleet suosituimmaksi kuntien yksityisen varhaiskasvatuksen tukimalleiksi. – Vastaako yksityistäminen ja markkinoistaminen johonkin jo olemassa olevaan kysyntään vai synnyttääkö se sitä, Ruutiainen pohtii ja arvelee kyseessä olevan näiden yhdistelmästä. K

Ruutiainen tulee samalla kuvanneeksi muutoksen palveluntuottajissa, sekä näennäismarkkinoiden syntyä.

> Näyte 3
> Varhaiskasvatuspalvelut on perinteisesti tuotettu julkisesti. Yksityisesti tuotettua palvelua oli suhteellisen niukasti vielä ennen 2000-lukua, jolloin ne tuotettiin ostopalveluina pääasiassa kolmannen sektorin ja pienten toimijoiden varassa. Kelan yksityisen hoidon tuki tuli käyttöön 1997. Palveluseteli ulotettiin yksityiseen varhaiskasvatukseen vuonna 2009. -Tämä on mahdollistanut kuntia ottamaan käyttöön uusia tukimalleja ja avaamaan varhaiskasvatuksen markkinoita, Jyväskylän yliopiston väitöskirjatutkija Ville Ruutiainen sanoo. K

Hän ei kuitenkaan osoita puheenvuorossaan kritiikkiä markkinoistumisesta yhteiskunnallisella päätöksenteolla muodostettuihin näennäismarkkinoihin (Le Grand 2011, 80–89; kts. myös Ruutiainen, Alasuutari & Karila 2018, 441; Valkonen, Pesola & Brunila 2021, 229.), vaikka pohtii ilmiötä uusliberalistisen kysyntä- tarjonta sekä näennäismarkkinoiden tilaaja- tuottaja ajatuksenkin mukaisesti.

Artikkeleissa yksityisten palveluntuottajien kasvun mahdollistaneeseen palveluseteliin liitettävää keskustelua käydään sen rahallisen arvon, sen mahdollistaman kasvun ja sen pysähtymisen, sitä määrittävien säädösten sekä koronan välityksellä. Kimmokkeen keskustelulle palvelusetelin rahallisesta arvosta antoi Touhula- ketjun talousahdinko ja ilmoitus yrityssaneeraukseen ajautumisesta.

> Näyte 4
> Yrityssaneeraukseen hakeutunut yksityinen päiväkotiyhtiö *Touhula* aloittaa yt-neuvottelut ja saattaa sulkea jopa 43 päiväkodeistaan. Yt-neuvottelujen piirissä on kaikkiaan 420 työntekijää aluehallinnosta ja päiväkodeista. C

Näytteessä neljä kuvataan moraalisen järjestyksen murtuma, johon kaivataan selontekoja. Selonteon voi määritellä Scottin ja Lymanin (1968) tapaan sosiaalisen toimijan lausumaksi, jolla selitetään odottamatonta tai yllättävää käyttäytymistä- olipa käyttäytyminen omaa tai toisten ja nousipa syy lausumaan toimijasta tai jostakusta toisesta. Näytteessä neljä kummallinen ja toisinaan tuomittava käyttäytyminen nimetään varhaiskasvatuspalveluja tuottavan yrityksen ajautumiseksi yrityssaneeraukseen, varsinkin kun pari vuotta aiemmin päiväkotiketjut olivat päässeet otsikoihin miljoonatuotoillaan. Tämän tutkielman analyysissä on piirteitä selonteoista, mutta yhdistettynä kerronnallisuuteen. Katson tulkintarepertuaarin sisältävän monisyisten selontekojen ja keskustelujen muotoumat, joiden avulla luon yksityisen varhaiskasvatuksen kuvaustapaa, siellä kuuluvin ja kuulumattomin äänin. (Potter & Wetherell 1987, 74–94.)

Tässä syyttävässä selonteossa Touhulan toimitusjohtaja Elomaa osoittaa sormella palvelusetelien hintatason hidasta nousua kulutason nähden.

> Näyte 5
> Touhulan talousahdinko on pahentunut koronakriisin myötä. Lisävaikeuksia on syntynyt siitä, että kuntien palvelusetelien hintataso on pysynyt pääasiassa ennallaan tai noussut kulutasoa vähemmän parin viime vuoden ajan. -Tilanne on erittäin ikävä, ja olemme siitä todella pahoillamme. Toimintaedellytysten turvaamiseksi meidän on kuitenkin valitettavasti välttämätöntä tehdä laajoja muutoksia, jotta Touhulalla on tulevaisuus vielä syksylläkin. Lähdemme nyt hakemaan kuntien, vuokranantajien ja henkilöstön kanssa ratkaisuja tilanteeseen tulevissa neuvotteluissa, sanoi toimitusjohtaja Minna Elomaa tiedotteessa. C

Yrityssaneerauksen syyksi nimetään setelien hintatason ohelle korona. Yrityssaneeraus ja setelin riittämättömyys tulevat paikallisesti lähelle niiden koskettaessa yksikön sulkemista myös Joensuussa.

> Näyte 6
> Joensuussa Touhulan Marjalan päiväkotia uhkaa sulkeminen. Marjalan päiväkodissa on seitsemän työntekijää ja toukokuussa siellä oli 46 lasta. - Jos jokin päiväkoti päädytään lakkauttamaan, pyrimme tietysti tarjoamaan alueen muista päiväkodeista työntekijöille työtä, jos avoimia paikkoja vain on, kertoo Touhulan viestintäjohtaja Ossi Ahto. D

Puolustavassa selonteossa Touhulan viestintäjohtaja puhuu muista yksiköistä tarjottavista työpaikoista. Kirjoittamattomaan sivulauseen jää lapset, jotka jäävät yksikön sulkemisen vuoksi ilman tuttua henkilökuntaa ja varhaiskasvatuspaikkaa. Kunnan varhaiskasvatuspaikkojen järjestämisvelvollisuus astuukin esiin palvelujohtaja Junnilaisen puolustavassa selonteossa.

> Näyte 7
> Palvelujohtaja Juhani Junnilainen Joensuun kaupungilta kertoo, että suunnittelu sen varalta, että päiväkoti suljetaan, on jo käynnissä. - Tarvittavat varhaiskasvatuspaikat järjestetään, mikäli yksikön toiminta lopulta lakkaa. D

Selonteon voi myös katsoa olevan Touhulan toimintaa syyttävä, sillä yksikön sulkeutuessa on kaupungin velvollisuus järjestää varhaiskasvatus paikat. Rivien väliin on myös kirjoitettu kunnallinen-yksityinen vastakkainasettelua.

Palvelusetelin arvoa puidaan myös paikalisessa päätöksenteossa. Touhula nimeää talousahdingon syyksi koronakriisin, alhaisen lasten määrän ja palvelusetelin hintatason. Suuren kansainvälisen ketjun omistama yksikkö on sulkemassa oviaan Joensuussa, mutta tästä huolimatta ei palvelusetelin arvoa olla paikallisesti korottamassa.

> Näyte 8
> Joensuun kasvatus- ja koulutuslautakunta käsittelee torstaisessa kokouksessaan palvelusetelien arvoa Joensuussa. Pohjaesitys on, että arvoa ei tarkasteta eli koroteta. - Kunnalliseen varhaiskasvatukseen kohdistuu laajat lomautukset. Lisäksi yksityiset palveluntuottajat saivat täydet palvelusetelikorvaukset kevään ajalta, vaikka lapsia oli hoidossa alle kolmasosa normaalista. Lisäksi edellisen kerran, kun palveluseteliin tehtiin indeksikorotus, tehty korotus oli ylimääräinen. Tuolloin korotusta ei olisi tarvinnut tehdä.

> Joensuussa palvelusetelin arvo ei ole valtakunnallisesti tarkastellen erityisen matala, Junnilainen taustoittaa. D

Tässä selonteossa palvelusetelien maksaminen täytenä kevään ajalta viittaa koronakriisiin ja sen alkuaikana tapahtuneisiin varhaiskasvatuksesta poisjäänteihin. Koronakriisi oli tuolloin alkamassa ja valtakunnallisia linjauksia koronarajoituksista ja -suluista oltiin vasta luomassa. Tämä myös johti suuressa osassa kuntia lomautuksiin ja ennenaikaisiin lomien pitämiseen lasten jättäytyessä pois varhaiskasvatuksesta. Näytteessä kahdeksan Junnilaisen selonteko myös syyllistää yksityistä varhaiskasvatusta täyden setelin arvon nauttimisesta kunnallisten lomautusten tilanteessa. Samalla selonteolla hän puolustaa arvon korottamuutta aiemmin tehdyillä korotuksilla. Vastakkain asettelu kunnallinen – yksityinen on siis näkyvästi läsnä hänen puheessaan. Setelin korottamattomuutta palvelujohtaja Junnilainen puolustaa selonteolla näytteessä kahdeksan ja oikeuttaa selonteollaan näytteessä yhdeksän.

> Näyte 9
> Joensuussa yksityisen varhaiskasvatuksen palvelusetelin arvo on alle 3-vuotiaille lapsille 1305 euroa ja yli 3-vuotiaille 816 euroa. Esimerkiksi Kuopiossa summat ovat 1378 euroa ja 835 euroa, Jyväskylässä 1213 euroa ja 758 euroa sekä Kouvolassa 1530 euroa ja 874 euroa. D

Säädökset ja kunnan määräävä asema näennäismarkkinoilla tulevat esille, kun palvelujohtaja Junnilainen ehdottaa lautakunnalle tiukennettavaksi palvelusetelin maksuehtoja, niitä määrittävässä sääntökirjassa, käyttäen koronaa oikeuttavana selontekona. Samalla selonteolla hän uudelleen syyttää yksityisiä palveluntuottajia täyden palvelusetelin nauttimisesta viitaten voitontavoitteluun.

> Näyte 10
> Koronatilanteen takia yksityisen varhaiskasvatuksen sääntökirjaan on tulossa uusi lisäys liittyen poikkeusoloihin. Valtakunnallisesti havaittiin, että palveluseteleihin liittyvät säännöt eivät huomioineet korona-ajan tapaista poikkeustilaa. Eli vaikka lapsia oli vain pieni osa hoidossa, saivat palveluntuottajat täyden palvelusetelikorvauksen, Junnilainen kertoo. Sääntölisäyksessä todetaan, että mikäli varhaiskasvatuksen järjestäminen ei ole mahdollista tai on annettu yleinen ohjeistus siitä, ettei lapsia tuotaisi varhaiskasvatukseen, katkeaa täyden palvelusetelikorvauksen maksaminen 30 päivän jälkeen. Tämän jälkeen yksityiselle palveluntuottajalle korvataan 30 prosenttia palvelusetelin arvosta kiinteisiin kuluihin. Häiriötilanteiksi mainitaan esimerkiksi poikkeustila, sota, sisäinen levottomuus, luonnonmullistus, lakko tai muu vaikutuksiltaan yhtä merkittävä ja epätavallinen kaupungista tai palveluntuottajasta riippumaton syy. Sääntökirjan muutos astuisi voimaan syksyllä. - Päätökseen tuotava malli antaa mahdollisuuden reagoida palvelujen normaalin toiminnan pysäyttävään tilanteeseen. D

Näytteessä kymmenen nähdään selkeästi näennäismarkkinoiden reunaehdot, jotka kunta sanelee yksityiselle toiminnalle. Esittäessään palveluntuottajaksi hyväksymisen ehtoja muutettavaksi säädösten muodossa, maksuehtojen kiristämisen ja palvelusetelin arvon korottamattomuuden jälkeen, palvelujohtaja antaa kuitenkin puolustavan selonteon yksityisen varhaiskasvatuksen puolesta.

Näyte 11
- Yksityisellä varhaiskasvatuksella on nyt ja jatkossa edelleen erittäin merkittävä rooli kaupungissamme, vakuuttaa palvelujohtaja Juhani Junnilainen Joensuun kaupungilta. D

Näytteessä luodaan kuvaa, että yksityiset ovat edelleen tärkeä osa palvelujärjestelmää Touhulan yrityssaneerauksesta huolimatta. Palvelujohtaja niputtaa edellisten näytteiden puheessaan yksityiset toimijat yhdeksi joukoksi. Aineistossa harvinaisen puheenvuoron saavat myös pienet yhdistyspohjaiset päiväkodit. Pienille yhdistyspohjaisille ja työtätekevien palveluntuottajien yksiköille huolta aiheuttaa erityisesti koronan vuoksi tiukennettavat palvelusetelin maksuehdot. Se käy ilmi maksuehtojen kiristämistä säätelyllä syyttävässä selonteossa.

Näyte 12
Pienten päiväkotiyrittäjien huoleksi on kuitenkin muodostunut juuri setelin arvon tiputtaminen 30 prosenttiin, mikäli koronapandemia jatkuu. – On haastavaa, jos toinen aalto tulee. Juoksevat kulut pysyvät kuitenkin samana, oli lapsia tai ei, ainoastaan ruokakulut saattavat vähentyä hieman. -Marita Kiiskinen englanninkielisen päiväkodin johtaja. G

Korona erilaisine ohjeineen, säädöksineen ja sulkuineen, kuritti yrityksiä ja yksityisen varhaiskasvatuksen toimijoita hyvin eri tavoin. Palvelusetelin sääntökirjaan, maksuehtoihin ja arvoon tuleekin yllättäen parannuksia kasvatus- ja koulutuslautakunnassa.

Näyte 13
Joensuun kaupungin kasvatus- ja koulutuslautakunta päätti kesäkuun lopulla tarkistaa paljon puhutun palvelusetelin arvon. Vaikka kaupunki ei talousarviossaan ollut varautunut korottamaan setelin arvoa, kasvatus- ja koulutuslautakunta esitti arvoon kahden prosentin korotusta, joka hyväksyttiin kokouksessa yksimielisesti. Kahden prosentin korotuksen lisäksi myös varhaiskasvatuksen asiakasmaksun tulorajaa päätettiin korottaa indeksin mukaisesti 1,6 prosentilla. Palvelusetelin arvon korotus tehtiin tarkoituksella tulorajan korotusta suuremmaksi, sillä kaupunki haluaa kompensoida suhdeluvun muutosta tulevaisuudessa. G

Siitä, mitä tapahtuu artikkeleiden D ja G välissä, ei kerrota lehdessä, mutta näyte 14 antaa ymmärtää, että neuvotteluja pienten päiväkotien yrittäjien kanssa on käyty palvelusetelin arvon ja säännösten vaikutuksesta taloudelliseen tilanteeseen sekä heidän olemassaoloonsa. Lautakunnan pieniä päiväkotiyrittäjiä puolustavassa puheenvuorossa parannetaan aiemmin esitettyjä palvelusetelin maksuehtoja.

Näyte 14
Erityisesti koronapandemia aiheutti palvelusetelikäytäntöihin kiireellistä muutoksen tarvetta, sillä palvelusetelikäytäntöjä koskevan ohjekirjan mukaan lapsen oikeus palveluseteliin päättyy, mikäli hän ei osallistu varhaiskasvatukseen 30 päivään. Poikkeuskeväänä monet vetivät lapsensa pois päivähoidosta, ja tämä aiheutti kovia taloudellisia paineita erityisesti pienille päiväkotiyrittäjille. Lautakunta päättikin torstaina, että jatkossa oikeus palveluseteliin päättyy vasta 60 päivän jälkeen. G

Paikallisessa päätöksenteossa huomioitiin pienet yksityiset yksiköt, vaikka monikansallisten ketjujen ollessa yhdenvertaisessa asemassa pienten yksiköiden kanssa, päätös lisää varhaiskasvatuk-

sen kustannuksia isossa mittakaavassa. Isojen valtakunnallisten toimijoiden ajautuessa yrityssaneeraukseen on se vaan jäävuoren huippu. Ongelmissa ovat sitä ennen pienet työtätekevien päiväkodit, joiden taustalla ei toimi pääomasijoittajia. Heidän arkensa on olemassaolotaistelua jatkuvasti, kuten käy ilmi palvelusetelin arvoa syyttävässä selontoissa.

> Näyte 15
> Toiminnan rahoituksen kannalta tärkeää on saada ryhmät täyteen. Viime aikoina hakemuksia Joensuun englanninkielisen leikkikoulun päivähoitoon ja esikouluun on tullut jonoksi asti. – Yksityisen päiväkodin olo on jatkuvaa taistelua taloudellisten asioiden kanssa. Tällä hetkellä taloudellinen tilanne on kohtalaisen hyvä, Kiiskinen kertoo.
> Talouteen turvaa ovat tuoneet ennen kaikkea yksityisen varhaiskasvatuksen palvelusetelit. K

Kiitosta lautakunta saa setelin arvon korottamisesta, joka helpottaa pienten yksiköiden taloudellista ahdinkoa.

> Näyte 16
> Joensuun englanninkielisen päiväkodin johtajan Marita Kiiskisen mukaan erityisesti palvelusetelin indeksikorotus on päiväkotiyrittäjien ja englanninkielisen päiväkodin kaltaisten yhdistyspäiväkotien kannalta hyvä uutinen. G

Palvelusetelin arvosta käydään artikkeleissa myös asiantuntijoiden välistä vuoropuhelua. Kuvaustavasta muodostuu hyvin erilainen riippuen siitä, kuka selontekoja antaa. Kuntien päättäjät nähdään syyttävässä selonteossa yksityisten ahdingon aiheuttajina.

> Näyte 17
> – Palvelusetelien arvon asettaminen on kunnan yksipuolinen päätös, ja monessa kunnassa ajatellaan, että mitä halvempi seteli, sen enemmän säästetään. Siksi setelien arvot ovat jälkeenjääneitä, sanoo Hyvinvointiala HALI ry:n johtava asiantuntija Aino Närkki. HALI on yksityisen varhaiskasvatuksen palveluntuottajien etujärjestö. M

Palveluntuottajien näkökulmasta tässä syyttävässä selonteossa palvelusetelin arvon katsotaan olevan liian alhainen kulutasoon nähden ja sääntöjen yksipuolisesti saneltu ja eriarvoistavia.

> Näyte 18
> Närkin mukaan ongelmia aiheuttavat myös palvelusetelien liian yksityiskohtaiset ja julkisia ja yksityisiä toimijoita osin eriarvoistavat säännöt. M

Palveluntuottajien olemattomiin vaikutusmahdollisuuksiin tartutaan Närkin syyttävissä selonteoissa. Näissä selonteoissa näkyy hyvin näennäismarkkinoiden ehdot palveluntuottajalle.

Ruutiainen vahvistaa syyttävällä selonteolla tutkimuksessaan (2022) esiin noussutta näkökulmaa, että taustalla kuntien halussa yksityisten palvelujen lisäämiseen on säästämisen näkökulma.

> Näyte 19
> Yliopistonopettaja Ville Ruutiainen on tutkinut, millä perusteilla kunnissa on tehty päätöksiä yksityisen varhaiskasvatuksen tukemisesta. – Tutkimuksessa korostuivat taloudelliset syyt. Yksityisillä palveluilla on haluttu vastata kasvaneeseen kysyntään tai sitten on haluttu ulkoistaa esimerkiksi päiväkotien rakentamiseen liittyviä investointeja yksityisille toimijoille ja pyrkiä saamaan sillä tavoin säästöjä. M

Kustannustehokkuus yksityisten palvelujen lisäämisen syynä on tullut esiin myös Riitakorven ja kollegoiden (2017, 23–24) selvityksessä. Näytteet ovat myös hyviä esimerkkejä näennäismarkkinoiden toimintaperiaatteista säätelyn suhteen. Myös julkinen-yksityinen vastakkainasettelu löytyy pinnan alta. Kuntaliiton asiantuntijan Jarkko Lahtisen kuntien toimintaa oikeuttavassa selonteossa myönnetään, että palvelusetelillä tuotettu palvelu on heille edullisempaa, mutta kiistetään arvon tahallinen polkeminen.

Näyte 20
– Jonkin verran vaikuttaa myös se, että palvelusetelit ovat kuntien kannalta olleet toistaiseksi hieman edullisempi tapa järjestää varhaiskasvatusta kuin omana toimintana toteuttaminen. -Jarkko Lahtinen, kuntaliitto M

Kuntaliitosta vastataan puolustavalla selonteolla setelin hintatasokeskusteluun, mutta viitataan myös syyttävällä selonteolla palveluseteleillä tavoiteltavaan voittoon.

Näyte 21
- Toinen kysymys on, millaista kannattavuutta ja tuottoa yksityiset toimijat tavoittelevat, kommentoi varhaiskasvatuksen kehittämispäällikkö Jarkko Lahtinen. – En hakisi selitystä ongelmiin pelkästään siitä, että julkisen rahoituksen osuus olisi merkittävästi liian alhainen joka puolella. M

Jo avatusta palvelusetelipuheesta löytyy näkökulmia yksityisen varhaiskasvatuksen kasvusta ja alla olevista näytteistä sen yllättävästä pysähtymisestä.

Näyte 22
Ennen viime vuotta yksityinen varhaiskasvatus oli kasvattanut osuuttaan pitkään ja voimakkaasti. Kasvun moottorina toimi vuonna 2009 käyttöön otettu palvelusetelijärjestelmä. – Yksityisten palveluiden kasvu vain kiihtyi 2010-luvun jälkipuoliskolla, mitattiin sitä sitten palveluntuottajien liikevaihdolla tai henkilöstön tai toimipisteiden määrällä. Kehitys näytti vakaalta, joten sen pysähtyminen on kiinnostava ja yllättävä muutos, sanoo varhaiskasvatuspalvelujen markkinoitumista tutkinut yliopistonopettaja Ville Ruutiainen Jyväskylän yliopistosta. M

Palvelusetelin arvon alhaista tasoa Ruutiainen ei tuo selonteossaan esille. Kasvua ovat mahdollistaneet myös kunnat omalla toiminnallaan. Kuntien toimintaa oikeutetaan selonteossa, argumentoiden yksityistämisen lisäämistä perheiden palvelumuodon valinnanvapauden näkökulmasta.

Näyte 23
Kuntaliiton varhaiskasvatuksen kehittämispäällikkö Jarkko Lahtinen arvioi yhdeksi kasvun syyksi sen, että kunnat ovat halunneet tarjota perheille vaihtoehtoja. M

Palvelusetelille muotoutuu tämän tulkintarepertuaarin puheessa kaksinaisrooli. Palvelusetelin nähdään mahdollistaneen yksityisten varhaiskasvatuksen kasvun kuten näytteissä 22 ja 23, mutta sen nähdään myös ajaneen sitä alas, kuten Touhulan tapauksessa sekä näytteissä 24 ja 25.

Näyte 24
Yksityisen varhaiskasvatuksen pitkään jatkunut kasvu pysähtyi viime vuonna. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) tilastojen mukaan yksityiseen varhaiskasvatukseen osallistuneiden lasten osuus kaikista varhaiskasvatukseen osallistuneista lapsista putosi 17,7 prosentista 17,4 prosenttiin. M

Näyte 25
– Korona vaikutti toimintaan voimakkaasti. Vähimmillään paikalla oli vain viidesosa lapsista, joten asiakasmaksutulot vähenivät rajusti. Uusia perheitä tuli vähemmän, kun alle 3-vuotiaiden lasten äitien työllisyystilanne oli huono, kertoo Pilke-päiväkotiketjun toimitusjohtaja Minna Martikainen. M

Palvelusetelin arvo nähdään tulkintarepertuaarin puheessa kasvun ja voitontavoittelun mahdollistajana. Toisaalta jo aiemmin mainitut liian yksityiskohtaiset ja yksipuolisesti sanellut säännöt sekä säätelyn vuoksi kiristyneet maksuehdot korona-aikaan rajoittivat ketjujen toimintaa. Palvelusetelin hintataso yhdistyneenä koronan tuomiin tiukentuneihin palvelusetelin maksuehtoihin näyttää ajavan ketjupäiväkoteja ahtaammalle. Touhula-ketjun yrityssaneerauksen kasvanut mittakaava kertoo syyttävässä selonteossa omaa tarinaansa palvelusetelin hintatason pysäyttävästä voimasta.

Näyte 26
Suuriin yksityisen varhaiskasvatuksen palveluntuottajiin kuuluva Touhula päätyi yrityssaneeraukseen toukokuussa 2020 ja on sen jälkeen ilmoittanut lähemmäs 70 päiväkodin lakkauttamisesta. Viimeksi syyskuun lopulla Touhula ilmoitti sulkevansa 13 päiväkotia eri puolelta Suomea. Yrityksen tiedotteessa ongelmien syyksi nimettiin muun muassa palvelusetelien alhaiset hinnat ja yksityisen hoidon tuen matala taso. M

Ensi ilmoituksessa yrityssaneerauksessa ilmoitettiin suljettavaksi 43 päiväkotia, mutta määrä yli puolitoistakertaistui alkuperäisestä. Onko motiivina yrityssaneeraukselle sitten riittämätön palvelusetelin arvo kuten edellä kuvataan vai sijoittajien taskuun tavoiteltava voitto, siihen ei selonteoilla saada selvyyttä.

Vanhustenhuollon laaja yksityistäminen kansainvälisessä omistuksessa oleville suuryrityksille johti katastrofaalisiin seurauksiin, joiden pelätään toistuvan yksityisen varhaiskasvatuksen puolella ketjuuntumisen myötä. Asian saama mediahuomio loi uudenlaista yksityistämisen sosiaalista todellisuutta. Ketjuuntuneet kansainvälisten pörssiyhtiöiden omistamat päiväkodit ovat uudenlaisen tilanteen edessä.

Näyte 27
Myös Pilke-päiväkotien Martikainen arvioi, että muiden ketjujen ongelmat eivät ole yhtä suuria kuin Touhulan.
– Yksityiset toimijat ovat kuitenkin varpaillaan, sillä toimintaympäristö on muuttunut. M

Miten suurten ketjujen ja pienten työtätekevien päiväkodit asemoituvat tulevaisuudessa ja millaiset tulevaisuuden näkymät suurilla ketjuilla on, se jäänee nähtäväksi.

Palvelusetelitulkintarepertuaari muotoutui kuvaukseksi palvelusetelin mahdollistamasta yksityisen varhaiskasvatuksen voimakkaasta ketjujohtoisesta kasvusta. Pääpuheenaiheeksi palvelusetelin hintataso, jota lähestyttiin koronan, muuttuvien säädösten sekä yksityisen varhaiskasvatuksen

yllättävä kasvun hidastumisen välityksellä. Eniten hintatasosta puhuttiin Touhula-ketjun yrityssaneerauksen äänellä, mutta korona antoi muuttuvien säädösten kanssa huomionarvoisia nyansseja tarinaan. Koronan ja muuttuvien säännösten vuoropuhelussa uudenlaisen juonenkäänteen keskusteluun toi paikallinen päätöksenteko, joka Touhulan yrityssaneerauksesta huolimatta otti kannan, että palveluseteliä ei koroteta ja sen maksuperiaatteita kiristetään. Pienten työtätekevien palveluntuottajien äänen päästessä kuuluviin lautakunnan aiempi kanta kumottiin ja palveluseteli sai ennakko-olettamusten vastaisesti indeksikorotuksen sekä puolet pidemmän maksuajan poikkeusoloissa. Tulkintarepertuaarin keskustelu toiminee hyvänä muistutuksena siitä, mitä säästäminen varhaiskasvatuksen kustannuksista näennäismarkkinoilla voi pahimmillaan tarkoittaa. Suuren kansainvälisen sijoitusyhtiöiden omistaman ketjupäiväkodin hakeutuessa yrityssaneeraukseen on kunnallisella päättäjätasolla kiire. Yksiköiden sulkeminen herättää päättäjät uudenlaiseen varhaiskasvatuksen sosiaalisen todellisuuteen ja toimimaan järjestämisvelvollisuuden sitomana. Paikat ja resurssin on löydyttävä, kun laki niin velvoittaa. Voikohan näin jatkua? Ansaitseeko hyvinvointivaltion perustuksia horjuttavat palvelusetelillä rahoitetut näennäismarkkinat suurine toimijoineen jatko-osan, vai nouseeko seuraavaksi esiin ne äänet, jotka tässä saivat kolmen repliikin sivuosan? Tämän tulkintarepertuaarin puheessa viitataan voitontavoitteluun, jota pääsee kurkistamaan seuraavassa tulkintarepertuaarissa ahneuden avaimilla.

5.2 Voitontavoittelun tulkintarepertuaari

Edellisen luvun palveluseteli on mahdollistanut yksityisen varhaiskasvatuksen pitkään jatkuneen kasvun. Naumannin (2011, 39) mukaan yksityisen varhaiskasvatuksen markkinamalli perustuu pohjimmiltaan uusliberalistiseen kysyntään ja tarjontaan, jossa voitontavoittelu nähdään palveluntuottajien tavoitteena. Aineistoni aloitusartikkelissa Opetusministeri Li Andersson nimeää ongelmaksi julkisin verovaroin kustannetun voiton yksityisessä varhaiskasvatuksessa.

> Näyte 1
> Opetusministeri Li Andersson (vas.) haluaa kieltää voitontavoittelun varhaiskasvatuksessa. – Kannattaa muistaa, että tämä bisnes on vähän erilaista kuin muu bisnes, sillä tämä on pitkälti veronmaksajien kustantamaa. A

Hän kuvaa moraalisen järjestyksen murtuman, johon hän vastaa syyttävällä selonteolla. Voitontavoittelukielto on jo olemassa perusopetuksessa (Perusopetuslaki 628/1998, 7§) ja se halutaan ulottaa myös varhaiskasvatukseen.

> Näyte 2
> Voitontavoittelun kielto on hallitusohjelmassakin, mutta vasta selvityksen tasolla. Perusopetuksessa voitontavoittelu on jo kielletty, joten miksi samaa ei voitaisi suoraan tehdä varhaiskasvatuksessa ilman selvitystäkin? – Voisin kuvitella, että tämä on elinkeinopoliittisesti aika vaativa lainsäädäntöharjoitus, koska meillä on jo voittoa tavoittelevia firmoja, jotka tuottavat varhaiskasvatuspalveluita. -Opetusministeri Li Andersson. A

Voitontavoitteluun liittyvä puhe muotoutuu arvokeskusteluksi, jota käydään, voiton, toimijoiden ja määräävien lakien muodostamassa vuoropuhelussa. Voitontavoittelu yksityisessä varhaiskasvatuksessa herättää artikkeleissa arvokeskustelua selontekojen välityksellä. Voitontavoittelukielto on kirjattu myös Sanna Marinin hallitusohjelmaan. (Valtioneuvosto 2019.) Opetusministerinä toimiva Li Anderson avaa keskustelun syyttävällä selonteolla voitontavoittelukiellosta ja jatkaa oikeuttaen voitontavoittelukieltoa perusopetuksen jo olevalla kiellolla. Näytteessä yksi selonteko kohdistuu verovaroin tehtyyn bisnekseen ja näytteessä kaksi lainsäädäntöön. Näytteessä kolme toimijoissa tapahtuneeseen muutokseen sekä jossain muuallakin tapahtuneeseen voitontavoitteluun.

> Näyte 3
> Ministeri toteaa kuitenkin, että toimijat ovat muuttuneet. Ennen yksityisten päiväkotien takana oli esimerkiksi yhdistyksiä, jotka halusivat lähinnä tarjota vaihtoehtoista tai vieraskielistä pedagogiikkaa. Nyt varhaiskasvatustakin järjestävät isot, sijoitusyhtiöiden omistamat kansainväliset ketjut. A

Verovaroin kustannettu bisnes tapahtuu jossakin muualla kuin yhdistyspohjaisissa yksiköissä. Näillä näytteillä opetusministeri Li Andersson suuntaa voitontavoittelukeskustelua kohti monikansallisia päiväkotiketjuja verratessaan aikaisempien aikojen toimijoita, sijoitusyhtiöiden omistamiin kansainvälisiin ketjuihin. Huomionarvoista kuitenkin on, että nuo pienet toimijat ovat edelleen olemassa ja tuottavat varsin suuren osan yksityisistä varhaiskasvatuspalveluista. Opetusministeri käyttää myös näyteitä yksi ja kolme puolustavina selontekoina, joilla hän perustelee sosiaalisena toimijana (Juhila 2012, 136–137) antamaansa lausumaa voitontavoittelun rajoittamisesta.

Arvoista etiikka on vahvasti läsnä voitontavoittelun tulkintarepertuaarissa. Kansainväliset sijoitusyhtiöiden omistamien yritysten etiikka nousee keskusteluun läpi aineiston. Näytteessä kaksi ja neljä viitataan julkiseen keskusteluun nousseeseen vanhustenhuollon Esperi Caren ja Attendon ongelmatilanteisiin, jossa laiminlyönnit olivat räikeitä.

> Näyte 4
> – Mielestäni on arvokysymys, halutaanko, että isot monikansalliset firmat tekevät voittoa varhaiskasvatuksessa vai ei. Minun vastaukseni siihen on ei. -Opetusministeri Li Andersson. A

Näytteen neljä syyttävä selonteko kohdistuu etiikkaan kysymykseen oikeasta ja väärästä. Pörssiyhtiöissä voitto nostettiin laadun edelle ja pelkona on samanlaisen tilanteen mahdollistuminen varhaiskasvatuksessa.

> Näyte 5
> Mahdolliset voitot pitäisikin ohjata takaisin toiminnan kehittämiseen sekä henkilöstön olosuhteiden ja laadun parantamiseen. Varhaiskasvatuksessa voitontavoittelu ei Li Anderssonin käsityksen mukaan ole johtanut yhtä ongelmallisiin tilanteisiin kuin vanhustenhuollossa. A

Päiväkotiketjujen hallituksissa istuu samoja henkilöitä, kuin vanhustenhuollon laiminlyönteihin syyllistyneissä yrityksissä. Voitontavoittelu halutaan kieltää jo olemassa olevissa firmoissa, jotta vanhustenhuollon kaltaisilta ongelmilta vältyttäisiin. Tässä syyttävässä selonteossa palvelun laadun pelätään kärsivän voitontavoittelusta. Tällä näytteellä myös pohjustetaan laadun tulkintarepertuaaria. Suuryritysten etiikkaa peräänkuulutetaan syyttävällä selonteolla.

> Näyte 6
> Tiukat taloudelliset ajat paljastavatkin erinomaisesti yksityisten suuryritysten motiivit julkisten palveluiden tarjoajina. Touhulan hallituksessa istuu myös Esperi Caren ja Attendon kaltaisista ihmislähtöisistä yrityksistä tuttuja kasvoja, joten lasten oikeudet tuskin painavat vaakakupissa voitontekoa enemmän. Kuntien ”touhulointina” tunnettu vastuunsiirtely kostautuu viimeistään palveluita tuottavien pörssiyritysten ajautuessa talousvaikeuksiin: voittoa on tehtävä ja osingot maksettava, vaikka se tarkoittaisikin sekä lasten että kuntien jättämistä tyhjän päälle varhaiskasvatuksen suhteen. -Teemu Peltoniemi. E

Edellisissä yksityistä varhaiskasvatusta syyttävistä selonteoissa on mukana eettisesti arveluttava linjaus voitontavoittelusta hinnalla millä hyvänsä. Voitontavoittelun nähdään menevän laadun edelle, joka oli Le Grandin() nimeämien kvasimarkkinoiden uhkakuva. Ilman omaa rahoitusta on helppo vaihtaa laatu tehokkuuteen, kun korvaus saadaan joka tapauksessa. Tähän on vahvasti sisäänkirjoitettuna voitontavoittelun näkökulma.

Tässä tulkintarepertuaarissa yrityssaneerausta lähestytään voitontavoittelun näkökulmasta. Voitontavoittelun selontekoina toimivat osittain samat näytteet kuin palvelusetelin tulkintarepertuaarissa. Kansainvälisen pörssiyhtiön on tuotettava osakkailleen voittoa ja sitä kritisoidaankin syyttävällä selonteolla.

> Näyte 7
> On myös hyvä muistaa, että pörssiyhtiöiden tehtävänä on tuottaa voittoa omistajilleen, kun taas kuntien tehtävä on tarjota palveluita asukkailleen. Kummassa on enemmän kasvattaja-ainesta? -Teemu Peltoniemi. E

Palvelusetelin tulkintarepertuaarissa käsiteltiin Touhula-ketjun yrityssaneerausta palvelusetelin arvon riittämättömyyden näkökulmasta Touhulan nimetessä sen keskeiseksi yrityssaneeraukseen ajautumisen syyksi. Touhulan ensi-ilmoituksessa kerrottiin lakkauttamisuhan alla olevan 43

päiväkotia. Voitontavoittelu kosketti myös paikallisesti. Touhula-ketjun toimitusjohtaja sekä puolustaa yrityssaneerausta selonteollaan.

> Näyte 8
> -Joudumme lähiviikkoina tarkastelemaan jokaisen päiväkotimme taloudellista tilannetta toimitusjohtaja Minna Elomaa sanoo tiedotteessa. C

Voitontavoittelulla on ketjupäiväkotien yksiköiden sulkemisen vuoksi kunnalle tietynlaisia seuraamuksia. Se nostaa suljettavan Touhula-päiväkodin välityksellä esiin varhaiskasvatuksen järjestämisvelvollisuuden. Touhulan toiminta on myös omiaan lisäämään kunnallisten ja yksityisten toimijoiden välistä vastakkainasettelua. Kunnallinen päätöksentekijä puolustaa selonteolla jo olevassa olevia toimintasuunnitelmia, jotka heidän on lain velvoittamana pitänyt tehdäkin.

> Näyte 9
> Palvelujohtaja Juhani Junnilainen Joensuun kaupungilta kertoo, että suunnittelu sen varalta, että päiväkoti suljetaan, on jo käynnissä. - Tarvittavat varhaiskasvatuspaikat järjestetään, mikäli yksikön toiminta lopulta lakkaa. D

Voiton takaaminen ketjupäiväkotien osakkeiden omistajille, kaatuu yrityssaneerauksen seurauksena kunnan niskaan. Touhula antaa puolustavan selonteon yrityssaneerauksen syistä, jolla he perustelevat yksiköiden sulkemistaan. Selonteko ohjaa katsontakantaa pois voitontavoittelusta.

> Näyte 10
> Toiminta on ollut tappiollista viime vuodesta lähtien. Yhtiön mukaan tappiot ovat johtuneet alhaisista lapsimääristä ja siitä, etteivät kuntien maksamat korvaukset ole nousseet samassa tahdissa kustannusten kanssa. Myös koronavirus on nakertanut yhtiön taloutta. C

Tappiollinen toiminta viittaavat kansainvälisessä pörssiyhtiössä väistämättä voittomarginaalin laskuun ja osakkeen omistajille tarjolla oleviin pienempiin osinkoihin. Voittoa ei synny tarpeeksi, joten tuottamattomat yksiköt lakkautetaan. Voitontavoittelun vuoksi suljettavat yksiköt aiheuttavat kädenvääntöä julkisen ja yksityisen varhaiskasvatuksen välille erityisesti kunnan järjestämisvelvollisuuden vuoksi. Touhula puolustaa yrityssaneeraustaan ja samalla selonteolla syyttää palvelusetelin liian alhaista tasoa vaatien selvitystä kunnalta palvelusetelin arvosta ja sen myöntämisen ehdoista koronan aikana. Palveluntuottajan ehdot määritellään sääntökirjassa. Palvelujohtaja vastaa syyttävään selontekoon kaksimerkityksellisesti.

> Näyte 11
> ”Joensuun kasvatus- ja koulutuslautakunta käsittelee torstaisessa kokouksessaan palvelusetelien arvoa Joensuussa. Pohjaesitys on, että arvoa ei tarkasteta eli koroteta. - Kunnalliseen varhaiskasvatukseen kohdistuu laajat lomautukset. Lisäksi yksityiset palveluntuottajat saivat täydet palvelusetelikorvaukset kevään ajalta, vaikka lapsia oli hoidossa alle kolmasosa normaalista. Lisäksi edellisen kerran, kun palveluseteliin tehtiin indeksikorotus, tehty korotus oli ylimääräinen. Tuolloin korotusta ei olisi tarvinnut tehdä. Joensuussa palvelusetelin arvo ei ole valtakunnallisesti tarkastellen erityisen matala, Junnilainen taustoittaa.” D21-27

Näyte 11 puolustaa esitystä palvelusetelin arvon korottamattomuudesta kunnallisessa päätöksenteossa. Samalla se syyttää yksityisiä toimijoita ahneudesta ja voitontavoittelusta. Kunnallisella puolella on ollut laajat lomautukset, mutta yksityiset ovat saaneet täyden palvelusetelikorvauksen, vaikka lapsia on ollut paikalla vain kolmasosa. Kuntaliiton edustaja Lahtinen puolustaa setelin arvoa riittäväksi toiminnan järjestämiseen ja suuntaa myös keskustelua syyttävässä selonteossaan kohti voitontavoittelua.

> Näyte 12
> – Palvelusetelien arvot pyritään pitämään sillä tasolla, että toiminnan järjestäminen on taloudellisesti mahdollista, ja indeksikorotuksia niihin tehdään kyllä. Toinen kysymys on, millaista kannattavuutta ja tuottoa yksityiset toimijat tavoittelevat, kommentoi varhaiskasvatuksen kehittämispäällikkö Jarkko Lahtinen. – En hakisi selitystä ongelmiin pelkästään siitä, että julkisen rahoituksen osuus olisi merkittävästi liian alhainen joka puolella. M

Korona tuo uudenlaisen katsontakannan myös yksityisen varhaiskasvatuksen palveluseteliin. Päättäjätasolla herätään todellisuuteen, joka ei huomioi poikkeusoloja palvelusetelin maksuehdoissa ja mahdollistaa maksurakenteissa olevan voitontavoittelun. Niinpä vaikka suuri valtakunnallinen ketjupäiväkoti on ajautunut yrityssaneeraukseen, tiukennetaan palvelusetelin maksuehtoja rakenteellisen voitontavoittelun katkaisemiseksi. Toimenpiteitä oikeuttavassa selonteossa puututaan rakenteelliseen voitontavoitteluun.

> Näyte 13
> Koronatilanteen takia yksityisen varhaiskasvatuksen sääntökirjaan on tulossa uusi lisäys liittyen poikkeusoloihin. Valtakunnallisesti havaittiin, että palveluseteleihin liittyvät säännöt eivät huomioineet korona-ajan tapaista poikkeustilaa. Eli vaikka lapsia oli vain pieni osa hoidossa, saivat palveluntuottajat täyden palvelusetelikorvauksen, Junnilainen kertoo. Sääntölisäyksessä todetaan, että mikäli varhaiskasvatuksen järjestäminen ei ole mahdollista tai on annettu yleinen ohjeistus siitä, ettei lapsia tuotaisi varhaiskasvatukseen, katkeaa täyden palvelusetelikorvauksen maksaminen 30 päivän jälkeen. Tämän jälkeen yksityiselle palveluntuottajalle korvataan 30 prosenttia palvelusetelin arvosta kiinteisiin kuluihin. Häiriötilanteiksi mainitaan esimerkiksi poikkeustila, sota, sisäinen levottomuus, luonnonmullistus, lakko tai muu vaikutuksiltaan yhtä merkittävä ja epätavallinen kaupungista tai palveluntuottajasta riippumaton syy. Sääntökirjanmuutos astuisi voimaan syksyllä. D

Voitontavoittelu tuodaan selvästi esille myös näytteiden 14 ja 15 avulla. Asiakasmaksuhyvityksissä näkyvät julkisen ja yksityisen erilaiset käytänteet. Syyttävä selonteko kääntää katseita asiakasmaksuhyvityksillä tehtävään voitontavoittelun näkökulmaan.

> Näyte 14
> Joensuun kunnallisessa varhaiskasvatuksessa laajennetaan asiakasmaksuhyvityksiä. Maksuhyvityksen saa jatkossa toukokuusta syyskuuhun, kun se on tähän asti ollut mahdollista kesäkuun ja elokuun välisenä aikana. B

> Näyte 15
> Myös asiakasmaksuihin ja niiden määräytymiseen tulee muutoksia, ja ne koskevat myös yksityistä varhaiskasvatusta. B

Aiemmin näytteessä kuusi, nostettiin esiin huoli voitontavoittelun vaikutuksista lapsiin yrityssaneerauksien seuraamuksena. Tätä näkökulmaa on tutkinut Taru Jormanainen (2021) gradussaan, joka keskittyy yksityisen varhaiskasvatuksen kannattavuuden ja lapsen aseman diskursseihin Touhulan yrityssaneerauksen uutisoinneissa. Lapsen asema määrittyi hiljennetyksi ja passiiviseksi toimijuudeltaan. Tähän samaan asiaan viitataan myös seuraavassa syyttävässä selonteossa.

> Näyte 16
> Tiistaina päiväkotiyhtiö Touhula ilmoitti sulkevansa mahdollisesti kymmeniä päiväkoteja ja aloittavansa laajat yt-neuvottelut. 65 kunnassa toimivan päiväkotiketjun talousvaikeudet eivät suinkaan ole pahin isku päiväkotien henkilöstölle, vaan ennen kaikkea Touhulan palveluiden piirissä oleville 11 000 lapselle sekä varhaiskasvatuksensa ulkoistaneille kunnille. -Teemu Peltoniemi. E

Kunnat ovat voimakkaasti ulkoistaneet varhaiskasvatuspalveluja yksityisille ketjupäiväkodeille ja yrityssaneerauksen tapahtuessa lapset joutuvat kohtaamaan oman päiväkodin sulkemisen ja tuttujen aikuisten katoamisen elämästään. Syyttävällä selonteolla osoitetaan ketjuuntuneita yksityisen varhaiskasvatuksen toimijoita.

> Näyte 17
> ”Monet kunnat ovat näet viime vuosina ulkoistaneet laissa määriteltyjä velvollisuuksiaan suurten yksityisten yritysten hoidettaviksi, esimerkiksi juuri varhaiskasvatuksen tyyliset päänvaivat ovat luontevaa langettaa hyväntahtoisten pörssiyhtiöiden harteille. Jo valmiiksi kuormittuneet kunnat säästyvät näin rakennusten ylläpidolta ja omistamiselta, henkilöstörekryiltä sekä muilta murheilta, kun Touhulan kaltaiset suuret yritykset hoitavat kaiken pelkkää rahallista korvausta vastaan. Vaikuttaa siis kaikille hyviltä kaupoilta tori.fi-malliin.” -Teemu Peltoniemi- E12-18

Tehdäänkö tässä siis voittoa lasten tai lapsuuden kustannuksella? Ei ole niinkään sanottua, että samassa päiväkodissa olevat sisarukset pääsevät kunnan toimesta tapahtuvan uudelleenjärjestelyn seurauksena enää samaan päiväkotiin. Touhulan kohdalla yrityssaneeraus paisui paljon odotettua suuremmaksi ja lakkautettujen päiväkotien lapsia on paljon luultua enemmän.

> Näyte 18
> Suuriin yksityisiin varhaiskasvatuksen palveluntuottajiin kuuluva Touhula päätyi yrityssaneeraukseen toukokuussa 2020 ja on sen jälkeen ilmoittanut lähemmäs 70 päiväkodin lakkauttamisesta. Viimeksi syyskuun lopulla Touhula ilmoitti sulkevansa 13 päiväkotia eri puolilla Suomea. Yrityksen tiedotteessa ongelmien syyksi nimettiin muun muassa palvelusetelien alhaiset hinnat ja yksityisen hoidon tuen matala taso. M

Näytteiden 16 ja 17 selonteoissa tuotiin esiin myös näennäismarkkinoiden nurjapuoli, ulkoistamisella säästäminen, sekä se hankala asema, johon kunnat ovat itsensä ajaneet tuon ulkoistamisen seurauksena.

Näytteessä 18 Touhulan yrityssaneerauksen kerrotaan koskeneen lopulta 70 päiväkodin sulkemista 43 päiväkodin sijaan. Määrä on kasvanut yli puolitoistakertaiseksi. Eettinen keskustelu ja

ahneuden narratiivi saa uudenlaisen vivahteen tämän yrityssaneerauksen lopputulemassa. Onko kyseessä siis voitontavoittelu lapsuuden kustannuksella ja pitäisikö sitä rajoittaa?

> Näyte 19
> Miksi yksityisen varhaiskasvatuksen voitontavoittelua pitäisi ylipäätään rajoittaa? – Varhaiskasvatus on osa lapsen koulupolkua ja siihen tulee lähtökohtaisesti päteä samat säännöt kuin muillekin koulutusasteille. Meidän mielestämme on lisäksi ongelmallista, että ne verorahat, jotka ovat tarkoitettu lasten hyvinvointiin ja oppimiseen, päätyvät monikansallisten yritysten omistajien taskuun. Sama ajatus meillä on esimerkiksi vanhuspalveluissa. – Meillä on aivan liikaa huonoja esimerkkejä siitä, mitä seuraa, kun yritetään tuottaa palveluita mahdollisimman halvalla ja voitontavoittelu edellä. Näitä esimerkkejä löytyy niin vanhuspalveluista kuin varhaiskasvatuksesta. -Li Andersson. L

Kunnat pyrkivät näennäismarkkinoilla säästämään varhaiskasvatuksen kustannuksissa määrittelemällä yksipuolisesti palveluntarjoajien ehdot. Silti yksityiset sijoitusyhtiöiden omistamat päiväkotiketjut pystyvät tekemään tuolla kunnan säästämiseen tähtäävällä hinnoittelulla miljoonaluokan voittoja. Väkisinkin herää kysymys mistä ja miten tuo voitto tuotetaan? Palveluiden laadustako? Vanhustenhuollossa tapahtuneista laiminlyönneistä opittiin ja henkilöstömitoitussäädöksillä alettiin lain välityksellä puuttua asiaan. Ulkoistamisen tuottaville yrityksille alettiin tuottamaan raamit, joiden sisällä toimia.

Pelko vanhustenhuollon laiminlyöntien toistumisesta yksityisen varhaiskasvatuksen puolella on nostattanut arvokeskustelun voitontavoittelusta. Varhaiskasvatukseen on tehty lakimuutoksia, jotka koskevat myös yksityistä varhaiskasvatusta ja jotka pyrkivät lainsäädännöllisin keinoin puuttumaan voitontavoitteluun.

> Näyte 20
> Yksityisen varhaiskasvatuksen voitontavoittelun rajoittaminen ei ole etenemässä tällä hallituskaudella, sanoo opetusministeri Li Andersson (vas.). Hallitusohjelmassa voitontavoittelun rajoittamisen selvittämisestä on kirjaus, mutta lainsäädäntömuutosta ei ole luvassa. Anderssonin mukaan opetus- ja kulttuuriministeriössä ei ole onnistuttu löytämään riittävän vahvoja perusteita sille, että perustuslain turvaamaa elinkeinovapautta voitaisiin lähteä rajaamaan. – Lainsäädännön ulottaminen jo olemassa oleviin elinkeinonharjoittajiin on osoittautunut juridisesti hyvin vaikeaksi. L

Näihin muutoksiin paneudun tarkemmin laadun tukintarepertuaarissa. Onko nyt tehdyt toimet sitten riittäviä se jää nähtäväksi, sillä voitontavoittelun kieltäminen lainsäädännöllisesti ei tule etenemään tällä hallituskaudella. Näytteessä 22 nimetään ne keinot, jotka tällä hetkellä katsotaan parhaiksi voitontavoittelun rajaamiselle.

> Näyte 21
> Anderssonin mukaan tehokkain ja helpoin tapa puuttua voitontavoitteluun varhaiskasvatuksessa on se, että kuntapäättäjät eivät ulkoistaisi varhaiskasvatusta ”liian laajasti” esimerkiksi palveluseteleillä tai ostopalvelusopimuksilla. – Kuntapäättäjillä on ainakin tässä vaiheessa valtiota paremmat mahdollisuudet puuttua voitontavoittelun rajaamiseen. L

Kunnilla on siis avaimet käsissään yksityisten sijoitusyhtiöiden omistamien ketjujen voitontavoittelun rajaamisessa. Miten kunnat tulevaisuudessa tarttuvat tähän mahdollisuuteen jää sekin nähtäväksi.

Yksityisen varhaiskasvatuksen kuvaustapaa luotiin voitontavoittelun tulkintarepertuaarissa kahden erilaisten toimijan avulla, jotka representaatioilla toivat erilaiset äänet kuuluviin syyttävissä, puolustavissa ja oikeuttavissa selonteoissa. Voitontavoittelun puhetta tuottivat päättäjät ja kansainvälisten sijoitusyhtiöiden omistamat päiväkotiketjut, sekä sivuosassa noihin ketjuihin osallistuvat lapset. Keskustelussa eniten esiin nousi Touhula- päiväkotiketju, joka kulki puheessa osittain omalla nimellään, osittain edustaen kaikkia ketjupäiväkoteja, sekä edustaen myös kaikkia yksityisiä päiväkoteja. Tämän tulkintarepertuaarin aloitusartikkelissa pienet työtätekevien yksiköt ja yhdistyspohjaiset yksiköt rajattiin ulos jo aloituspuheenvuoroissa. Tulkintarepertuaarin puheen ydinopetukseksi nousi kertomus arvoista ja ahneudesta, sekä niiden vaikutuksista niiden piirissä eläviin. Paha ei ainakaan tässä osassa tarinaa saanut vielä palkkaansa, sillä voitontavoittelulle ei saatu lainvoimaista kieltoa. Onneksi tarinankertojien päätähti on saanut hallituksessa aikaan paljon sellaisia juonteita, joilla tarinan sivuosan esittäjille, lapsille, saadaan paremmat roolitukset tulevaisuudessa.

5.3 Laadun tulkintarepertuaari

Ylilyöntien ehkäisemiseksi varhaiskasvatuksessa, on tehty muutoksia henkilöstömitoituksen, ammattitaitovaatimusten, uudistuneen varhaiskasvatuslain ja palautetun subjektiivisen varhaiskasvatusoikeuden avulla, jotka koskevat myös yksityistä varhaiskasvatusta. Aineistoni kaksiosaisessa aloitusartikkelissa opetusministeri Li Andersson nostaa laadun yhdeksi keskeiseksi kriteeriksi, jolla voidaan parantaa opettajien työoloja ja viihtyvyyttä sekä tarttua varhaiskasvatusta vaivaavaan työvoimapulaa. Laatu katsotaan myös kriteeriksi, jolla vanhemmat valitsevat varhaiskasvatuspaikan ja sen katsotaan nostavan pohjoismaisesti alhaista varhaiskasvatukseen osallistumisastetta. (Ruutiainen 2022; Valkonen, Pesonen & Brunila 2021.) Vanhuspalveluissa voittoa tehtiin törkeästi laadun kustannuksella. Herättyään samaan palveluntuottajien ketjuuntumisen todellisuuteen varhaiskasvatuksen puolella, voitontavoittelukiellon etenemättömyyden vuoksi, varhaiskasvatuksessa suunnattiin huomioi laatukriteereihin. Syynä lienee näytteen yksi syyttävä selonteko.

Näyte 1
Mahdolliset voitot pitäisikin ohjata takaisin toiminnan kehittämiseen sekä henkilöstön olosuhteiden ja laadun parantamiseen. Varhaiskasvatuksessa voitontavoittelu ei Li Anderssonin käsityksen mukaan ole johtanut yhtä ongelmallisiin tilanteisiin kuin vanhustenhuollossa. A

Edellisen tulkintarepertuaarin voitontavoittelu kytkeytyy vahvasti laadun tulkintarepertuaariin. Etenkin yksityisen varhaiskasvatuksen kohdalla niistä puhutaan samassa yhteydessä, vaikkakin välillä rivien välissä. Näytteessä yksi laatu yhdistetään voitontavoitteluun, josta myös Le Grand (2011, 80–86) puhuu artikkelissaan. Hän nostaa esiin kvasi- eli näennäismarkkinoiden ongelmakohdan. Huolenaiheeksi nousee se, etteivät palveluntuottajat rahoita toimintaansa itse, vaan se rahoitetaan valtion ja veronmaksajien varoin. Se voi johtaa tilanteeseen, jossa kysyntään vastataan vaihtamalla palvelun laatu palvelun tehokkuuteen, koska korvaus tuotetusta palvelusta saadaan joka tapauksessa. Tästä näkökulmasta voitontavoittelu nähdään hankalana eettisenä kysymyksenä. Samasta asiasta puhuu Andersson näytteessä yksi. Hän toteaa yksityisessä varhaiskasvatuksessa tehtävän voittoa laadun kustannuksella, koska voitot eivät ohjaudu sinne, minne niiden pitäisi. Voitontavoittelun kieltäminen lainsäädännöllisesti osoittautui liian haasteelliseksi toteuttaa jo olemassa olevien voittoa tavoittelevien yritysten vuoksi. Opetus- ja kulttuuriministeriössä lähestytään aihetta laatuvaatimusten kirjaamisen ja kiristämisen sekä lainsäädännön näkökulmista.

Yksityisten palveluntuottajien ja kunnan väliset sopimusehdot määritellään kuntakohtaisesti sääntökirjassa ja valtakunnallisesti varhaiskasvatuslaissa. Yksityisten palveluntuottajien palvelujen vaaditaan varhaiskasvatuslaissa vastaavan sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toimijalta. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018, §5.) Karvi on kehittänyt varhaiskasvatuksen laadun indikaattoreita, joiden pohjalta varhaiskasvatuksen järjestäjien ja yksityisten toimijoiden odotetaan laativan arviointikriteeristöä sekä laatukäsikirjaa. (Vlasov, Salminen, Repo, Karila, Mattila, Nukarinen, Parrila & Sulonen 2018.) Tässä tulkintarepertuaarissa laadusta puhutaan lakimuutosten, työvoimiapulan, varhaiskasvatuspaikkojen saatavuuden sekä voitontavoittelun näkökulmista. Laatuun paneudutaan tekeillä olevin, tarvittavin ja tulossa olevin lakimuutoksin. Opetusministeri Li Andersson lähestyy laadun parantamista ylisuurten lapsiryhmien näkökulmasta syyttävällä selonteolla.

Näyte 2
Tuore opetusministeri Li Andersson (vas.) lupaa puuttua päiväkotien ylisuuriin ryhmiin tarvittaessa jopa lakia tiukentamalla. – Meidän pitää katsoa, onko sääntely kunnossa ja tarvitaanko siihen vielä muutoksia. Jos todetaan, että ongelma ei ole laissa vaan sen toimeenpanossa, meidän pitää katsoa, miten voimme tiukemmin ohjeistaa kuntia. Ongelmia on tuottanut etupäässä laissa sallittu suhdeluvun tilapäinen ylitys,

> jota joissakin kunnissa on tulkittu mahdollisuudeksi antaa ryhmien paisua suunnitellustikin osaksi päivää. Aluehallintovirasto on puuttunut asiaan ainakin Jyväskylässä ja Tampereella. – Lakia ei oikein tällä hetkellä tulkita lainsäätäjän tarkoittamalla tavalla. Tämä on meillä työlistalla, Andersson sanoo. Anderssonin mukaan asian korjaaminen etenee mahdollisimman pian, eli syksyn aikana. Ministeri linjaa, että tilapäisiä ylityksiä ei voi olla jatkuvasti. A

Näytteessä kaksi kuvattu lakimuutos tuo esiin kaksi erilaista näkökulmaa. Opetusministeri käyttää sitä oikeuttavana selontekona työvoiman saatavuuden parantamiseksi. Opetusministeri puuttuu lain väärään tulkintaan, jolla kasvattajien ja lasten välisiä suhdelukuja ylitetään jatkuvasti lain salliman tilapäisen ylityksen varjolla seuraavalla suhdeluvun kiristämistä oikeuttavalla selonteolla. Tämän lain noudattamattomuudella on suoria vaikutuksia siihen, paljonko kasvattajalla on aikaa yhtä lasta kohden. Työn houkuttelevuutta pyritään parantamaan lain keinoin, tiukentamalla edellisen hallituksen muuttamaa kasvattajien ja lasten välistä suhdelukua. Suhdelukuun on tulossa muitakin laatua parantavia muutoksia.

> Näyte 3
> Vaikka nykyisiäkään suhdelukuja ei aina noudateta, hallitus on tuomassa syksyllä eduskuntaan lain, joka pienentää yli 3-vuotiaiden ryhmäkokoja. Ryhmäkokojen pienentäminen on Li Anderssonin mukaan askel kohti hallituksen tavoittelemaa varhaiskasvatuksen laadun nousua. Samalla se on hänen mukaansa osa pyrkimystä turvata pätevien varhaiskasvattajien saatavuus, sillä työkuorma karkottaa valmistuneita opettajia alalta ja pätevistä opettajista on iso pula. – Pidän tärkeänä, että myös kuntatasolla mietitään, millä tavalla lastentarhanopettajien työn houkuttelevuutta voitaisiin lisätä. A

Valkonen, Pesonen & Brunila (2021, 230–231) tuovat esiin artikkelissaan Ballin (2006) näkemyksen, jossa toiminnan laatua ja sisältöjä määrittävät ennen kaikkea työolot, pätevyys ja osaaminen. Riitakorven & al. (2017) mukaan myös yksityisten päiväkotien henkilöstölle kuuluu paljon muunlaisiakin tehtäviä kuin hoitoon, kasvatukseen ja opetukseen liittyviä, jotka vaikuttavat pedagogiikan laatuun. Suhdeluku ei silloin toteudu ja työolot eivät lisää työn houkuttelevuutta ja työntekijöiden saatavuutta. Tässä on selkeästi kyse säästämisen näkökulmasta. Kuluissa säästäminen nostaa myös yrityksen katetta, joka voidaan nähdä voitontavoittelun näkökulmasta. Hali ry:n johtava asiantuntija Aino Närkki käyttää lakimuutosta syyttävänä selontekona näytteessä neljä.

> Näyte 4
> Hän kritisoi myös tällä hallituskaudella tehtyjä lakimuutoksia, joilla esimerkiksi ryhmäkokoja on pienennetty, vaikka työvoiman saaminen on vaikeaa. - HALI ry:n johtava asiantuntija Aino Närkki. M

Erityisesti lakimuutos aiheuttaa närää yksityisten palveluntuottajien puolella, koska työvoiman saatavuudessa on jo muutenkin suuria ongelmia. Pohdintaan pitää tietenkin ottaa myös se, olisiko työvoiman saatavuus parempi, jos työolot olisivat paremmat. Työvoimapulaan opetusministeri Andersson haluaisikin puuttua työn houkuttelevuuden parantamisella. Edellinen hallitus nosti varhaiskasvatuslaissa varhaiskasvatuksen opettajien koulutustasovaatimuksia, mutta lain

vaikutus ei näy palkkauksessa. Fonsenin, Pesosen & Valkosen mukaan (2021) yksityisten päiväkotien henkilöstön palkka on pienempi kuin kunnallisella puolella. Huonopalkkaisuus korkeakoulutetulla alalla ei nosta tunnetta työn arvostuksesta. Palkkausta laatua heikentävänä tekijänä opetusministeri osoittaakin syyttävällä selonteolla.

> Näyte 5
> Esimerkiksi pääkaupunkiseudulla yksi konkreettinen ongelma on, että palkkataso täällä, missä elämisen kustannukset ovat korkeita, on kovin maltillinen. Andersson myöntää, että palkka on muuallakin pieni, mutta ongelma korostuu pääkaupunkiseudulla. – Sama koskee lähihoitajia. Kentällä varmasti monet ovat turhautuneita siihen, kun sanotaan, että työ on erittäin arvokasta, ja että työntekijöitä pitäisi saada lisää, mutta arvostusta ei olla valmiita osoittamaan palkkauksen tasolla. Kyllä se palkankorotusta minusta edellyttäisi. Palkkaus ei kuulu hallituksen toimivaltaan, mutta Anderssonin mielestä asiaan voidaan vaikuttaa lainsäädännöllä. Hän mainitsee esimerkiksi viime vaalikaudella voimaan tulleen varhaiskasvatuslain, jossa varhaiskasvatuksen opettajien koulutustasovaatimusta nostettiin ja tehtäviä lisättiin. – Jos vaaditaan korkeampaa koulutusta, sen kanssa käsi kädessä tulee minusta korkeampi palkkataso. A

Elokuussa 2020 astui nopealla aikataululla voimaan kaksi lakimuutosta, joilla haetaan varhaiskasvatuksen laadun parantamista ja joihin on viitattu jo edellä.

> Näyte 6
> ”Varhaiskasvatuksen lainsäädäntöön tuli elokuusta kaksi perustavaa muutosta, jotka olisivat pahimmillaan voineet nostaa hoitopaikkojen kysynnän yli kuntien kaikkien resurssien, mutta maakunnan suurimmissa kunnissakin syksy on sujunut pelättyä paremmin ja hallitummin. Subjektiivinen oikeus kokopäiväiseen varhaiskasvatukseen on nyt taas kaikilla perheillä, eikä vaikkapa huoltajan opiskelu- tai työtilanteeseen liittyviä rajauksia enää ole. Subjektiivisen oikeuden rajaus 20 tuntiin viikossa ehti olla voimassa neljä vuotta. Yhtä aikaa subjektiivisen oikeuden laajennuksen kanssa päiväkotien henkilöstömitoituksen muutos vähensi hoitopaikkoja, kun aiemman kahdeksan lapsen sijasta yli kolmevuotiaiden ryhmässä saa nyt olla seitsemän lasta yhtä kasvattajaa kohti.” H6-14

Näytteessä kuusi kuvataan mistä laadun parantamisen lakimuutoksissa on oikein kyse. Lait näyttivät ensin aiheuttavan vain vähän vaikutuksia varhaiskasvatuspaikoissa paikallisesti, mutta toisin kuitenkin kävi.

> Näyte 7
> Joensuussa hoitopaikoista on pulaa paikoittain, ja ensi keväälle pulaa on näköpiirissä laajemminkin, mutta toisaalta kantakaupungissakin on alueita, joilla päiväkoteihin mahtuisi hyvin lisää. H

Näytteessä seitsemän puolustetaan selonteolla varhaiskasvatuksen paikkatilannetta sillä, että pulaa ei ole kaikkialla. Laadun parantamiseen tähtäävä lakiuudistus johtaa lopulta varhaiskasvatuksen paikkapulaan, jonka seurauksena lakkautettavaksi aiottujen ryhmien käyttöä jatketaan. Lisää paikkaresursseja saadaan oikeuttavassa selonteossa avattavista uusista päiväkodeista.

> Näyte 8
> Joensuussa uusi Jukolan päiväkoti otetaan käyttöön vuodenvaihteessa. Jukola on kaupungin suurimpia yksiköitä, hoitopaikkoja noin 200. Jukolan avauksesta huolimatta Mutalan päiväkodin käyttöä jatketaan. Kanervalaan valmistuu ensi vuonna uusi yksityinen päiväkoti. Kun Gävlenlinna toimii vajailla ryhmillä, Huurinaisen mukaan keskusta-alueen paikkojen riittävyyttä on ensi vuoden puolella tarkasteltava lisää.

> Ensi vuonna kysyntää saattaa muuttaa taas lakimuutos, joka alentaisi varhaiskasvatuksen maksuja ja yhä useampi nollamaksuluokassa. H

Huurinainen viittaa selonteossaan tulossa olevaan lakimuutokseen, jonka vaikutuksia paikkapulaan on vaikea arvioida. Sanna Marinin hallitus on ajanut asteittaista siirtymistä maksuttomaan varhaiskasvatukseen, jonka ensimmäiseen lähitulevaisuudessa tapahtumaan siirtymään tässä viitataan. (Valtioneuvosto 2019.) Myös syntyvyyden laskua käytetään puolustavana selontekona varhaiskasvatuksen paikkapulalle.

> Näyte 9
> Joensuussa syntyvyyden laskun varaan laskettiin aika paljon. -Paikkoja hävisi mitoitusmuutoksessa joka ryhmästä käytännössä kaksi. Laskettiin, että nämä menisivät syntyvyyden laskun kanssa koko lailla päittäin, hyvinvointijohtaja Riitta Huurinainen avaa. H

Näkökulmalla lakiuudistuksen ryhmistä hävittämillä paikoilla perustellaan myös puolustavalla selonteolla vallitsevaa varhaiskasvatuspaikkapulaa.

> Näyte 10
> Lakimuutokset tulivat niin nopeasti, että tässä kävi tuuri, palvelujohtaja Juhani Junnilainen Joensuun kaupungilta toteaa. Junnilainen arvioi, että jos syntyvyys olisi samalla tasolla kuin juuri kouluikään ehtineissä vuosikymmenen alkupuolen ikäluokissa, kaupungit olisivat nyt helisemässä. - Kyllä tässä kaikki olisivat ahtaalla ja isoissa ongelmissa, Junnilainen sanoo. Joensuussa hävisi henkilöstömitoituksen muuttuessa, yksityiset päiväkodit mukaan lukien, noin 170 hoitopaikkaa. H

Näytteessä seitsemän mainittu paikoittainen varhaiskasvatuksen paikkapula, muuttui tukalammaksi hyvinkin nopeasti.

> Näyte 11
> – Minulle on tarjottu toistaiseksi vain eioota. Hoitopaikkoja ei yksinkertaisesti ole tarjolla Joensuun kaupungilla, yksityisillä päiväkodeilla, saati perhepäivähoitajilla. Näin on sanonut moni muukin pienen lapsen äiti, jonka olisi tarkoitus mennä töihin lähiaikoina, Sundelin kertoo. Sundelin on kuullut, että vuodenvaihteessa kaupunkiin perustetaan lisää väliaikaisia hoitoryhmiä, joihin myös hänen lapsensa mahtuisi. Nämä sijaitsevat kuitenkin toisella puolella kaupunkia. – En ymmärrä, miksi päättäjät eivät ennakoi tällaisia asioita. Miksi esimerkiksi Karhunmäkeä ja Multimäkeä on kaavoitettu hurjaa vauhtia, mutta päivähoitopaikkoja ei ole riittävästi tarjolla? Vanhemmat haluavat lapselleen laadukasta päivähoitoa. Toteutuuko se, jos lapsia ripotellaan ympäri kaupunkia epämääräisiin, väliaikaisiin paikkoihin? Sundelin pohtii jopa sitä, noudatetaanko Joensuussa nyt varhaiskasvatuslakia. Hän työskentelee itse kasvatusalalla ja on perehtynyt varhaiskasvatuslain suosituksiin. I

Varhaiskasvatuksen laatua parantava lakimuutos johtaa vanhemman syyttävään selontekoon, jossa asetetaan koko varhaiskasvatuksen laatu kyseenalaiseksi. Palvelujohtaja Junnilainen vastaa puolustavalla selonteolla paikkojen lisäämisestä.

> Näyte 12
> Varhaiskasvatuspaikasta kiinnostuneita varoitellaan jo Joensuun kaupungin nettisivuilla paikkapulasta. Paikoista on pulaa erityisesti Karsikko–Niinivaara–Karhunmäki–Reijola-alueella. Varhaiskasvatuksen palvelujohtaja Juhani Junnilainen sanoo, että vuodenvaihteessa hoitoon on tulossa kymmeniä uusia lapsia. Heille tarjotaan paikkaa ensisijaisesti Mutalan päiväkodista ja Vesikkopuiston päiväkodin siirtotiloista. Näihin päiväkoteihin perustetaan viisi uutta lapsiryhmää. – Näiden tilojen oli määrä poistua käytöstä, kun Jukolan uusi päiväkoti otetaan käyttöön vuodenvaihteessa Rantakylässä. Vallitsevan hoitopaikkatilanteen

takia näiden tilojen käyttöä jatketaan kuitenkin vielä vuoden verran. Ensi kevät voi olla hoitopaikkojen suhteen vaikea. Hoitopaikkoja ei ole tarjolla välttämättä perheiden lähiasuinalueilla. Lisäksi hoitoa tarvitsevien lasten määrät nousevat aina keväisin. I

Yhteenvetona kerrataan tilanteen syntymekanismia ja laadun parantamiseen johtavan lain vähentämiä paikkoja. Tässä puolustavassa selonteossa paikkapulan katsotaan johtuvan yhtäaikaisesti voimaan tulleista lakimuutoksista.

Näyte 13
Mikä on sitten johtanut vaikeaan tilanteeseen? Ensinnäkin taustalla ovat elokuussa voimaan tulleet lakimuutokset. Kaikilla perheillä on taas neljän vuoden tauon jälkeen oikeus kokopäiväiseen päivähoitoon. Uuden henkilöstömitoituksen myötä alle kolmevuotiaiden ryhmässä saa olla seitsemän lasta yhtä kasvattajaa kohden, kun aiemmin lapsia sai olla kahdeksan. Jälkimmäinen muutos vei Joensuun päiväkodeista laskennallisesti noin 170 hoitopaikkaa. I

Vaikka keskustelu laadusta johtikin paikkapulan arvostelemiseen ja koko varhaiskasvatuksen laadun kyseenalaistamisen, tähdätään laadun nostamisella myös varhaiskasvatuksen suurempaan osallistumisasteeseen. Pohjoismaisesti ja kansainvälisestikin verrattuna osallistumisaste on Suomessa alhainen.

Näyte 14
– Suomessa varhaiskasvatuksen osallistumisaste on alle 80 prosenttia, kun muissa Pohjoismaissa se on 90 prosentin luokkaa. Uskon, että siinä on vielä kasvun varaa. M

Osallistumisastetta ei kuitenkaan lähdetä nostamaan Li Anderssonin mukaan ainakaan pakollisen varhaiskasvatuksen avulla.

Näyte 15
Jos varhaiskasvatuksen laatu nousee, myös vanhempien halukkuus viedä lapsensa päiväkotiin lisääntyy, Andersson uskoo. Koettu laatu on tutkimusten mukaan yksi keskeisimpiä perusteita, joiden perusteella vanhemmat tekevät päätöksiä lapsensa osallistumisesta varhaiskasvatukseen. A

Opetusministeri puolustaa selonteolla laadun parantamiseksi tehtyjä lakimuutoksia, vaikka se on paikoittain johtanut paikallisesti todettuun varhaiskasvatuspaikkapulaan.

Yliopiston opettaja Ruutiainen on tutkimuksessaan havainnut, että painottuneisuudella on vaikutusta varhaiskasvatuspaikan valintaan. (Ruutiainen 2022).

Näyte 16
Childcare-hankkeen tutkimuksen mukaan vanhemmat pitivät tärkeimpinä hoitopaikan sopivaa sijaintia, sisarusten saamista samaan hoitopaikkaan ja hoitopaikan ilmapiiriä. Kyselytutkimus on tehty Jyväskylän yliopiston Childcare-hankkeessa. Siihen vastasi lähes 1 900 nelivuotiaan vanhempaa. Vastanneiden neljävuotiaista lapsista vajaa viidennes oli yksityisessä päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Korkeasti koulutettujen vanhempien lapset muita useammin. Kyselytutkimuksen mukaan Yksityisen varhaiskasvatuspaikan valinnassa painottuivat kunnallista varhaiskasvatusta useammin myös pedagoginen suuntautuminen, kasvatustoiminnan ja oppimisympäristön monipuolisuus sekä arvot. K

Ketjupäiväkodit ovatkin usein profiloituneita, mutta puolustavassa selonteossa Pilke-päiväkodin johtaja Anne Brelo ei asemoi profiloitumista laadun takeeksi, vaan argumentoi laadun tulevan samojen lakien ja säädösten noudattamisesta kuin kunnallisella puolella.

> Näyte 17
> Hepokatti on yksi kuudesta Joensuun ja Kontiolahden alueella toimivasta Pilke-päiväkotiketjuun kuuluvasta päiväkodista. Jokaisessa päiväkodissa on jokin painotus luonnon, tieteen, liikunnan tai musiikin saralla. Uusin niistä on luontopäiväkoti Pihlaja, joka avataan Hukanhaudalle elokuussa. – Painotteisuus on lisänä päiväkodissa, mutta yksityisen päiväkodin toiminta on normaalia valtakunnallisen ja seudun varhaiskasvatussuunnitelman mukaista toimintaa, Brelo sanoo. K

Samaa lakiin perustuvaa argumenttia laadusta käytetään kristillisen päiväkoti Riemun oikeuttavassa selonteossa.

> Näyte 18
> Joensuun Kanervalan puistomaiselle alueelle on nousemassa uusi päiväkoti Riemu. Se poikkeaa kaupungin ylläpitämistä päiväkodeista painottaen kristillistä arvopohjaa. Vastaava kristillinen päiväkoti Tilkkutäkki toimii Utrassa. – Meille erityisen tärkeitä ovat ilo, lämmin kohtaaminen, sydämellä näkeminen sekä yksilöllisen oppimisen ja lapsuuden arvostaminen, päiväkodin johtaja Hanna Korhonen painottaa… Riemu on Joensuun vapaaseurakunnan omistama yksityinen 3–4 lapsiryhmän päiväkoti, joka noudattaa niin valtakunnallisia kuin Joensuun kaupunginkin varhaiskasvatuksesta laatimia säädöksiä ja ohjeita. J

Yliopiston professori Nina Sajaniemi kyseenalaistaa profiloitumisen laadun takeena. Hän viittaa syyttävällä selonteolla profiloitumisen olevan myös keino voitontavoitteluun laadun kustannuksella.

> Näyte 19
> Kansalliset päiväkotiketjut ovat kasvattaneet osuuttaan palvelutuotannossa viime vuosikymmenen aikana.
> – Päiväkodit haluavat jollakin tavalla profiloitua, painotus esimerkiksi musiikkiin voi lisätä houkuttelevuutta, varhaiskasvatustieteen professori Nina Sajaniemi sanoo. Hänen mielestään painotus ei välttämättä takaa laatua. Yksityiset päiväkodit ovat voittoa tuottavia yksiköitä, ja niissä on joskus tingittävä jostakin. – Painotus tai jokin erityinen teema on osa toiminnan kehittämistä ja hyvä asia, kunhan se toteutetaan niin, että se näkyy koko päiväkodin toiminnassa. K

Ruutiaisen (2022) väitöskirjassa kuvataan lasten elinpiirien eriytymistä jo lapsuudessa huolestuttavaksi ilmiöksi. Osasyyllisenä ilmiöön voidaan pitää korkeasti koulutettujen lasten hakeutumista pedagogisesti suuntautuneisiin yksityisiin päiväkoteihin.

> Näyte 20
> Kansainvälisissä tutkimuksissa on havaittu, että korkealaatuiset varhaiskasvatuspalvelut eivät ole välttämättä samalla tavalla saatavilla eri sosioekonomisessa asemassa oleville perheille. – Yksityistämiseen ja markkinoistamiseen liittyvät tasa-arvon kysymykset eivät välttämättä kuitenkaan liity yksityisten ja julkisten palveluiden laatueroihin, Ruutiainen sanoo. – Sen sijaan ongelmallista voi olla jo se, jos eri taustoista tulevien lasten elinpiirit alkavat muodostua erilaisiksi jo lapsuudesta saakka. K

Tällä syyttävällä selonteolla kohdistetaan huomioita vanhempien toimintaan saadakseen lapselleen parhaan mahdollisen varhaiskasvatuspaikan. Ja mitenkäs se sitten markkinoistumisen myötä tapahtuukaan? Lähdetäänkö päiväkotipaikka ostoksille? Tällä hetkellä mediassa puhutaan

keskusteluun nousseesta koulushoppailusta. Koulushoppailulla tarkoitetaan koulun valintaa sen pedagogisen painottuneisuuden tai keskiarvovaatimusten perusteella, jota tekevät erityisesti korkeakoulutettujen vanhemmat. Koulushoppailusta on kirjoitettu muun muassa Helsingin Sanomissa niin Suomen (HS 22.3.2023) kuin 30 vuotta sitten koulushoppailun vapauttaneen Ruotsin (HS 27.2.2023) näkökulmasta. Aihetta on sivunnut myös Jenna Pajulo Pro gradu tutkielmassaan (Pajulo 2022). Aihe on noussut myös Ylen uutisiin, sekä keskeiseksi teemaksi käynnissä olevissa vaalikeskusteluissa. Ruotsissa vapaa koulunvalinta on johtanut vakaviin elinpiirien eriytymiseen. Vielä keskusteluihin ei ole nostettu varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatuksessa alkaa ilmetä ”päiväkotishoppailun” piirteitä, jotka näkyvät myös näytteessä 20, Ruutiaisen syyttävässä selonteossa. Ruutiainen (2022) on myös tutkinut tasa-arvon kysymyksiä väitöskirjassaan, joka tukee tätä näkemystä.

Tässä tulkintarepertuaarissa puhe koski voitontavoittelua laadun kustannuksella. Koska voitontavoittelun kieltämiseen ei löytynyt tarpeeksi painavia laillisia perusteita, tarvittiin nippu toisenlaisia keinoja voitontavoittelun kampittamiseen. Lähestymistavaksi valittiin lakiuudistukset, joilla rajoitettiin liian suurien lapsiryhmien muodostumista. Näin päästiin laillisin keinoin parantamaan työn houkuttelevuutta ja pienesti käsiksi vaivaavaan työvoimapulaan. Voitontavoittelua tavoitellen säästettiin ketjupäiväkodeissa laadussa sälyttämällä työntekijöidensä työtehtäviin avustavia tehtäviä pedagogiikan kustannuksella, sekä maksamalla julkisesti tuotettuun palveluun nähden huonompaa palkkaa. Ketjupäiväkodit säästivätv tässäkin mutkassa kustannuksissa ja saiat euroja enemmän pörssiyhtiön omistajien taskuun. Vanhempien karkkikauppaan ketjupäiväkoditv lisäsivät kaikenlaisia painottuneisuuksia, jotta vanhempien mielenkiinto olisi taattaisiin. Ketjupäiväkodit eivät kuitenkaan huomanneet samalla tulleensa aloittaneeksi jo lapsuudessa tapahtuvan elinpiirien eriyttämisen. Alkanut ilmiö voitanee jo nyt nimetä ’varhaiskasvatusshoppailuksi’ tai ’päiväkotishoppailuksi’. Mitä ilmiö tekee tasa-arvoiselle oikeudelle osallistua varhaiskasvatukseen ja johtaako se Ruotsissa tapahtuneen jengiytymisen ja levottomien asuinalueiden vahvistumiseen. Voidaanko Ruotsin suuntainen kehitys vielä estää, vaikkapa lakiin tulleella lähikouluperiaateella. Päästäänkö tällä keinolla myös osallistumisasteen nostoon, joka meinaa pohjoismaisessa vertailussa jäädä melko alhaiselle tasolle. Se jäänee nähtäväksi ja siihen vaikuttanee myös se, millaiseksi maalataan yksityisten ketjupäiväkotien tulevaisuuden kuva. Tässä tulkintarepertuaarissa yksityisen varhaiskasvatuksen sosiaalista todellisuutta luotiin ketjupäiväkoteihin liitettävällä puheella selontekojen välityksellä.

6 TULOSTEN YHTEENVETOA

Olen kuvannut edellä ne keskeiset yhteiskunnalliset ja ajattelutapojen muutokset, jotka ovat mahdollistaneet varhaiskasvatuksen kehittymisen tärkeäksi osaksi hyvinvointiyhteiskunnan lapsiperhepalveluja. Lapsuus on kokenut suuren muutoksen rankasta ruumiillisesta kurittamisesta lapsen oikeuksista kumpuavaksi ajaksi. Lapsuus ei ole vain välivaihe matkalla aikuisuuteen, vaan lapselle halutaan tarjota parhaat mahdolliset eväät lähtien liikkeelle hänen tarpeistaan käsin. Varhaiskasvatus on matkannut heitteillejätön ehkäisystä työvoimapoliittiseksi heittosäkiksi ja sieltä hitaasti kohti Opetus- ja kulttuuriministeriötä. Yhteiskunnallista vastustusta perustamisensa aikaan kohdannut lastentarha on matkallaan päiväkodista varhaiskasvatukseksi vahvistanut asemaansa osana lapsen opetuksellista polkua. Uusliberalististen ajatusten hiipiminen osaksi institutionaalista päätöksentekoa on tuonut markkinoistumisen myös osaksi varhaiskasvatusta. Viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana muotoutuneet yksityisen varhaiskasvatuksen näennäismarkkinat, jotka ovat vahvistuneet vanhempien valinnanvapauden mahdollistuessa palvelusetelin myötä. Vanhempien etsiessä parasta mahdollista paikkaa julkista ja yksityistä vertailemalla, he ovat osaltaan vaikuttaneet yksityisen varhaiskasvatuksen kysynnän kasvuun ja päiväkotien ketjuuntumiseen. Suuremmalla volyymillä on tuotettu tehokkaammin ja näin voitontavoittelusta on tullut osa varhaiskasvatusta, sekä siihen osallistuvan lapsuutta.

Yksityisestä varhaiskasvatuksesta puhetta tuotettiin palvelusetelin tulkintarepertuaarissa päiväkotiketjujen (22 % näytteistä), kunnallisten päättäjien (30 % näytteistä) ja asiantuntijoiden vuoropuheluna (30 % näytteistä). Tulkintarepertuaarissa kerrottiin Touhulan ja päiväkotiketjujen tarinaa. Näytteistä vajaa neljännes koski ketjumuotoisten päiväkotien puheella luotua yksityisen varhaiskasvatuksen sosiaalista todellisuutta. Kymmenesosassa näytteitä ääneen pääsi yksityinen toimija, joka oli kaikissa näytteissä sama yhdistyspohjaisen päiväkodin johtaja. Yksityiset perhepäivähoitajat, ryhmäperhepäiväkodit tai pienet työtätekevien yrittäjien päiväkodit eivät päässeet osallistumaan palvelusetelin sosiaalisen todellisuuden luomiseen. Silti yksityisestä varhaiskasvatuksesta puhuttiin palvelusetelin tulkintarepertuaarissa yleiskäsitteellä 67 % näytteistä. Yleiskäsitteen käyttäminen on omiaan luomaan yleiskuvaa yksityisestä varhaiskasvatuksesta, jonka luomiseen kaikki yksityisen varhaiskasvatuksen toimijat eivät kuitenkaan pääse osallistumaan. Ketjumuotoisten päiväkotien ongelmat ja toimintatavat yhdistyy mediatekstin yleiskäsitteen välityksellä helposti koskemaan mediatekstin lukijalle kaikkia yksityisiä toimijoita.

Selontekojen antaminen liittyi tässä tulkintarepertuaarissa palvelusetelin arvon punnitsemisemiseen. Selonteon määrittelen Scottin ja Lymanin (1968) tapaan sosiaalisen toimijan lausumaksi, jolla selitetään odottamatonta tai yllättävää käyttäytymistä. Selonteon laatu on vahvasti riippuvainen siitä missä roolissa käsiteltävään ilmiöön nähden selonteon antaja on. Eniten tulkintarepertuaarissa annettiin syyttäviä selontekoja (38 %), toiseksi puolustavia (24 %) ja oikeuttavia (19 %). Selonteoista 14 % sai kaksinaismerkityksen, jolloin samaa selontekoa käytettiin esimerkiksi syyttävänä ja puolustavana selontekona. Loput 5 % selonteoista oli yleisluontoisia selontekoja, jotka eivät toteuttaneet mitään mainituista rooleista. Palvelusetelin arvo sai osakseen kaikenlaisia selontekoja, riippuen siitä, kuka selontekoja antoi.

Syyttäviä selontekoja antoivat Touhula, yhdistyspohjaisen päiväkodin johtaja ja Hali ry:n asiantuntija. Pääpaino syyttävissä selonteoissa kohdistui setelin liian alhaiseen arvoon ja näennäismarkkinoihin kuuluvaan liian yksipuolisesti saneltuihin sääntöihin. Puolustavia selontekoja antoivat päättäjät, Touhula ja asiantuntijat. Pääpaino näissä selonteoissa oli yllättävien toimintatapojen perustelussa. Touhula puolusti palvelusetelin alhaisen arvon vuoksi paikallisesti suljettavan päiväkodin tilannetta tarjoamillaan työpaikoilla toisista yksiköistä, kunnalliset päättäjät puolustivat takinkääntämistään palvelusetelin korotuksessa nuijiessaan lisämenoja budjettiin ja asiantuntijat puolustivat palvelusetelin hintatasoa siihen tehtävien indeksikorotusten välityksellä. Oikeuttavia selontekoja antoivat päättäjät, yhdistyspohjaisen päiväkodin johtaja ja asiantuntijat. Päättäjät oikeuttivat paikallista palvelusetelin arvon korottamattomuutta valtakunnallisesti vertailukelpoisella setelin arvolla, yhdistyspohjaiset oikeuttivat indeksikorotuksella toiminnan talouden takaamiselle ja asiantuntijat oikeuttivat säästämistään varhaiskasvatuksen kustannuksissa perheille tarjottavien palvelujen monimuotoisuudella.

Voitontavoittelun tulkintarepertuaarissa puhuttiin yksityisestä varhaiskasvatuksesta päättäjien (63 % näytteistä), Touhulan (33 % näytteistä) ja asiantuntijoiden (5 % näytteistä) välisenä vuoropuheluna. Tulkintarepertuaarissa kerrottiin voitontavoittelun välityksellä ketjumuotoisten päiväkotien tarinaa. Aineiston aloituspuheenvuorossa rajattiin voitontavoittelu koskemaan pörssiyhtiöiden omistamia ketjuuntuneita päiväkoteja voitontavoittelun tulkintarepertuaarissa. Voitontavoittelun sosiaalisen todellisuuden luomiseen ei siis ole otettu mukaan muiden kuin ketjuuntuneiden päiväkotien puheen luomaa sosiaalista todellisuutta. Mielenkiintoista olisi ollut saada kuuluviin ja näkyviin yksityisten toimijoiden alle kuuluvien kaikkien toimijoiden äänet voitontavoittelua kos-

kien. Tässäkin tulkintarepertuaarissa puhuttiin yleiskäsitteellä yksityinen varhaiskasvatus 39 prosentissa näytteistä. Touhulaa koskevaa puhetta oli 33 prosentissa näytteistä ja yleisesti pörssiyhtiöitä ja ketjuuntuneita toimijoita koskevaa puhetta noin viidenneksessä näytteistä.

Selontekoja antaminen liittyi tässä tulkintarepertuaarissa voitontavoitteluun liitettävään puheeseen. Eniten tässä tulkintarepertuaarissa annettiin syyttäviä selontekoja 48 prosenttia, toiseksi eniten puolustavia ja oikeuttavia, joita molempia oli 19 prosenttia näytteistä. Kaksinaisroolin selonteoissa sai kymmenen prosenttia. Syyttäviä selontekoja antoivat pääsääntöisesti päättäjät ja Touhula. Syyttävien selontekojen pääpaino kohdistui voitontavoitteluun verorahoilla. Voitontavoittelua kritisoitiin tinkimisestä palveluiden laadusta ja kustannuksissa säästämisellä tuotettujen voittojen ohjautumisesta monikansallisten firmojen omistajien taskuun, eikä henkilöstön työolojen parantamiseen. Myös voitontavoittelu yksiköitä sulkemalla oli keskiössä, sen jättäessä kunnan varhaiskasvatuksen järjestämisvelvollisuuden vuoksi hankalaan tilanteeseen. Puolustavissa selonteoissa yksityisen varhaiskasvatuksen puhetta tuottivat päättäjät ja Touhula. Keksiksi puolustavissa selonteoissa nousi palvelusetelin arvon korottamattomuus, joka tosin lopulta korotettiinkin. Touhula puolusti yrityssaneeraustaan alhaisella setelin arvolla, sekä toimintaedellytysten turvaamista yksiköiden sulkemisella. Asiantuntija taas puolusti seteliarvoa toimintaedellytysten takaamisen tasoiseksi indeksikorotusten varmistaessa tason pysyvyyden. Oikeuttavia selontekoja antoivat päättäjät. Keskeisiä oikeuttavilla selonteoilla perusteltiin lainsäädännöllisiä asioita, kuten voitontavoittelukieltoa perusteltiin perusopetuksessa jo olevalla kiellolla, sekä sääntökirjaan tehtäviä muutoksia perusteltiin huomioitta jääneillä poikkeusolojen maksuehdoilla, jotka mahdollistivat rakenteellisen voitontavoittelun.

Laadun tulkintarepertuaarissa puhetta tuottivat päättäjät (60 % näytteistä), asiantuntijat (20 % näytteistä) sekä ketjut (10 % näytteistä). Ääneen pääsivät myös kristillinen yksityinen päiväkoti (5 % näytteistä) sekä palvelun ostaja eli vanhempi (5 % näytteistä). Koska voitontavoittelukieltoa ei pystytty lainsäädännöllisesti toteuttamaan jo olemassa olevien voittoa tavoittelevien yritysten vuoksi, on voitontavoitteluun lähdetty puuttumaan laadun keinoin. Tämän tulkintarepertuaarin puhe ei käytä termiä yksityinen varhaiskasvatus kuin muutamassa näytteessä, sillä laatuvaatimuksia ollaan vasta tuomassa käytäntöön, eikä laatukäsikirja ole vielä velvoittava asiakirja kunnallisella tai yksityisellä puolella. Koska yksityistä varhaiskasvatusta koskevat näytteissäkin mainiten samat lait, säädökset ja velvoitteet, koskee yleisesti varhaiskasvatukseen tulossa olevat tiukentuneet laatuvaatimukset myös yksityistä varhaiskasvatusta.

Selontekoja laadun tulkintarepertuaarissa annettiin muuttuneen lainsäädännön ja siitä aiheutuneen varhaiskasvatuksen paikkapulan teemoista, työoloista ja voitontavoittelusta sekä alaa vaivaavan työvoimapulan tiimoilta. Eniten tässä tulkintarepertuaarissa annettiin syyttäviä selontekoja 50 prosenttia, toiseksi puolustavia selontekoja, joita oli 35 prosenttia, sekä oikeuttavia selontekoja oli 15 prosenttia. Syyttäviä selontekoja antoivat päättäjät ja asiantuntijat, sekä vanhempi. Syyttävät selontekojen puhe keskittyi lakimuutosten tuomaan suhdeluvun muutokseen, sen aiheuttamaan paikkapulaan, sekä yksityisten toimijoiden nimeämään työvoimapulan pahentumiseen. Syyttävänä selontekona yksityisten toimijoiden katsottiin käärivän voitot sijoittajien taskuun ohjaamatta niitä toiminnan laadun parantamiseen. Syyttäviä selontekoja annettiin myös profiloitumista, jonka ei katsottu takaavan laatua. Yleisesti selontekoja annettiin alan alhaisesta palkkapulasta. Myös päiväkotipaikka shoppailu aiheutti syyttäviä selontekoja. Puolustavia selontekoja antoivat pääsääntöisesti päättäjät, mutta mukaan mahtui ketjupäiväkotikin. Puolustavia selontekoja annettiin paikkapulaan liittyvässä puheessa. Paikkapulaa puolustettiin lakimuutoksen hävittämillä paikoilla, lasketulla syntyvyyden laskulla, sekä uusien päiväkotien avaamisella. Puolustava selonteko annettiin osallistumisasteen nostotoimilla, koska laadulla katsotaan olevan suuri merkitys vanhempien varhaiskasvatuspaikan valinnassa. Oikeuttavia selontekoja antoivat päättäjät ja kristillisen päiväkodin johtaja. Oikeuttavat selonteot keskittyivät ryhmäkoon pienentämiseen laadun parantamisen vuoksi, paikkapulan oikeuttamiseen lakimuutoksin, sekä laadun takaamiseen samojen lakien ja säädösten noudattamisella kuin kunnallisella puolella.

Taulukko 4: Yhteenveto tulkintarepertuaarien näytteiden puheesta

	Palvelusetelin tulkintarepertuaari	Voitontavoittelun tulkintarepertuaari	Laadun tulkintarepertuaari
Ketjupäiväkotien puhe	22 % näytteistä	33 % näytteistä, Touhula	10 % näytteistä
Päättäjien puhe	30 % näytteistä	63 % näytteistä	60 % näytteistä
Asiantuntijoiden puhe	30 % näytteistä	5 % näytteistä	20 % näytteistä
Muiden puhe	10 % näytteistä, yhdistyspäiväkoti	-	10 % näytteistä, kristillinen päiväkoti
Yleiskäsite puhe	67 % näytteistä	39 % näytteistä	

Taulukosta neljä nähdään yhteenvetona, että näytteiden puheesta tuotti eniten päättäjät. Yksityisistä toimijoista eniten ääneen pääsivät ketjupäiväkodit. Yleiskäsitteellä yksityinen päiväkoti puhuttiin palvelusetelin ja voitontavoittelun tulkintarepertuaareissa. Molemmissa prosenttiosuus on huomattavan suuri.

Taulukko 5: Yhteenveto tulkintarepertuaarien selonteoista

	Palvelusetelin tulkintarepertuaari	Voitontavoittelun tulkintarepertuaari	Laadun tulkintarepertuaari
syyttävä selonteko	38 % näytteistä	48 % näytteistä	50 % näytteistä
puolustava selonteko	24 % näytteistä	19 % näytteistä	35 % näytteistä
oikeuttava selonteko	19 % näytteistä	19 % näytteistä	15 % näytteistä
kaksinaismerkitys	14 % näytteistä	10 % näytteistä	0 % näytteistä

Taulukon viisi yhteenvedosta nähdään, että syytävät selonteot olivat kaikista yleisimpiä aineistossa. a Toiseksi eniten annettiin puolustavia ja vähiten oikeuttavia selontekoja.

7 POHDINTA

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tutkia yksityisestä varhaiskasvatuksesta sanomalehdessä tuotettua puhetta. Halusin selvittää millaisen yksityisen varhaiskasvatuksen kuvaustavan Karjalaisen artikkelit muodostavat ja kenen kertomana. Tutkielman alkutaipaleella ei ollut vielä ollenkaan selvää mitä aiheistosta hain. Oma yksityisen varhaiskasvatuksen historiani ohjasi kuitenkin julkisen keskustelunkin varjolla tarttumaan yksityiseen varhaiskasvatukseen liitettävään puheeseen. Prosessin edetessä ja esiymmärryksen lisääntyessä huomasin, että taustalla kummitteli kertomaton tarina, johon halusin tarttua.

Yksityisestä varhaiskasvatuksesta näytettiin puhuvan aineistossa yleistermillä yksityinen varhaiskasvatus sitä mitenkään erittelemättä. Sen alle niputettiin nimeämätön joukko toimijoita, joihin viitattiin tulkintarepertuaareissa käytävässä keskustelussa. Tuo joukko sai omaksua kaiken siihen liitetyllä puheella tuotetun sosiaalisen todellisuuden, itse osallistumatta keskusteluun millään lailla. Mediateksteissä terminologialla on keskeinen vaikutus siihen, mitä sen lukija yhdistää keskustelun kohteena olevaan diskurssiin. Siispä aineistoni voitontavoittelupuhe, palvelusetelipuhe ja laatupuhe nyansseineen yhdistyy helposti lukijan mielessä koskemaan ’ yksityistä varhaiskasvatusta’, vaikka puhe liitetään vahvasti pörssiyhtiöiden omistamiin kansainvälisiin ketjuihin. Osansa luodussa sosiaalisessa todellisuudessa näyttelevät niin yksityinen perhepäivähoitaja kuin miljoonavoittoja tekevä Touhula-ketju. Yleistermin ’yksityinen varhaiskasvatus’ käyttämisen voidaan näin perustellusti sanoa sisältävän leimaavuuden piirteitä. Perhepäivähoitaja ja työtätekevien yrittäjien pienpäiväkoti kohtaa ennakkoasenteita ketjupäiväkotien luoman sosiaalisen todellisuuden vuoksi.

Yhdistyspohjaisen päiväkodin ääni kuuluu yhdessä aineiston artikkelissa, mutta perhepäivähoitajat, ryhmäperhepäivähoidon edustajat tai pienten työtätekevien yrittäjien ääni jää kuulumattomiin. Tarkoituksena tutkielmallani on saada sen lukija huomaamaan, että yksityinen varhaiskasvatus-termi sisältää monenlaisia toimijoita, jotka eivät tule ilmi julkisessa keskustelussa. Yhdistykset, säätiöt ja elinkeinonharjoittajat tuottavat yksistään 55 prosenttia toimipaikoista. Nykyisessä tilastointitavassa pienet työtätekevien päiväkodit ja ketjujen päiväkodit tilastoidaan samaan kategoriaan kuuluvaksi. Yritysmuotoiset pienpäiväkodit katoavat siis myös tilastoinnissa. Vuonna 2019 palveluntuottajista 84 prosenttia omisti vain yhden päiväkodin ja silti heidän äänensä jää

kuulumattomiin yksityisen varhaiskasvatuksen todellisuutta muodostettaessa. Jatkotutkimusaineena olisin mielenkiintoista laajentaa aineistoa valtakunnalliseksi ja etsiä sieltä tätä kuulumatonta ääntä. Myös yksityistä velvoittavien kuntakohtaisten sääntökirjojen vertaileminen valtakunnallisesti antaisi perspektiiviä yksityisen varhaiskasvatuksen säätelyn kirjosta.

Lähestyin aineiston luentaa diskurssianalyysin katsontakannasta. Se oli analysointini ensimmäinen kompastuskivi. Työtä ja kaivamista oli tehtävä paljon, ennen kuin sain ymmärryksen siitä mitä diskurssianalyysi ylipäätänsä on. Kun löysin oman brittiläiseen traditioon nojaavan lähestymistapani, piti vielä selvittää, mitä se tarkoittaa analysoinnin kannalta. Myönnän siis olevani hyvinkin noviisi diskurssianalyysin kanssa ja tunnistan sen vaikuttaneen hitaaseen etenemiseen ja oikeiden uomien löytymiseen. Ensimmäinen ongelmani oli, käytänkö tutkielmassani diskurssin vai tulkintarepertuaarin käsitettä. Brittiläinen tutkimustraditio kallistuu tulkintarepertuaarin puoleen, mutta koin termin itselleni vieraaksi ja hankalaksi. Tutkielman edetessä tulkintarepertuaari on tullut selkeämmäksi ja hahmotan oman työni kannalta tulkintarepertuaarin ja diskurssin eroa paremmin. Törmäsin myös ajatukseen teksteissä puhutuista yksityiseen varhaiskasvatukseen liitettävistä ongelmista, joihin annettiin selontekoja. Selonteot kummittelivat taustalla ja ne matkan varrella kertaalleen jo hylättiinkin. Ne eivät jättäneet minua kuitenkaan rauhaan vaan tuntuivat huutavan minulle aineistosta. Siksi niistä muotoutui osa tutkielmani analysointia. Aloin nähdä selonteot pieniksi kertomuksiksi ja huomasin työn edetessä kaivavani esiin kertomatonta tarinaa.

Tutkielman tulkintarepertuaarien puhe muotoutui koskemaan ahneutta. Pääpuhujiksi nousi näytteiden pohjalta ketjupäiväkodit, joista eniten äänessä oli Touhula. Ketjupäiväkodista käytettiin puheessa osittain omaa nimeä, osittain se edusti kaikkia yksityisiä päiväkoteja, sekä myös kaikkia yksityisen varhaiskasvatuksen palveluntuottajia. Perustukset ahneudelle valoi palveluseteli, joka mahdollisti yksityisen varhaiskasvatuksen voimakkaan ketjujohtoisen kasvun. Kasvaessaan ketjupäiväkodit loivat vanhemmille karkkikauppaa, jonne he lisäsivät kaikenlaisia painottuneisuuksia varhaiskasvatuspaikkojen kysynnän takaamiseksi. Ketjupäiväkodit eivät huomanneet samalla tulleensa aloittaneeksi jo lapsuudessa tapahtuvaa elinpiirien eriyttämistä. Samalla alkoi myös varhaiskasvatuksessa vielä nimeämätön ja tutkimaton ilmiö ”päiväkotishoppailu”, joka on tällä hetkellä koulun puolella huolestuttava ilmiö tasa-arvoisen osallistumisen näkökulmasta. Voitontavoittelun huumassa ketjupäiväkodit myös säästivät laadusta voitontavoittelun nimissä sälyttämällä työntekijöidensä työtehtäviin avustavia tehtäviä pedagogiikan kustannuksella, sekä maksa-

malla julkisesti tuotettuun palveluun nähden huonompaa palkkaa. Ketjupäiväkodit säästivätv tässäkin mutkassa kustannuksissa ja saivat enemmän euroja omistajien taskuun. Kasvu alkoi näkyä myös uutisointeina miljoonaluokan voitoista, joka sai hallituksenkin heräämään. Hallitus tarttui vanhustenhuollon tapahtumista viisastuneena selvittämään yksityisen varhaiskasvatuksen voitontavoittelukieltoa ahneuden raamittamiseksi. Ahneus sai uudenlaisen käänteen Touhulan ilmoittaessa yrityssaneerauksen seurauksena 43 päiväkodin sulkemisesta. Taatakseen tasaisen tuoton sijoitusyhtiön omistajille kannattamattomat yksiköt lopetettiin vedoten palvelusetelin alhaiseen hintatasoon.

Ilmoituksen tullessa tuli kuntapäättäjille kiire. Päiväkodin lapset menettivät tutut turvalliset aikuiset, sekä tutun varhaiskasvatusympäristön ilman tietoa siitä missä uusi päiväkotipaikka mahdollisesti sijaitsee. Järjestämisvelvollisuuden astuessa kuvaan on paikat kaikille löydyttävä. Uudenlaisen käänteen tilanteeseen toi paikallinen päätöksenteko, joka Touhulan yrityssaneerauksesta huolimatta, otti kannan, että palveluseteliä ei koroteta ja sen maksuperiaatteita kiristetään. Pienet yksityiset toimijat saivat kuitenkin kelkan kääntymään ja setelin arvoa nostettiin. Kuntien säästäminen näennäismarkkinoiden varjolla varhaiskasvatuksen kustannuksissa, kopsahti Touhulan tapauksessa, kuntien omaan nilkkaan. Siinä roolit vaihtuivat ja tahtipuikkoja heiluttikin kapellimestarin sijaan orkesterin soittaja.

Tulkintarepertuaarien puhe toiminee hyvänä muistutuksena siitä, mitä säästäminen varhaiskasvatuksen kustannuksista näennäismarkkinoilla voi pahimmillaan tarkoittaa. Koska voitontavoittelun kieltämiseen ei saatu laillisia perusteita, on ketjupäiväkotien voitontavoittelun asioihin saamiseksi valjastettu laatuvaatimukset, sekä työoloja parantavat suhdeluvun muutokset. Taltutetaanko tällä ahneus vai talttuuko se itsestään, sillä toimintaympäristö on muuttunut. Millainen on yksityisen varhaiskasvatuksen tulevaisuus ja millaiset toimintamuodot siinä säilyvät, jää kuntapäättäjien harteille. Heillä on ulkoistamistahdin päättäjinä valtuutus opetusministeriltä laittaa ahneudelle kapuloita rattaisiin.

8 LÄHTEET

Adamson, E. & Brennan, D. (2014). Social Investment or Private Profit? Diverging Notions of 'Investment' in Early Childhood Education and Care. IJEC, 46, 47–61. DOI 10.1007/s13158-013-0098-x [Luettu 9.8.2022]

Alaranta, I. 2017. Lapsuus ei katoa koskaan. Turun lastentarhan tarina 1868–2018 – varhaiskasvatuksen kehitys osaksi nykyperhe-elämää ja koulutusjärjestelmää. Turku: Turun ammatti-instituutin painopalvelut.

Alastaro, O. & Mantsinen, A. 2019. Liiketoimintasuunnitelma yksityiselle päiväkodille. Karelia ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan opinnäytetyö. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/265239/Alastalo_Outi_Mantsinen_Annika_2019_12_09.pdf?sequence=2 [luettu 9.2.2022]

Alila, K. & Kinos, J. 2014. Katsaus varhaiskasvatuksen historiaan. Teoksessa Alila, K., Eskelinen, M., Estola, E., Kahiluoto, T., Kinos, J., Pekuri, H-K., ja Polvinen, M., Laaksonen, R. & Lamberg, K. 2014. Varhaiskasvatuksen historia, nykytila ja kehittämisen suuntalinjat. Tausta-aineisto varhaiskasvatusta koskevaa lainsäädäntöä valmistelevat työryhmän tueksi. Opetus- ja Kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:12. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75258/tr12.pdf?sequence=1&isAllowed=y [luettu 12.12.2022]

Alila, K., Eskelinen, M., Estola, E., Kahiluoto, T., Kinos, J., Pekuri, H-K., ja Polvinen, M., Laaksonen, R. & Lamberg, K. 2014. Varhaiskasvatuksen historia, nykytila ja kehittämisen suuntalinjat. Tausta-aineisto varhaiskasvatusta koskevaa lainsäädäntöä valmistelevat työryhmän tueksi. Opetus- ja Kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:12.

Aries, P. 1962. Centuries of childhood: A social history of family life. New York: Vintage.

Berger, P.L. & Luckmann, T. 1966. The social construction of reality: A treatise in the sociology of knowledge. London: Penguin.

Brennan, D., Cass, B., Himmelweit, S. & Szebehely, M. (2012). The marketisation of care: Rationales and consequences in Nordic and liberal care regimes. Journal of European Social Policy, 22(4), 377–391. https://doi.org/10.1177/0958928712449772 [luettu 4.1.2023]

Burr, V. 2015. Social Constructionism. Taylor & Francis Group. ProQuest Ebook Central, https://ebookcentral-proquest-com.ezproxy.uef.fi:2443/lib/uef-ebooks/detail.action?docID=2011179. [luettu 2.3.2023]

Couldry, N. & Hepp, A. 2017. The Mediated Construction of Reality. Cambridge: Polity Press. https://books.google.fi/books?hl=fi&lr=&id=yJ9RDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR3&dq=written+media+as+social+construction+of+reality&ots=BxvuML6-Lj&sig=0EMpFPC3kBD_F3P8NjfQidQALng&redir_esc=y#v=onepage&q=written%20media%20as%20social%20construction%20of%20reality&f=false [luettu 2.3.2023]

Cleveland, G. & Krashinsky, M. 2009. The nonprofit advantage: Producing quality in thick and thin childcare markets. Journal of Policy Analysis and Management, 28, 440–462. https://doi.org/10.1002/pam.20440 [luettu 10.8.2021]

Fairclough, N. 2002. Miten Media puhuu (2. painos). Suomentaneet V. Blom. & K. Hazard, Tampere: Vastapaino.

Forsell, M. & työryhmä. 2019. Kuuden suurimman kaupungin varhaiskasvatuksen palvelut ja kustannuksen vuonna 2018. Kuusikko-työryhmän julkaisusarja 6/2019. Helsinki: Helsingin kasvatuksen ja koulutuksen toimiala, Espoon sivistystoimi, Vantaan sivistystoimi, Turun kasvatus- ja opetustoimi, Tampereen hyvinvointipalvelut & Oulun sivistys ja kulttuuripalvelut. https://hel.fi/hel2/tietokeskus/julkaisut/pdf/19_08_12_Kuusikko_varhaiskasvatus_2018.pdf [luettu 23.8.2022]

Hakala, J.T. 2008. Uusi graduopas. Helsinki: Gaudeamus.

Halttunen, L. 2009. Päivähoitotyö ja johtajuus hajautetussa organisaatiossa. Jyväskylä studies in Education, Psychology and Social research 375. Jyväskylä: Univesity Printing House. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/22480/9789513937621.pdf?sequence=1&isAllowed=y [luettu 15.12.2022]

Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997

HS. 2.2.2019. Muhonen, T.& Sutinen, T. Kallis vanhuus. Helsingin sanomat.

HS. Roosa Welling. 22.3.2023. Helsingin koulut ovat Suomen menestyineimpiä, kertovat luvut.
HS. Petja Pelli. 27.2.2023. Ruotsissa vapautettiin koulushoppailu täysin 30 vuotta sitten- sumalaisrehtori tuloksista: ”Tilanne on järkyttävä”.

Ikonen, R., Tähtinen, J. & Hilpelä, J. 2021. Johdatus demokratian ja kasvatuksen kysymyksiin. Kasvatus & Aika, 15 : 3–4. https://doi.org/10.33350/ka.111919 [luettu 6.1.2022]

Ilmarinen, L. Jaettu johtajuus varhaiskasvatuksessa. Yksityisen päiväkotiorganisaation jaetun johtajuuden tarkastelu. Kasvatustieteiden kandidaattitutkielma. Tampereen yliopisto. https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/120357/IlmarinenLotta.pdf?sequence=2 [luettu 18.2.2022]

iltalehti.fi 23.1.2019. Hanna Gråsten. Raportti: Esperi Caressa johdettiin pelolla, voitot vanhusten selkänahasta – ”Ahneus parhaasta iskee taas”. https://www.iltalehti.fi/talous/a/d6711536-7618-475e-a2c5-5d7835b1d4f2 [luettu 18.2.2023]

iltalehti.fi. 24.1.2019. Näkökulma: Esperi Care kiillottaa kilpeään pakon edessä – yksi kommentti paljastaa, miten vähän vanhusten kärsimys on kiinnostanut yhtiötä. https://www.iltalehti.fi/talous/a/792d26b5-5637-4d35-a635-c9721e97bc34 [luettu 18.2.2023]

Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 1993. Diskurssianalyysin aakkoset. Tampere: Vastapaino

Juhila, K. 2012. Ongelmat, niiden selittäminen ja kategoriat. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. 2012. Kategoriat, kulttuuri & moraali. Tampere: Vastapaino.

Jormanainen, T. 2021. Yksityisen varhaiskasvatuksen kannattavuuden ja lapsen aseman diskurssit Touhulan yrityssaneerauksen uutisointien valossa. Kasvatustieteiden pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/339316/Jormanainen_Taru_tutkielma_2021.pdf?sequence=3&isAllowed=y [luettu 4.1.2023]

Juhila, K. 2012. Ongelmat, niiden selittäminen ja kategoriat. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen. 2012. Kategoriat, kulttuuri & moraali. Tampere: Vastapaino.

Juuti, P. & Puusa, A. (toim.) 2020. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Helsinki: Gaudeamus Oy.

Kallio, J. 2007. Kansalaisten asennoituminen kunnallisten palveluiden markkinoistumiseen vuosina 1996–2004. Yhteiskuntapolitiikka 72, (2007): 3. 239–255. https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201209117354

Karvinen, O. 2021. Lapsen kehityksen ja oppimisen tukeminen yksityisessä varhaiskasvatuksessa. Erityispedagogiikan pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/76817/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-202106244012.pdf?sequence=1&isAllowed=y [luettu 9.2.2022]

Laki lastenpäivähoidosta (36/1973). https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1973/19730036 https://www.stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2018/yksityinen-varhaiskasvatus-yleistyy-vauhdilla/ [luettu 15.12.2022]

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä 569/2009. https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20090569#P7 [luettu 15.12.2022]

Laki varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista 1503/2016. https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161503?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=varhaiskasvatuksen%20palveluseteli#P14 [luettu 15.12.2022]

Lahtinen, J. & Selkee, J. 2016. Varhaiskasvatuskyselyraportti II: Hallinto, kuntalisät, palveluseteli. Selvitys varhaiskasvatuksen hallinnosta, kuntalisistä ja niiden maksuperusteista sekä palvelusetelistä. Helsinki: Kuntaliitto. https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/ media/file/varhaiskasvatuskysely2016%20II%20raportti.pdf (Luettu 4.8.2021.)

Le Grand, J. 2011. Quasi-market versus state provision of public services: Some ethical considerations. Public Reason 3 (2), 80–89.

Lehtonen, V. 2019. Lapsiperheiden vanhempien asennoituminen varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen markkinoistumiseen. Kandidaattitutkielma. Jyväskylän yliopisto. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/64565/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201906133169.pdf?sequence=1&isAllowed=y [luettu 10.2.2022]

mtvuutiset.fi. 29.1.2019. Pääministeri Sipilä Esperi Care-kohusta: Jokaisella ikäihmisellä on ehdoton oikeus laadukkaaseen hoitoon. https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/paaministeri-sipila-esperi-care-kohusta-jokaisella-ikaihmisella-on-ehdoton-oikeus-laadukkaaseen-hoitoon/7261588#gs.t39b1q [luettu 18.2.2022]

Mäntyjärvi, M., Viljamaa, E. & Puroila, A.-M. 2022. Suhteissa muovautuvat johtajuudet yksityisen varhaiskasvatuksen johtajien moniäänisissä kertomuksissa. Journal of Early Childhood Education Research. 11 (2), 174-196. https://journal.fi/jecer/article/view/119512/71067 [luettu 3.1.2023]

Naumann, I. 2011. Towards the marketization of early childhood education and care? Recent developments in Sweden and the United Kingdom. Nordic Journal of Social Research 2, 37– 53. https://doi.org/10.7577/njsr.2049 [luettu 23.8.2022]

Nikander, P. 1997. Diskurssiivinen käänne (sosiaali)psykologiassa. Psykologia 32. 404–414.

Ojala, M. 1993. Varhaiskasvatuksen perusteita. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Onnismaa, E.-L. 2010. Lapsi, lapsuus ja perhe varhaiskasvatusasiakirjoissa 1967–1999. Helsingin yliopisto, Käyttäytymistieteellinen tiedekunta, OKL. Tutkimuksia 313. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Pajulo, J. 2022. Myönteinen erityiskohtelu koulutuksellista tasa-arvoa etsimässä. Kasvatustieteen Pro gradu-tutkielma. Turun yliopisto. https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/154168/Pro%20gradu%20-tutkielma%20Jenna%20Pajulo.pdf?sequence=1&isAllowed=y [luettu 7.2.2023]

Patomäki, H. 2007. Uusliberalismi Suomessa. Lyhyt historia ja tulevaisuuden vaihtoehdot. Vantaa: Dark Oy.

Penn, H. 2011. Gambling on the market: The role of for-profit provision in early childhood education and care. Journal of Early Childhood Research 9(2): 150–161. https://doi.org/10.1177/1476718X10387999[Luettu 16.8.2022]

Penn, H. 2014. The Business of Childcare in Europe. European Early Childhood Education Research Journal. 22 (4), 432–456. http://dx.doi.org/10.1080/1350293X.2013.783300 [luettu 12.12.2022]

Perusopetuslaki (628/1998). https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628 [luettu 35.1.2023]

Potter, J. & Wetherell, M. 1987. Discourse and Social Psychology. Beyond Attitudes and Behavior. London: Sage

Puusa, A. 2020. Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.) 2020. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Gaudeamus.

Puusa, A. & Juuti, P.(toim.) 2020. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Gaudeamus.

Pynnönen, A. 2013. Tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen. N.o 379/2013. Working paper. Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulu. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/42412/978-951-39-5471-0.pdf?se- [luettu 13.12.2021]

Pälli; P. & Lillqvist, E. 2020. Diskurssianalyysi. Teoksessa M. Luodonpää-Manni, M. Hamunen, R. Konstenius, M. Miestamo, U. Nikanne & K. Sinnemäki (toim.) 2020. Kielentutkimuksen menetelmiä 1–4. 374–411. Suomen kirjallisuusseura. https://www.jstor.org/stable/j.ctv1qp9hgb.14

Raunio, M. Varhaiskasvatuksen markkinoilla. Palveluseteliviestintä kuntien verkkosivuilla. Vaasan yliopisto. Pro gradu-tutkielma. https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/12053/Varhaiskasvatuksen%20markkinoilla_pro%20gradu_Miia_Raunio_2021.pdf?sequence=2&isAllowed=y [luettu 10.2.2022]

Remes, L. 2004. Diskurssianalyysin kolme traditiota. www.metodix.com. Menetelmäartikkelit. [luettu 1.8.2022]

Repo, L., Vlasov, J. & Leikkola, S. 2019. Tilastoraportti Varhaiskasvatuksen järjestämisestä. Kansallisen koulutuksen arviointikeskus. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2019/09/Karvi_vaka_tilastoraportti_2019-1.pdf [luettu 3.9.2022]

Riitakorpi, J., Alila, K. & Kahiluoto, K. 2017. Varhaiskasvatuksen yksityiset palvelut: Valtakunnallinen selvitys 2015. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:3

Ruutiainen, V. 2022. Marketization and Privatization of Early Childhood Education and Care in Finland. Shifts within and from Universalism. JYU dissertations 543. University of Jyväskylä. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/82426/978-951-39-9348-1_vaitos19082022.pdf?sequence=1&isAllowed=y [luettu 12.12.2022]

Ruutiainen, V., Alasuutari, M., Karila, K., University, T. & Education. (2021). Selectivity of clientele in Finnish private early childhood education and care. https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/133443/20020317.2021.1911161.pdf?sequence=1&isAllowed=y [luettu 18.9.2022]

Ruutiainen, V. & Alasuutari, M. & Karila, K. 2018. Markkinoistuvat varhaiskasvatuspalvelut. Yhteiskuntapolitiikka 83 (2018):4. 441–447.

Saari, J. 2017. Hyvinvointivaltio markkinayhteiskunnassa. Yhteiskuntapolitiikka 82 (2017): 4, 479–485.

Salminen, H. & Salminen, J. 1986. Lastentarhatoiminta - osa lapsuuden historiaa: Friedrich Fröbelin lastentarha-aate ja sen leviäminen Suomeen. P-julkaisusarja No 17. Jyväskylä: Gemmerus Oy. [Mannerheimin lastensuojeluliitto].

Sarka, E. 2022. Päiväkodin johtajien käsityksiä pedagogisesta johtajuudesta yksityisessä varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatustieteen proseminaarityö. Jyväskylä. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/80679/URN%3aNBN%3afi%3ajyu202204252356.pdf?sequence=1&isAllowed=y [luettu 18.2.2022]

Scott, M. B. & Lyman, S.M.1968. Accounts. American Sosiological Review. 33(1968):1, 46–62.

Stalsberg, L. 2021. Nyt riittää!: kuinka uusliberalismi tuhoaa ihmiset ja luonnon. Helsinki: Basam Books.

Suoninen, E. 1999. Näkökulmia sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen. Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino.

Säkkinen, S. & Kuoppala, T. 2020. Varhaiskasvatus 2019: Varhaiskasvatuksessa käytetään palvelusteliä yhä useammin. Tilastoraportti 33/2020. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140541/Tr33_20.pdf?sequence=5&isAllo wed=y. [Luettu 22.11.2022.]

Tutkimuseettinen neuvotteluautakunta. 2019. https://tenk.fi/fi/eettinen-ennakkoarviointi [luettu 3.4.2023]

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. (uudistettu laitos.). Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vaara, E. & Laine, P-M. 2006. Kriittinen diskurssianalyysi metodologiana strategiantutkimuksessa. Teoksessa K. Rollin & M-L. Kakkuri-Knuutila &E. Henttonen. Toim. 2002. Soveltava yhteiskuntatiede ja filosofia. Helsinki: Hakapaino Oy.

Valkonen, S., Pesonen, J. & Brunila, K. 2021. Varhaiskasvatuksen markkinat - Näkökulmana yksityistyvät palvelut. *Kasvatus*, *52*(2), 223–234. https://journal.fi/kasvatus/article/view/111446 [luettu 9.2.2022]

Valtioneuvosto. 2019. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019. Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:31. Helsinki.

Varhaiskasvatuslaki (540/2018). https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540 [luettu 6.5.2022]

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Stakes. Oppaita 56. Saarijärjvi: Gummerus Kirjapaino Oy

Vilpponen, M. 2019. Yksityisen varhaiskasvatuksen palvelujen tuottamisen ja pedagogisen laadun valvonta. Opinnäytetyö. Saimaan ammattikorkeakoulu. Lappeenranta. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/167231/vilpponen_minna.pdf?sequence=2&isAllowed=y [luettu 19.2.2022]

Vipunen. 2021a. Varhaiskasvatuksen avainluvut. Opetushallinnon tilastopalvelu. https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoiYjZjZmE2MDktYWY1MS00MjYyLWE4NDMtZmJlMDc2MDYxYmI3IiwidCI6IjkxMDczODlkLTQ0YjgtNDcxNi05ZGEyLWM0ZTNhY2YwMzBkYiIsImMiOjh9 [luettu 2.2.2023]

Vipunen. 2021b. Varhaiskasvatuksessa olevat lapset. Opetushallinnon tilastopalvelu. https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoiYWQ3ZTQ4ZDQtMWIjZS00YTIzLTkyY2QtMWNkNjgxZTM5MzM2IiwidCI6IjkxMDczODlkLTQ0YjgtNDcxNi05ZGEyLWM0ZTNhY2YwMzBkYiIsImMiOjh9 [luettu 2.2.2023]

Vipunen. 2021c. Yksityiset varhaiskasvatuksen toimipaikat. Opetushallinnon tilastopalvelu. https://app.powerbi.com/view?r=eyJrIjoiNThmNGJkZDEtYjgzNS00OGQ3LTgzMzAtM2FjMzY0NzE3ZDdkIiwidCI6IjkxMDczODlkLTQ0YjgtNDcxNi05ZGEyLWM0ZTNhY2YwMzBkYiIsImMiOjh9 [luettu 2.2.2023]

Vlasov, J., Salminen, J. Repo, L., Karila, K., Mattila, V., Nukarinen, T., Parrila, S. & Sulonen, H. 2018. Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 24:2018. Tampere: Juvenis Print-Suomen yliopistopaino Oy.

Välimäki, A.-L. & Rauhala. P.-L. 2000. Lasten päivähoidon taipuminen yhteiskunnallisiin murroksiin Suomessa. Yhteiskuntapolitiikka 65 (5), 387–405.

Wetherell, M. & Potter, J. 1988. Discourse analysis and the identification of Interpretative repertoires. Teoksessa C. Antaki (edit.) Analysis Everyday Explanation. A casebook of Methods. London: Sage. https://www.researchgate.net/profile/Jonathan-Potter-3/publication/232494229_Discourse_analysis_and_the_identification_of_interpretative_repertoires/links/5813943608aeffbed6bc23b9/Discourse-analysis-and-the-identification-of-interpretative-repertoires.pdf [luettu 7.3.2023]

yle.fi. 28.1.2019. Riku Roslund & Jaakko Mäntymaa. Ylen laaja selvitys paljastaa Esperi Caren hoivakotien karuja käytäntöjä: sängystä pudonneet jätetty lattialle, hoivakoti välillä ilman hoitajaa. https://yle.fi/a/3-10617945 [luettu 18.2.2023]

yle.fi. 6.2.2019. Riku Roslund & Jaakko Mäntymaa. Jopa 15 vanhuksen epäillään kuolleen laiminlyöntien vuoksi – Esperiä syyttävä omainen: ”Oli pitkään tunne, että jotain vakavaa tapahtuu”. https://yle.fi/a/3-10632660 [luettu 18.2.2023]